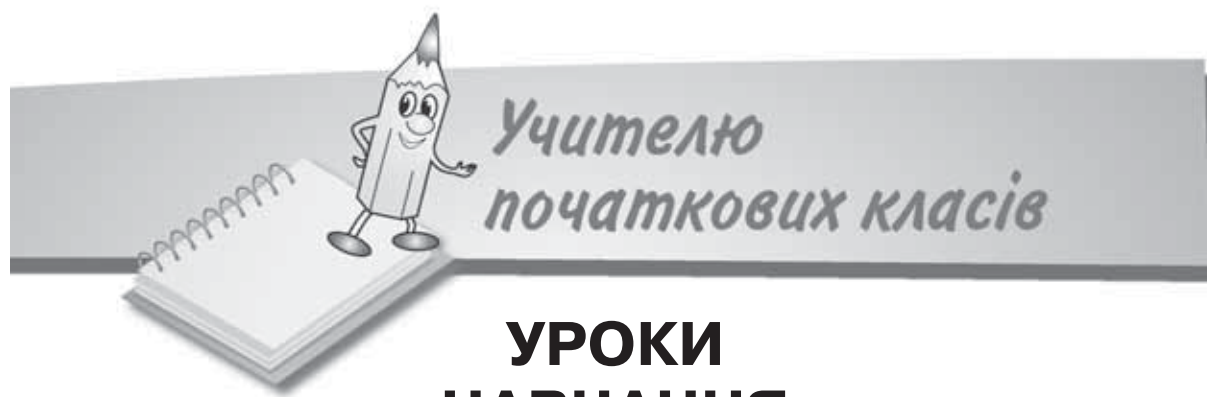

**М. С. ВАШУЛЕНКО
О. В. ВАШУЛЕНКО**

**УРОКИ
НАВЧАННЯ
ГРАМОТИ
ЗА БУКВАРЕМ**

**МЕТОДИЧНИЙ ПОСІБНИК
ДЛЯ ВЧИТЕЛЯ**

Київ
Видавничий дім «Освіта»
2019

УДК 373.3.016:811.161.2-028.31](072)
В23

Рецензенти:

К. Я. Климова, доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри лінгвометодики та культури фахової мови
Житомирського державного університету імені Івана Франка

Кицько В. М., вчитель Ірпінської загальноосвітньої школи
I–III ступенів № 18, вчитель-методист

Вашуленко М. С.

В23 Уроки навчання грамоти за Букварем: метод. посіб. /
М. С. Вашуленко, О. В. Вашуленко. — К. : Видавничий дім
«Освіта», 2019. — 256 с. — (Учителю початкових класів.)

ISBN 978-966-983-077-7(ел.).

У посібнику висвітлено методику роботи з першокласниками щодо навчання їх читання, звукового аналізу слів, розвитку мовлення, формування графічних навичок письма, елементів читацької самостійності. Подано систему уроків за періодами оволодіння навчальним матеріалом.

Для вчителів початкових класів, працівників дошкільних закладів, студентів педколеджів, педагогічних інститутів та університетів.

УДК 373.3.016:811.161.2-028.31](072)

Права авторів та видавничі права ВД «Освіта» захищені
Законом України «Про авторське право і суміжні права» від 23.12.1993.

Друковане копіювання книги або її частини, будь-які інші контрафактні
видання тягнуть за собою відповідальність згідно зі ст. 44 п. 1.3 цього Закону.

ISBN 978-966-983-077-7(ел.)

© Вашуленко М. С.,
Вашуленко О. В., 2019
© Видавничий дім «Освіта», 2019

ВСТУП

Серед важливих соціально-педагогічних проблем, які розв'язуються в галузі освіти на етапі започаткування Нової української школи, однією з найскладніших, як показує досвід, є організація систематичного навчання дітей шестирічного віку. Психологічні, фізичні та фізіологічні особливості шестирічних учнів вимагають істотних змін як в організації, так і в методиці навчання грамоти. Учитель має добирати такі методичні прийоми, які найповніше враховують особливості дитячого сприймання, уваги, мислення, пам'яті, що сприяють усебічному розвитку школярів — формуванню в них на відповідному мовному матеріалі прийомів розумової діяльності: аналізу й синтезу, класифікації, узагальнення, абстрагування, порівняння, уміння робити посилені висновки.

Оволодіння грамотою для першокласників має стати природним процесом, який хоча б у загальних рисах буде подібним до засвоєння дитиною рідного мовлення у ранньому віці. Цьому значною мірою сприятиме формування і розвиток у дітей внутрішніх мотивів до оволодіння читанням і письмом. А такі позитивні мотиви можна сформулювати тільки за умови, якщо на уроках грамоти, за словами К. Д. Ушинського, пануватиме бадьора, оптимістична атмосфера, яка виключала б психічну та фізичну перевтому, будь-яке пригнічення або приниження дитячої особистості. Особливо це стосується дітей, які дещо відстають від своїх ровесників в оволодінні тими чи іншими навчальними вміннями. Учитель має пам'ятати, що подібні випадки зазвичай трапляються внаслідок певних об'єктивних причин, яким треба запобігти — своєчасно виявити й усунути.

Слід узяти до уваги, що навчання грамоти для дітей являє собою поступовий перехід від гри, яка в дошкільному віці є провідною, до початкових форм суто навчальної діяльності. Тому діти успішніше оволодівають аналітико-синтетичними діями, якщо ці дії організувати у форму гри, яка за такої умови може перетворитися для них на серйозну дослідницьку діяльність, сприятиме їхньому навчанню, вихованню і розвитку. Водночас важливо, аби у своїх дослідницьких діях над звуками вони спиралися на якомога більшу кількість аналізаторів (відчуттів): слухові, зорові, мовленнєво-рухові (кінестетичні). Щодо цього відомий лінгводидакт Олександр Пешковський писав: «...Фонетика — це найцікавіший, найближчий для дитини куточок природознавства, і якщо порівняти з граматиною, їй притаманні саме ті переваги, якими наділені для дитини природничі науки на противагу гуманітарним. <...> Ніде гра не зливається так близько зі справжньою працею, як у фонетиці»^{*}.

Ґрунтовність, міцність оволодіння знаннями, уміннями й навичками з рідної мови можуть бути забезпечені ретельною підготовкою вчителя до уроку. У цьому посібнику пропонуються поурочні методичні розробки, які в кожному конкретному випадку учитель має сприймати й розглядати як підготовчий, допоміжний матеріал, призначений для творчого його осмислення і доопрацювання відповідно до особливостей певного класу, власного педагогічного досвіду й методичного стилю роботи. Важливо, аби учитель, зважаючи на сформульовану нами мету, добре продумував мету й завдання кожного свого уроку, уточнював і доповнював її, враховуючи особливості оволодіння грамотою не тільки окремих груп учнів свого класу, а й сильніших та слабших школярів, озвучував цю мету в доступній формі, ознайомлюючи учнів із темою уроку.

Досвід навчання шестиліток у школі дає підстави твердити, що за умови правильних методичних підходів протягом першого року в учнів успішно формуються не тільки навички читання й письма, а й інтерес до дитячої книжки, що є одним із найважливіших завдань, які стоять перед класоводами в період навчання грамоти.

Навчаючи першокласників, учитель має враховувати вміння, яких вони набули в дошкільному віці. Зокрема, він має забезпечити відповідне навантаження дітям, котрі вже певною мірою вміють читати й писати, та надавати індивідуальну допомогу менш підготовленим. У деяких випадках учителю доведеться коригувати набуті дітьми вміння тримати ручку

^{*} Пешковскій А. М. Методическое приложение к книге «Наш язык». — М., 1923. — С. 12.

чи олівець, називати літери, а також сприяти подоланню побуквеного читання й контролювати дитячу поставу під час письма.

Наш «Буквар» створено відповідно до Типової освітньої програми для закладів загальної середньої освіти, розробленої авторським колективом НАПН України під керівництвом академіка О. Я. Савченко. Уперше «Буквар» складається із двох частин — кожна на один семестр, що дасть можливість повноцінно забезпечити всі періоди навчання грамоти, зокрема післябуквений. Першу частину «Букваря», що містить добуквений і частину буквеного періоду навчання грамоти, забезпечуватиме I семестр. Другу — наступну — частину буквеного періоду й післябуквений період навчання грамоти забезпечуватиме II семестр.

Зазначимо, що навчальний комплект з української мови в 1 класі, до якого входять, окрім «Букваря», Зошити з письма № 1, № 2, № 3 і № 4, містить достатній навчальний матеріал для забезпечення диференційованого навчання, ефективної організації навчальної діяльності учнів із різними здібностями і навчальними можливостями. Методичні рекомендації для вчителя щодо особистісно орієнтованого використання цього матеріалу подано у пропонованому методичному посібнику для вчителя.

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ПРОВЕДЕННЯ УРОКІВ ЧИТАННЯ

I СЕМЕСТР

ДОБУКВЕНИЙ ПЕРІОД

1

Дата _____

Тема: Здрастуй, школо! Ознайомлення з «Букварем», умовними позначеннями в підручнику, іншими елементами навчальної книжки. Правила користування підручником.

Мета: Познакомитися в загальних рисах із дітьми, з особливостями їхнього мовлення. Практично опрацювати основні правила поведінки на уроці. Виховувати бережливе ставлення до підручника*.

ХІД УРОКУ

I. Знайомство з класом.

1. Учитель знайомиться з дітьми, повідомляє, як його звуть, і пропонує кожному учневі та учениці назвати своє ім'я та прізвище: «Мене звуть Микола Клименко», «Мене звуть Марійка Задорожна». У процесі бесіди вчитель закріплює в дітей навичку правильно звертатися до нього: «Валентино Іванівно, дозвольте, будь-ласка...», «Миколо Івановичу, я хочу...».

2. Діти розповідають, кого з товаришів по класу вони знають («Я знаю Оленку» або «Я знаю Оксану Шевчук. Ми з нею живемо на одній вулиці...» тощо).

II. Бесіда на тему «Здрастуй, школо!».

Учитель вітає учнів із першим днем навчання у школі, підкреслює, що це одна з найважливіших подій у житті людини. Дорослі потурбувалися, аби дітям було у школі приємно і затишно, як удома або в дитячому садку. Бо у школі вони будуть не тільки вчитися, а й гратися, відпочивати, брати участь у різних святкових заходах.

III. Слухання вірша (с. 5) з вуст учителя або з аудіозапису.

За Ніною Горик

До школи

Біжать стежки з усіх околиць,
спішать стежки і гомонять:

— До школи, діточки, до школи!
Із рюкзаками — по знання!

Всміхаються малі щасливці,
бо йде до школи вся рідня...

— Як ви, діти, думаете, чим день, який описано у вірші, подібний до сьогоднішнього — вашого першого шкільного дня?

Йдуть урочисто мама й тато,
сестра, бабуся і дідусь —

В усіх у них сьогодні свято,
а вчитись буде лиш Петрусь.

* Динамічні паузи та фізкультхвилинки вчитель планує самостійно, дбаючи, аби вони тривали на уроці не менше 3–5 хвилин. Динамічні паузи на уроках грамоти доцільно поєднувати з різноманітними мовленнєвими діями, пов'язаними з темою уроку.

IV. Основні правила поведінки на уроці.

Учням повідомляються основні правила, яких вони мають дотримуватися на уроці (як і коли вставати з-за парти й сідати, у яких випадках піднімати руку, коли можна щось говорити, як відповідати на запитання вчителя, як зайти до класу, якщо з певною причиною спізнився, та ін.). Учні вправляються у засвоєнні правил поведінки на уроці під час створених учителем (вчителькою) відповідних ситуацій.

V. Ознайомлення учнів із «Букварем».

Учитель розповідає, що у створенні «Букваря» брало участь багато людей: автори, художники, друкарі.

«Буквар» — це перший підручник у житті школяра. Його треба берегти, поводитися з ним, як з найкращим другом, який допоможе навчитися читати, стати грамотним. У першокласників, повідомляє вчитель, після вивчення «Букваря» відбудеться гарне свято — «Прощання з Букварем». У цей день до школи прийдуть мами й тата, бабусі й дідусі учнів. На святі буде присутній і директор школи. Першокласники та першокласниці прийдуть на свято зі своїми «Букварями» в руках. Тож треба постаратися, аби ці книжки були так само гарні, чисті, охайні, як нині.

Варто продемонструвати дітям, до чого інколи призводить недбайливе ставлення до книжки. Наприкінці бесіди учні слухають «Прохання книжки», яке можна дати в магнітофонному записі, поставивши «Буквар» на видному місці. А ще краще, якщо до класу завітає «жива книжка» — учень старшої школи в костюмі «Букваря» — і звернеться до дітей із таким проханням:

Не беріть мене брудними руками. Коли гортаєте мої сторінки, не слиньте пальців, не загинайте ріжки на моїх сторінках. Не малюйте на мені й нічого не пишійте.

Виготовте для мене закладку і не вставляйте між сторінками ручку або олівець — від цього я псуюся.

Не кидайте мене будь-де, а кладіть завжди на певне місце. Бережіть мене, бо я для вас — найкращий друг!

«Книжка» прощається з дітьми, виходить із класу, пообіцявши зустрітися з ними на святі Букваря.

VI. Бесіда про шкільне навчання.

Учитель під час бесіди повідомляє, що діти у школі за «Букварем» навчатимуться рідної (державної) української мови. Цей підручник допоможе їм оволодіти важливим умінням — читати. Тільки той зможе багато знати й уміти, хто навчиться добре читати. Досі діти вивчали напам'ять вірші зі слів дорослих, навчалися розповідати казки, попередньо прослухавши їх. А «Буквар» навчить читати самостійно й казки, й вірші, й цікаві оповідання. Водночас учитель ознайомлює з умовними позначеннями, поданими на його сторінках, і розповідає, що вони означають.

На прохання вчителя учні розповідають вірші, раніше вивчені в садочку або в родині. Під час бесіди й дитячих розповідей класовод робить помітки про особливості мовлення школярів.

VII. Бесіда про Україну, рідний край. Колективне заучування вірша Ганни Чубач «Батьківщина» зі слів учителя.

Батьківщина

Є у сонця небо синє
і гніздечко — у пташини,
а у кожної людини
є матуся — Батьківщина.
Наша зветься — Україна.

VIII. Домашнє завдання.

Розповісти вдома про перший урок, про почуте на уроці від учителя, показати «Буквар». Промовити батькам вивчений на уроці вірш. Обгорнути «Буквар» чистим папером чи обкладинкою.

Тема: Я вчуся знайомитися, спілкуватися.

Мета: Ознайомити учнів із поняттям «спілкування», з метою і результатом мовленнєвого спілкування, з мовленнєвим етикетом у різних ситуаціях навчальної взаємодії.

2

Дата _____

ХІД УРОКУ

I. Виконання завдань за підручником.

1. Слухання розповіді з аудіозапису або з уст учителя про те, чого діти хочуть і можуть навчитися у школі (с. 6).

2. Відповіді на запитання вчителя за змістом прослуханого.

II. Бесіда з дітьми.

Думки дітей про те, для чого люди знайомляться одне з одним. Учителька ще раз нагадує про те, як її звать, як до неї треба звертатися. Учні за вказівкою вчительки називають своє прізвище та ім'я.

III. Ознайомлення з поняттями «мовлення», «спілкування», «усне й писемне мовлення».

«Мовлення», «спілкування», «усне і писемне мовлення» — це різні мовленнєві дії між людьми, які перебувають між собою в різних життєвих ситуаціях: є членами одного колективу, наприклад ми в класі; вам доведеться спілкуватися одне з одним або у групі, коли одержите від учителя спільне завдання. Треба навчитися слухати одне одного, не перебиваючи мовлення іншого.

IV. Розглядання малюнків у «Букварі» (с. 6), яким мовленням — усним чи письмовим — користуються учні, перебуваючи в різних ситуаціях.

V. Способи вітання людей між собою протягом дня (вранці, вдень, ввечері, перед сном).

Учні із власного досвіду, отриманого в дошкільному житті, у сім'ї, розповідають або демонструють перед класом способи вітання між собою. Учитель звертає увагу дітей на те, що в різних народів на землі є різні традиції вітання. Наприклад, поклоном одне перед одним вітаються люди в Японії. В Україні та європейських країнах знайомі між собою дорослі під час зустрічі подають одне одному руки й легко потискають їх. Близькі між собою люди, родичі, друзі після тривалої розлуки обнімають одне одного. Батьки перед сном цілують своїх дітей, бажаючи їм доброї, гарної ночі. (Розповіді дітей на ці теми на прикладах стосунків у сім'ях).

VI. Ознайомлення учнів та учениць із мовленнєвим етикетом освітньої взаємодії у групі.

Приклади мовленнєвого етикету:

- подяка за послугу;
- уважне вислуховування думки інших;
- вибачення за нетактовну поведінку;
- звертання з певним проханням.

VII. Слова та жести у спілкуванні.

1. Розглядання ілюстрацій у підручнику щодо використання людьми — дорослими й дітьми — різних жестів під час спілкування.

2. Учитель звертає увагу дітей на те, що у спілкуванні у групі недоречно перебивати висловлювання інших, розмахувати руками, а також тримати руки в кишенях під час спілкування.

VIII. Підсумок уроку.

Учитель пропонує учням пригадати, з якими правилами спілкування вони ознайомилися на уроці, а про які правила вони почули сьогодні вперше.

Тема: Ознайомлення зі словами — назвами предметів. Що?

Мета: Дати учням уявлення про слова — назви неживих предметів у навколишньому світі; про те, що такі слова в мові відповідають на питання *що це?* або *що?*

3

Дата _____

ХІД УРОКУ

I. Ознайомлення зі словами — назвами неживих предметів.

— Зараз я покажу вам кілька предметів або малюнків, а ви по черзі визначатимете, як ці предмети називаються, і вимовлятимете слова.

Учитель показує різні предмети: *книжку, ручку, олівець, годинник, м'яч, зошит, пенал* тощо. Стежить за правильним називанням предметів, вимовлянням слів, окремих звуків.

1. Учні за завданням учителя розглядають ілюстрацію класу (с. 8–9) і, піднявши руку, називають різні предмети, які вони там побачили.

Учитель допомагає учням звернути увагу на наявні у класі меблі (*стіл, парта, стілець, столик*); рослини (*вазони, квіти на підвіконні*): чим поливають у класі кімнатні квіти (*лійка*); що стоїть на маленькому століку (*акваріум, глобус*); на чому вчитель показує крейдою, як писати (*класна дошка*); карта України на стіні; іграшки, якими можна погратися на перерві й після уроків.

2. Розглядання малюнків — навчального приладдя (*лінійка, олівець, альбом для малювання*). Виявлення серед них зайвого предмета, який не належить до навчального приладдя (*чашка*).

II. Слухання аудіозапису вірша Надії Кир'ян «Миколка-першокласник».

1. У вірші йдеться про те, як хлопчик, готуючися до школи, складав свій ранець. Учитель пропонує учням запам'ятати, які предмети Миколка поклав у ранець. У процесі слухання вірша учні реагують плесканням у долоні на речі, які потрібні для навчання, і розводять долоньки, почувши речі, які, на їхню думку, є зайвими.

2. Запитання за змістом вірша: «То які зайві предмети поклав Миколка у свій ранець, збираючись до школи?»

III. Розглядання двох малюнків (с. 9) і виявлення між ними п'яти відмінностей.

На другому малюнку відсутні: іграшковий песик, який лежить на полиці; підставка для ручок. На другому малюнку зображені: глобус на полиці; дві книжки на тумбочці. На другому малюнку увімкнений монітор, якщо порівняти з вимкненим монітором на першому.

IV. Розглядання предметів з омонімічною (однаковою) назвою, яка їх об'єднує.

Наприклад:

— *ручка* (у дверях і для письма);

— *лінійка* (у зошиті й навчальне приладдя).

V. Підсумок уроку.

— Яку загальну назву мають слова, з якими ви сьогодні ознайомилися?

— На яке питання відповідають слова — назви предметів?

Тема: Закріплення уявлення про слова — назви предметів, які відповідають на питання що? Ознайомлення зі словами — назвами предметів, які відповідають на питання хто?

Мета: Розширити уявлення дітей про номінативну роль слів, ознайомити їх практично з іменниками — назвами живих істот (без уживання терміна «іменник»). Вчити складати за малюнками речення, які відповідали б заданій схемі.

4

Дата _____

ХІД УРОКУ

I. Виконання завдань за підручником.

За ілюстрацією (с. 10) учні дають зображеним у класній кімнаті дітям імена й відповідають на запитання вчителя складеним поширеним реченням:

- *Хто* розглядає цікаву книжку?
- *Хто* малює в альбомах?
- *Хто* розглядає рослини, які ростуть у класі?
- А *хто* грається з іграшками?

II. Бесіда на тему «Наша сім'я».

1. Учитель з'ясує з дітьми поняття і значення слова *сім'я*, уточнює, з кого може складатися сім'я (*бабуся, дідусь, мама, тато, брат, сестра*).

2. Розповіді дітей про склад їхніх сімей. Порівнюється склад сімей деяких учнів, усі разом шукають спільне й відмінне.

3. За ілюстрацією на тему «Сім'я» вчитель ставить дітям різні запитання про те, хто чим зайнятий (що робить) у сім'ї.

III. Практичне ознайомлення зі словами — назвами істот.

1. За ілюстраціями (с. 10–11) учні відповідають на запитання: Що робить малий хлопчик? Хто його фотографує? Хто розглядає книжку? Хто грає в шахи? Хто пропонує посмакувати спеченими пиріжками? Яка тваринка живе в цій родині?

2. Розповіді дітей про те, *хто* з тварин живе в їхніх сім'ях.

3. За ілюстраціями учні складають речення про те, хто чим зайнятий (с. 11).

- До назв людей і тварин ми ставимо питання *хто? хто це?* А яке питання ставимо до назв неживих предметів, наприклад овочів, фруктів? Ми запитуємо *що? що це?*

IV. Вправлення в називанні окремих предметів та у доборі до них загальної назви:

- а) морква, буряк, капуста, картопля, помідори, цибуля, перець — *овочі*;
- б) яблука, груші, сливи, абрикоси, персики — *фрукти*;
- в) учителька, лікар, шофер, співачка, кравець — *назви людей за родом занять*;
- г) горобець, зозуля, синичка, лелека, курка — *птахи*;
- д) костюм, піджак, штани, спідниця, сорочка, кофта — *одяг*.

V. Вправи зворотного змісту.

Учні та учениці до загальної (родової) назви добирають видові:

- а) *взуття* — чоботи, туфлі, черевики, кеди, кросівки, капці;
- б) *посуд* — чашка, чайник, миска, тарілка, блюдо.

VI. Слухання вірша Варвари Гринько на тему «Сім'я» (с. 11).

Відповідь на запитання про те, скільки членів сім'ї згадується в ньому. Розповіді 3–4 учнів (за вказівкою вчителя) про те, з ким проживають вони у своїх сім'ях.

VII. Вправи на моделювання речень, сприйнятих на слух (графічний диктант).

— Зараз я вимовлю речення, а ви спробуйте самостійно записати їх рисочками (*показує зразок запису*). Кожне речення починайте з нового рядка:

Настав вечір.

Тато увімкнув телевізор.

Ганнуся подивилася цікавий фільм.

Далі вчитель пропонує дітям порівняти їхні схеми з поданими на дошці. Виправляються помилки.

VIII. Підсумок уроку.

— Вчилися ставити до слів питання *хто? що?*; називати різні предмети одним словом.

— Вчилися записувати речення під диктовку (писали диктант).

Тема: Ознайомлююся зі словами — назвами дій. Що робить? Що роблять? Дитячі улюблені заняття.

Мета: Дати учням уявлення про дієслова без уживання терміна. Вчити на практиці ставити граматичні питання до дієслів різних часів в однині та множині.

Дата _____

ХІД УРОКУ

I. Закріплення вмінь правильно ставити питання до назв предметів — що? хто? Ознайомлення з питаннями до слів — назв дій.

— Розгляньте першу ілюстрацію на сторінці 12. Що тримає в руках учителька? Що робить учителька? Хто сидить за столами? Що роблять діти? А що робить хлопчик в окулярах? Як ви думаєте, чи цікаву для дітей книжку читає? З чого це видно?

II. Розглядання другої ілюстрації на розвороті сторінок 12–13.

— Як ви думаєте, що це за приміщення, у якому перебувають діти? Це приміщення класу чи кімната для відпочинку й розваг? Назвіть іграшки, зображені на цій ілюстрації? Дайте ім'я хлопчику. Що він зараз робить? Що роблять дівчатка?

III. Розглядання ілюстрацій «Урок фізичної культури» та «Урок музики та співів».

— Що робить хлопчик? Хто тримає для нього обруч? Чи задоволені діти тим, що вони роблять на уроці фізкультури? З чого це видно?
— А що роблять діти на уроці музики й співів? Як ви думаєте, яку пісню вони виконують — веселу чи сумну? З чого це видно?

IV. Розглядання ілюстрацій зі зображенням дій дітей у вільний час.

— Розгляньте ілюстрації на сторінках 12–13. Виберіть кожен для себе одну ілюстрацію. Доберіть ім'я для хлопчика або дівчинки, зображених на обраній ілюстрації. Придумайте слово, яке відповідає на питання *що робить? (що роблять?)* хлопчик чи дівчинка на малюнку.

Учитель по черзі називає учнів, а вони відповідають. Наприклад, Лариса малює. Євген читає. Оленка й Павлик танцюють.

— Тепер дайте відповідь на такі запитання:

Що робили Оленка та Павлик?

Що робив Олег у басейні?

Що робила Оксанка на піаніно?

V. Підсумок уроку.

— Сьогодні ви ознайомилися зі словами, які відповідають на питання *що робить? що роблять? що робив? що робила? що робили?* Усі ці слова називають якусь дію, котру виконують люди.
— А яку дію можуть виконувати птахи? Риби? Собака? Кіт? Корова?

- Тема:** Ознайомлююся зі словами — назвами ознак. Який? Яка? Яке? Які?
- Мета:** Дати учням уявлення про прикметник (без уживання терміна) за його характерною роллю в мові й мовленні та граматичними питаннями.

6

Дата _____

ХІД УРОКУ

I. Ознайомлення учнів із темою і метою уроку.

- Сьогодні, діти, ми будемо працювати на уроці зі словами — назвами ознак предметів. Ці слова відповідають на питання *який? яка? яке? які?* Чим більше ви знатимете таких слів, тим кращим, виразнішим буде ваше мовлення і тим цікавіше вас будуть слухати.

II. Практичне ознайомлення учнів з ознаками предметів.

- Пограємось у гру зі словами. Я називаю різні слова, за якими ви повинні будете відгадати предмет, про який я буду говорити. Зображення цих предметів ви зможете побачити на сторінці «Букваря» або й просто уявити.

Учитель перелічує характерні ознаки різних предметів, а діти називають їх. Наприклад:

- Круглий, великий, блакитний, гумовий, легкий. (*М'яч*).
- А про що можна сказати такими словами: білий, пухкий, холодний, іскристий, рипучий? (*Про сніг*).
- А це хто? Руда, хвостата, хитра. (*Лисиця*).
- Про кого ми говоримо так: любя, добра, рідна, дорога, найкраща? (*Про маму*).

III. Розглядання в «Букварі» малюнків фруктів, ягід та овочів.

- Розгляньте перший ряд зображених предметів на сторінці 14. Як можна назвати ці предмети одним словом? Чи однакового вони кольору? Якої вони форми? Що можна сказати про *лимон*, відповідаючи на питання *який він?* Яким словом можна назвати предмети, зображені у другому ряду? А у третьому?

За завданням учителя учні самостійно (у парах або у групах) складають розповідь (опис) про один із предметів (зазначений учителем або за вибором), характеризуючи його за кольором, формою, розміром, смаком, де росте, а також чи подобається він. Потім складену розповідь виголошують перед класом. Інші учні можуть додати характерні відомі їм ознаки описаного предмета.

IV. Вправа на зіставлення двох предметів за формою (кавун — м'яч); за кольором (диня — кленовий листок); за смаком (торт — цукор).

V. Перегляд відео про гарбузову родину (с. 15) або слухання вірша «Ходить гарбуз по городу» з вуст учителя.

- Ви, мабуть, помітили, що в казках різні предмети немовби оживають. Вони можуть ходити, говорити, виконувати різноманітні дії, як живі люди. Ось послухайте українську народну казкову пісеньку «Ходить гарбуз по городу», де овочі розмовляють між собою.

Ходить гарбуз по городу
(Народна пісня-гра)

Ходить гарбуз по городу, питається свого роду:

— А чи живі, чи здорові всі родичі гарбузові?

Обізувалася жовта диня, гарбузова господиня:

— Іще живі, ще здорові всі родичі гарбузові.

Обізувались огірочки, гарбузові сини й дочки:

— Іще живі, ще здорові всі родичі гарбузовії.

Обізувались буряки, гарбузові свояки:

— Іще живі, ще здорові всі родичі гарбузові!

Обізувалася морквиця, гарбузова сестриця:

— Іще живі, ще здорові всі родичі гарбузові!

— Про які овочі ця загадка?

Стоять коні на припоні, не їдять, не п'ють,
а все гладші с т а ю т ь .   (Огірки, гарбузи).

VI. Вправа на зіставлення предметів.

Зіставлення предметів за розміром (*слон і мишка*); за кольором (*два котики — білий і чорний*); за розміром і вагою (*малий ведмедик із легкою кулькою, а дорослий — з важкою гирею*); за смаком (*одна мишка спробувала гіркий перець, а інша — солодкий торт*).

VII. Колективна вправа.

Визначення з-поміж зображених предметів, що мають окремі однакові ознаки (*кавун, яблуко, надувна кулька, ялинкова іграшка, кавун*) такого предмета, про який можна сказати, що він зелений, круглий, прозорий (*надувна кулька*).

VIII. Слухання вірша Олени Плавенчук «Вихвалялася лисиця» (с. 15) зі завданням запам'ятати та назвати слова, які відповідають на питання *яка? який? які?*

Учні називають слова, які вони запам'ятали.

— А яких друзів хотіла мати лисиця? Кого ми називаємо вірними друзями?

IX. Підсумок уроку.

— З якими словами ми сьогодні працювали на уроці? На які питання відповідають ці слова? Що вони означають у мові? (*Називають різні ознаки предметів*).

Тема: Ознайомлююся зі словами, якими називають кількість предметів. Скільки? Який? Яка? Яке по порядку? Робота з дитячою книжкою.

Мета: Дати дітям уявлення про числівник (без уживання терміна) за його роллю в мові й мовленні та за граматичним питанням.

7

Дата _____

ХІД УРОКУ

I. Закріплення матеріалу, опрацьованого на попередніх уроках.

- Послухайте і скажіть, *хто* або *що* може виконувати такі дії:
  - сходить, світить, гріє, пече, заховалося, зайшло (*сонце*);
  - граються, загорають, купаються, пірнають, змагаються, стрибають, плавають (*діти*);
  - росте, розвивається, розквітає, зеленіє, шумить (дерево).
- До якого предмета можна дібрати такі ознаки:
  - солодкий, запашний, корисний, липовий (*мед*);
  - жовтий, кислий, соковитий (*лимон*);
  - морозна, холодна, сніжна (*зима*).

II. Ознайомлення з темою і метою уроку.

- Сьогодні, діти, ми працюватимемо зі словами, якими називають кількість різних предметів. Розгляньте малюнок на сторінці 16. Що розміщено на полицях у шафі? Яким одним словом можна назвати предмети на трьох верхніх полицях? (*Посуд*).
- Що стоїть на другій полиці зверху? (*Тарілки*).
- Скільки в шафі тарілок? Якого кольору третя тарілка? А що висить на третій полиці? (*Чашки*).
- Якою по порядку висить червона чашка? Скільки в шафі чайників? (*Один*).
- Що можете сказати про кількість тюльпанів у вазі? (*Багато*). А скільки яблук? Скільки слив?

III. Розглядання ілюстрацій.

- Назвіть предмети на верхньому малюнку на сторінці 17. Скільки їх усього? Де місце цим предметам у домі? (*На кухні*).
- Яку загальну назву можна дібрати до них? (*Посуд*).
- А чи всі ці предмети є посудом? Що тут до посуду не належить? (*Фартух*).
- Скільки тварин їде в поїзді на другому малюнку? Назвіть кожну з них. Яка тварина їде в першому вагоні? А яка в останньому вагоні? У якому по порядку вагоні їде морський котик? Хто їде у п'ятому вагоні?

IV. Робота над ілюстрацією «Зайчикові іменини».

- Розгляньте наступну цікаву ілюстрацію. Подумайте, яку назву можна дати їй. (*Слухаємо пропозиції учнів і обираємо вдалу назву*).
- Чи можна побачити щось на малюнку, що свідчило б про те, скільки років виповнилося зайчикові? (*За кількістю свічок на торті — зайчикові шість років*).
- Скількох гостей чекає зайчик? Чи правильно він накрит стіл?

V. Слухання вірша Тамари Коломієць «Веселий душ» (с. 17).

Учитель пропонує учням послухати вірш і запам'ятати, який посуд у ньому згадується.

VI. Робота з дитячою книжкою.**VII. Підсумок уроку.**

- З якими словами ви ознайомилися сьогодні на уроці? Що називають такі слова?
- На уроках із якого предмета вам доводиться найчастіше використовувати ці слова?

Тема: Досліджую речення. Різні професії людей.

Мета: Дати учням практичне уявлення про речення як основний засіб вираження думки. Зіставити поняття «слово» та «речення». Ознайомити зі способом графічного зображення речень. Розвивати мовлення дітей, збагачувати його.

8

Дата _____

ХІД УРОКУ

I. Слухання вірша Галини Джемуди «Великий дім» (с. 18).

— Які професії людей згадуються у вірші? Учні називають одну з почутих у вірші професій і розказують, що вона означає. Наприклад:

Професія пекар. Люди цієї професії випікають хліб та інші хлібні вироби — булки, печиво, бублики...

За потреби вчитель проводить словникову роботу щодо окремих назв професій. (*Диктор, токар, астроном, журналіст*).

II. Загальне уявлення про речення.

— Досі ми з вами називали тільки окремі слова. Та коли розмовляємо, розповідаємо про щось, то пов'язуємо слова у такий спосіб, аби сказане нами було зрозуміло кожному. Наприклад, якщо ми говоримо слово *граються*, то всі розуміємо, що воно означає, але чи відомо нам, хто саме грається? (*Ні*). Тож треба назвати того, хто грається:

- Діти граються.
- Дівчатка й хлопчики граються.
- Звірятка граються.

Це вже не окремі слова, а речення. (*Учні повторюють слово «речення»*).

— Речення складаються зі слів. Вони можуть складатися із одного, двох, трьох і більше слів. Щоб вийшло речення, маємо назвати когось або щось (людину, тварину, якийсь предмет) і сказати, що цей предмет робить. Вийде коротеньке речення із двох слів. Розгляньте малюнки на сторінці 18 і спочатку скажіть, хто ці люди за професією (муляр, повар, лікарка). Спробуйте скласти речення із двох або більше слів про цих людей, називаючи їхні професії.

Учні складають речення:

- Муляр будує дім.
- Повар готує обід.
- Лікарка слухає хлопчика.

III. Графічне позначення речень.

— Перше речення склали правильно. Подивіться уважно на другий малюнок і складіть речення із двох слів. Що сказав повар, скуштувавши приготовлене? (*Дуже смачно*). А яке речення з одного слова сказала лікарка хлопчикові? (*Дихай*).

— Тепер я вимовлятиму тільки частину речення, а ви його закінчуватимете:

- Яскраво сяє...
- Надійка сипле курчатам...
- Василько з дідусем ловлять...

Кожне речення хтось із учнів повторює повністю або називає лише його частину, а інші його закінчують.

- Поки ми ще не навчилися читати й писати, не знаємо всіх букв, будемо записувати речення у такий спосіб: початок його позначимо вертикальною рисочкою заввишки в одну клітинку, а решту слів — горизонтальними лініями.
- Наприкінці речення поставимо крапку. Після неї можна писати інше речення. Наприклад:

Діти граються. Їм дуже весело.

- Якщо речення складається із трьох слів, то креслимо три лінії. Відстань між лініями (словами) — одна клітинка.
- Подивіться, зі скількох слів треба було скласти речення про муляра, повара й лікарку. Перше речення склали правильно.

IV. Перегляд відео. Розповіді учнів про те, ким зображені в ньому діти мріють стати.

V. Розглядання серії предметних малюнків. Відповіді на запитання: *Люди яких професій виготовляють ці речі?*

VI. Робота в групах.

Клас ділиться на групи. Кожна група одержує завдання розповісти про професії людей, які працюють на одній вулиці (с. 19).

Тема: Ознайомлююся зі знаками в кінці речення. Крапка. Знак питання. Знак оклику.

Мета: Дати учням уявлення про знаки в кінці речення відповідно до інтонації його промовляння.

9

Дата _____

ХІД УРОКУ

I. Ознайомлення учнів із темою і метою уроку.

— Сьогодні на уроці ви ознайомитеся з тим, які знаки треба ставити наприкінці речення. Люди, спілкуючися між собою, вимовляють речення по-різному. В одних реченнях вони про щось розповідають — наприкінці таких речень, якщо їх записувати, треба ставити крапку. За допомогою інших речень люди про щось запитують один одного — наприкінці таких речень треба ставити знак питання. А коли людина вітає іншу або бажає чогось їй, розповідає про щось із великим захопленням, радістю, то наприкінці таких речень треба ставити знак оклику. Ці знаки ви бачите надруковані на сторінці (с. 20).

II. Робота над складанням речень (розповідних, питальних і окличних) за ілюстраціями на с. 20.

Розглядаючи ілюстрації, учні за допомогою навідних запитань учителя з'ясовують зображені на ілюстраціях ситуації:

а) про які можна скласти розповідні речення (*хлопчик читає книжку. Дівчинка спостерігає за рибками в акваріумі*);

б) на інших ілюстраціях зображено ситуації, які викликають необхідність запитати про щось. (*Про що мама запитує в сина, зайшовши до його кімнати? Побудуйте таке запитання. А що побачила в кімнаті дівчинка? І до кого вона звернулася зі своїм запитанням?*);

в) на останніх двох ілюстраціях зображено події, які викликають почуття радості рибалки від удалого улову та радісне вітання уболівальників бігуна на фініші. (*Які речення з одного слова можна почути в таких ситуаціях?*).

III. Опрацювання ілюстрацій (с. 21).

1. Скласти речення про зображене на першій ілюстрації, наприкінці якого треба поставити крапку. (*Тут зображено гру у футбол. Футболіст забиває гол. Воратар пропустив гол у ворота*).

2. Скласти речення, наприкінці якого треба поставити знак питання. (*Чого радіють уболівальники? Хто забив у ворота гол? Хто пропустив у ворота м'яч?*).

3. Які речення з одного слова можна скласти за цією ілюстрацією? (*Ура! Гол!*).

IV. Колективне складання розповіді за ілюстрацією «Екскурсія в акваріум» (с. 21). Відповідь учнів на поставлене запитання.

V. Робота у групах.

Графічне зображення учнями речень за завданням учителя.

Записати графічно речення у зошиті в клітинку:

перша група — Які чудові рибки!

друга група — Хто забив гол?

третя група — Віктор перетнув лінію фінішу.

VI. Перевірка виконаного завдання. Підсумок уроку.

Тема: Ознайомлююся зі службовими словами.

Мета: Ознайомити учнів із службовими словами, показати практично їх роль у мові та мовленні на прикладі складання речень за малюнками.

10

ХІД УРОКУ

Учитель буде урок у процесі розглядання учнями цілеспрямовано створених до теми ілюстрацій, складання на їх основі з опорою на подані графічні схеми речень (с. 22); складання зв'язної розповіді на тему, близьку й цікаву для дітей, «Гра в піжмурки» та ілюстрованої казочки про те, як мишки перехитрили котика.

У процесі складання речень, розповіді та казочки учні матимуть можливість практично використати такі службові слова: *на, у (в), за, під, перед, через, між, коло (біля)*.

У підсумку такої роботи учитель акцентує, що до цих слів не можна поставити окремо будь-яких питань; *за допомогою* цих слів ми маємо можливість скласти речення; отже, вони виконують у мові *допоміжну* роль, *служують* для зв'язку слів у реченні. Тому такі слова в мові називаються *службовими*.

Дата _____

- Тема:** Поділ слів на склади. Складання розповідей за ілюстраціями.
- Мета:** Дати учням практичне уявлення про склад як вимовно-артикуляційну одиницю, ознайомити із природним поділом слів на склади.
- Обладнання:** сюжетна картина на тему «Заблукали», сигнальні картки-схеми одно- і двоскладового слова для кожного учня.

Дата _____

ХІД УРОКУ

I. Підготовка до ознайомлення учнів із поняттям «склад».

Під час бесіди за картиною «Заблукала» з'ясовується, що дівчинка Галинка відстала від своїх друзів і заблукала в лісі. Учитель пропонує придумати імена друзів, яких розшукує Галинка. (*Учні називають їх. Наприклад, Оля, Вітя, Маруся.*)

Учитель викликає одну з учениць до дошки й пропонує: «Уяви себе на місці Галинки, яка заблукала в лісі. Погукай голосно своїх друзів, які десь далеко від тебе». (*Дівчинка гукає: «О-лю-у-у! Ма-ру-сю-у! Ві-тю-у-у!»*).

- Прислухайтесь, на скільки частин Галинка ділить кожне слово. (*Учениця повторює вправу, учні слухають.*)

Діти легко встановлюють, що, гукаючи друзів, Галинка вимовляє кожне ім'я не зливо, а частинами, які, підсумовує вчитель, називаються складами. У слові може бути один склад, два, три, чотири та більше. Тому й слова бувають короткі й довгі.

- Послухайте та скажіть, на скільки частин, складів я ділю такі слова: *я, ти, він, рак, жук, лис, ліс*. Скільки складів у цих словах? (*Один.*)

II. Закріплення набутого уявлення про склади.

- Послухайте та скажіть, скільки складів у словах: *хата, липа, коса, вода, ріка* (вимовляє по складах). Тепер спробуйте самі спочатку пошепки, а потім уголос вимовити по складах слова: *сито, жаба, жук, сани, гуси, слон*.

Учитель ці (або інші) слова не вимовляє, а тільки показує на предметних малюнках відповідні зображення.

III. Ознайомлення з моделюванням складової будови слів.

- Коли ми графічно записували речення, то кожне слово позначали лінією. Щоб показати, скільки у слові складів, його можна зобразити у вигляді прямокутника, поділеного на стільки частин, скільки в ньому складів:

- У зошитах, аби не витратити багато часу, будемо, як і раніше, позначати слова лініями (рисками) та ділити їх на стільки частин, скільки у слові складів:

IV. Опрацювання ілюстрацій (с. 24).

1. Назвати зображену тварину й визначити, скільки у слові складів (*кіт, миша, лисиця*).

2. Робота в парах:

- розглянути малюнки птахів; кожне слово (назву птаха) поділити на склади і визначити, до назви якої тварини на сторінці подано складову схему (*синиця*);
- розглянути малюнки тварин і визначити, у назві якої тварини найменша кількість складів (*вовк*);
- розглянути малюнки комах і визначити, у назві якої комахи найбільша кількість складів (*жук*).

V. Слухання вірша Оксани Кротюк «У зоопарку» (с. 25).

Учитель пропонує учням послухати вірш і запам'ятати, які тварини в ньому згадуються. Після прослуховування учні називають тварин, згаданих у вірші.

З огляду на те, що назв тварин у тексті аж 14, можна провести повторне слухання, зі завданням запам'ятати назви тих тварин, які після першого прослуховування. За назвами окремих тварин (*шакал, єхидна, гієна, гепард*) доцільно провести словникову роботу.

VI. Розповіді учнів за малюнками «Кого діти побачили в зоопарку» (с. 25).**VII. Робота в парах.**

Учні розглядають жартівливі малюнки «Пофарбовані зебри», складають за ними свою розповідь і виголошують її перед класом.

VIII. Підсумок уроку.

Гра з лічилкою на закріплення слів — назв кількості предметів.

— Ви, діти, завжди говорите реченнями, слова в них вимовляєте зливо. Але інколи, у грі, ви вимовляєте слова й по складах. Наприклад, коли промовляєте різні лічилки. Станьте в коло й послухайте, як я по складах прокажу лічилку.

Учитель може проказати будь-яку лічилку, але кожне слово обов'язково вимовляє по складах у такий спосіб, аби кожен склад, а не слово, припадав на одного з дітей.

Лічилка

Біля двору — дві Федори,
А на лузі — дві Ганнусі.
Біля ганку — дві Тетянки,
Тих дівчаток — ой багато!
Біля річки — дві Марічки,
Порахуйте їх, малята.

Тема: Ознайомлююся з наголосом у словах. Загальні назви — одяг, головні убори, взуття.

Мета: Дати учням початкове поняття про наголос у слові як сильніше вимовлюваний склад. Вчити добирати до однорідних за призначенням предметів їх загальну назву.

Дата _____

ХІД УРОКУ

I. Ознайомлення учнів із поняттям «наголошений склад».

— Поділимо на склади слово *мама*.

Викликаний учень вимовляє слово по складах.

— Назвіть перший, другий склад. А тепер ще раз уважно послухайте й скажіть, який зі складів, перший чи другий, я вимовляю сильніше. Учитель кілька разів вимовляє слово *ма́ма*, виразно наголошуючи перший склад*. Учні також уголос повторюють це слово. Робиться висновок, що у слові *мама* сильніше вимовляється перший склад.

Учитель показує фішку двоскладового слова з наголосом на першому складі. Такі самі фішки-схеми учні знаходять у себе на парті.

— Сильніше вимовлений склад — наголошений. Значок наголосу ставимо вгорі над наголошеним складом. А тепер уважно розгляньте ілюстрації в «Букварі» (с. 26). Тут ви знайдете малюнки, під якими є схеми слів із наголосом. Яким загальним словом можна назвати зображені предмети. Вимовте з наголосом це слово. Який склад у ньому наголошений? Тепер вимовте слова — назви різного одягу.

Названі учителем учні вимовляють слова *пальто́*, *куртка*, *сорóчка*, чітко виділяючи наголошений склад, називають, який він по порядку.

II. Робота в парах.

1. Назвіть один одному предмети, зображені у другому ряду. Яку загальну назву треба дати цим предметам? (*Головні убори*). Вимовте з наголосом кожне слово — назву головного убору і визначте, до якого з них подано схему. Який це головний убір? (*Панáма*).

2. Розгляньте одяг у третьому ряду і назвіть предмет із наголошеним другим складом. (*Халáт*).

3. Розгляньте зображені предмети в четвертому ряду. Дайте їм загальну назву. Який предмет для цієї назви є зайвий?

III. Слухання вірша Світлани Гарбуз «Шкільну одягу готуй звечора» (с. 27).

— Який одяг згадується в цьому вірші?

IV. Колективне міркування на тему «Яке взуття пасує до якого одягу?».

Учні висловлюють свої міркування, учитель стежить за правильним називанням предметів одягу (*костюм*, *халат*, *куртка*, *плаття*; *сандали*, *кеди*, *тапочки*, *туфлі*).

* Щоб учні безпомилково навчилися визначати наголошений склад, слово треба вимовляти злито, єдиним голосовим потоком. Слово, вимовлене по складах, втрачає наголос, оскільки видихова енергія і сила голосу розподіляються рівномірно між усіма складами. Тому операції поділу слова на склади і визначення наголошеного складу не можна поєднувати в одну.

V. Робота над колективною розповіддю за серією малюнків «Як діти запускали повітряного змія». Пропонується дати дітям імена.

VI. Підсумок уроку.

— Вчилися визначати в словах наголос. Щоб правильно визначити у слові наголос, треба вимовити його зливо.

Дата _____

Тема: Спостерігаю за немовними звуками й звуками мовлення. Розрізняю голосні та приголосні звуки.

Мета: Дати учням практичне уявлення про *немовні звуки і звуки мовлення*, про *голосні та приголосні звуки* за їх істотними ознаками. Ознайомити з основними мовленнєвими органами. Вчити умовно позначати звуки (моделювання звукового складу найпростіших за будовою слів).

Обладнання: індивідуальні дзеркальця для артикуляційних спостережень, фішки на позначення голосних (кружечки) та приголосних (риски).

ХІД УРОКУ

I. Бесіда вчителя про різні природні звуки.

1. Під час бесіди вчитель звертається до звукових уявлень дітей, набутих із природного оточення (мукання корови, кукурікання півня, кування зозулі тощо), а також відтворює звуки за допомогою різних предметів, які діти відгадують на слух (удари в склянку, металевий предмет, шарудіння паперу, удар у барабан, дзеленькання дзвіночка тощо). Якщо є можливість, варто продемонструвати різні природні звуки, записані на платівку або магнітофонну стрічку, наприклад голоси птахів.

- Які звуки ви чуєте, коли мукає корова? ([м], [у]).
- А який звук чуємо найвиразніше, коли гарчить собака? ([р]).
- А коли сичить гусак? ([с]).
- Квокче курка? ([к]).
- Які звуки подає кіт?
- Який звук чуємо в небі, коли летить літак?
- Розгляньте малюнки в «Букварі» (с. 28) і скажіть, які звуки ми чуємо від годинника, коли він просто працює. А якщо це будильник, то який звук він подає? По черзі назвіть звуки, які можна почути від зображених предметів (*літак, шкільний дзвінок, труба*).
- Вам доводилося спостерігати за наближенням грози. Розгляньте на світлинах, які ознаки наближення грози на них зображено (*сильний вітер, блискавка, після якої чується грім*).
- Розгляньте малюнки й скажіть, якими звуками може наповнитися ліс після дощу.

2. Перегляд відео.

- Які звуки у природі ви почули?

II. Поняття про звуки людського мовлення.

— Усе, що ви тільки-но чули, — звуки. Вони звучать по-різному, але ми їх упізнаємо на слух. Зараз я говорю, і ви також чуєте звуки. Це звуки людського мовлення. Їх ми вимовляємо за допомогою мовленнєвих органів. Зараз вимовимо низку звуків. Спостерігайте у дзеркальце, які мовленнєві органи працюють, коли ці звуки вимовляються.

Учні вслід за вчителем вимовляють: [б], [о], [у], [в], [м], [с].

- Які мовленнєві органи, відомі вам, рухалися (працювали), коли ви вимовляли ці звуки? (*Учні називають губи й язик*).

Під час спостережень за вимовлянням різних звуків ознайомлюємо дітей із такими мовленнєвими органами: губи, зуби (верхні й нижні),

язик (кінчик, передня, середня, задня частини), тверде піднебіння. Варто запропонувати дітям поторкатися кінчиком язика об «стельку» в роті. Вона тверда, тому й зветься — тверде піднебіння.

Виконуємо різні артикуляційно-слухові вправи, наприклад:

- Назвіть звуки, які вимовляємо, міцно стиснувши губи, а потім розриваючи цю перешкоду. ([б], [п]).
- Які звуки вимовляємо, притискаючи кінчик язика до верхніх зубів? ([т], [д], [н]).
- Під час вимовляння якого звука язик дрижить? ([р]).
- Вимовте кілька звуків, які утворюються глибоко в роті за допомогою задньої частини язика ([к], [г], [х], [ґ]).

III. Спостереження за діяльністю мовленнєвих органів.

- Діти, вимовимо по черзі звуки [ж], [у], [к]. Спробуємо їх вимовити зливо так, щоб вийшло слово *жук*. Подивимось у дзеркальце, як працюють наші мовленнєві органи, коли ми вимовляємо різні звуки в цьому слові.

Учні спостерігають за рухами губів, щелеп, язика, бачать, що вони працюють по-різному.

- Коли ми вимовляємо звуки й слова, то крізь ротову порожнину проходить повітря і утворює голос або шум. Щоб відчуті струміль повітря, приставимо долоню близько до губ і вимовимо повільно слово *жук*.

IV. Практичне уявлення про голосні та приголосні звуки.

- Коли вимовляємо одні звуки, повітря проходить крізь ротову порожнину вільно, а під час вимовляння інших воно натрапляє на різні перешкоди. Давайте виявимо ті звуки, під час вимовляння яких повітря не натрапляє на перешкоди, коли губи відкриваються і вільно пропускають повітря.

Шляхом спостережень учні виявляють усі шість голосних звуків, під час вимовляння яких струміль повітря не натрапляє на перешкоди. Вони фізично (долонею) та артикуляційно відчують струміль видихуваного повітря, а у дзеркальце бачать, що губи створюють для нього вільний прохід.

- Усі ці звуки — голосні. Вони вимовляються голосом, бо струміль повітря проходить вільно, без перешкод і не утворює шуму. Розгорніть свої зошити і замалюйте, як працюють губи, коли вимовляємо голосні звуки. (Учні роблять відповідні малюнки).
- Малювати різний знак для кожного голосного звука незручно. Тому всі голосні позначатимемо однаково — кружечками (великими крапками).
- Ще раз повторимо, що кружечком (крапкою) позначатимемо всі звуки, під час вимовляння яких рот розкритий і повітря проходить вільно (голосні).

Так само формуємо в учнів перше уявлення про приголосні звуки, під час вимовляння яких мовленнєві органи утворюють різні перешкоди, крізь які проходить струміль повітря і утворює шум. Спостерігаємо за артикулюванням звуків [п], [л], [с], [ж], [к].

- Цю перешкоду, діти, будемо позначати рисочкою, смужкою.

Для закріплення учні називають різні голосні й приголосні звуки, піднімаючи водночас відповідну фішку, й навпаки — учитель показує фішку, а учні по черзі називають звуки, які можна нею позначати.

Після динамічної паузи діти вправляються у графічному зображенні голосних і приголосних звуків: малюють у клітинках кружечки та рисочки. Кількох учнів можна викликати до дошки й дати їм завдання позначити кружечком або рисою такі звуки: [б], [у], [р], [ф], [е], [л] та ін.

V. Виконання завдань за підручником (с. 29).

1. Виявлення малюнків предметів, назва яких починається голосним звуком.

2. Виявлення малюнків предметів, назва яких починається приголосним звуком.

3. Виокремлення голосного звука зі слів із трьох звуків (*лев, сом, жук, сир*).

4. Упізнавання у словах і вимовляння (виокремлення) приголосних звуків.

VI. Підсумок уроку.

— Вчилися розрізняти голосні й приголосні звуки.

— Дізналися, що голосні звуки позначаються на схемах слів кружечком або великою крапкою, а приголосні — рисою.

Дата _____

Тема: Розрізняю тверді й м'які приголосні звуки.

Мета: На основі зіставлення парних звуків за артикуляційними та акустичними ознаками навчати дітей розрізняти тверді й м'які приголосні, виділяти їх із різних позицій у словах.

Обладнання: індивідуальні картки-схеми, фішки на позначення голосних, твердих і м'яких приголосних звуків.

ХІД УРОКУ

I. Звукові спостереження.

— Діти, назвіть звуки, які на схемах позначено рисочкою. (*Як правило, діти називають тільки тверді приголосні*). Так, усе це приголосні звуки. Пригадаємо, чим приголосні звуки відрізняються від голосних.

— Тепер вимовте за мною такі звуки: [т'], [л'], [ц'], [н']. Які це звуки — голосні чи приголосні? (*Приголосні*).

— Вимовте ще раз звук [н'] і подумайте, на який інший звук він схожий. (*На звук [н]*).

— Вимовте звуки [н], [н'] і порівняйте, чи однаково вони утворюються. (*Діти встановлюють, що, вимовляючи [н], кінчик язика притискуємо до верхніх зубів (різців), а вимовляючи [н'], притискуємо до твердого піднебіння середню частину язика*).

— Звук [н] — твердий, а [н'] — м'який. Іще раз вимовте ці звуки один за одним і скажіть, який із них створює сильнішу перешкоду на шляху видихуваного повітря.

Чітко проартикулювавши й вимовивши звуки [н] і [н'], учні неодмінно відчують, що за площею і за силою зімкнення мовленнєвих органів під час вимовляння м'якого звука утворюється сильніша перешкода.

— Перешкода ніби подвоюється, коли вимовляються м'які приголосні. Тому будемо позначати їх не однією, а двома рисками (пишемо дві риски крейдою на дошці). Таким значком будемо позначати м'які звуки: [д'], [т'], [н'], [ц'], [й] та ін.

II. Закріплення в учнів здобутих уявлень, формування вмінь.

1. Вправи на розрізнення голосних, твердих і м'яких приголосних.

— Назвіть звуки, які позначаємо кружечком. (*Учні називають голосні [а], [у], [е], [о], [і], [и]*).

— Як називаються ці звуки? Скільки їх у нашій мові? (*Шість*).

— Тепер вимовте звуки, які будемо позначати двома рисочками. (*Стежимо за тим, щоб м'які звуки діти називали коротко, без призвуків голосних*).

— Вимовте звуки, які позначатимемо однією рисочкою. (*Учні вимовляють тверді приголосні*).

— Тверді й м'які приголосні звуки треба вміти розрізняти. Тільки той швидко й добре навчиться читати, без помилок писати, хто вмітиме розрізняти тверді й м'які звуки.

2. Аналітичні вправи на виокремлення зі слів звуків (на початку й наприкінці): *орел, торт, палець, оса, льон*.

3. Синтетичні вправи на утворення складу типу злиття ПГ* з різних звуків.

— Утворіть злиття з таких звуків: [л], [о] (*ло*); [с'], [і] (*сі*); [й] [*ю*); [ж], [и] (*жи*); [ц'], [а] (*ця*). Складіть графічні моделі утворених звукосполучень.

4. Вправи на порівняльний аналіз слів з опорою на малюнки й звукові моделі під ними: *сир* та *сік*, *лис* та *ліс*.

— Придумайте та назвіть злиття ПГ для такої моделі: [— •] (*викладаємо на класному набірному полотні або креслимо на дошці*), а тепер назвіть злиття для такої моделі: [= •].

— Позначте самостійно в зошитах фішками злиття ПГ *ля*, *но*.

5. Послухайте слова. Якщо слово починається з м'якого приголосного звука, плесніть у долоні: *дуб*, *дід*, *троянда*, *тюльпан*, *зірка*, *залізо*, *сонце*, *сіль*, *ніч*, *носоріг*, *лебідь*, *лікар*, *рись*, *рюкзак*.

6. Робота в парах. Назва якого предмета починається з м'якого приголосного звука. (*Парні малюнки на с. 30*).

7. До назви якого предмета подано звукову схему на с. 31? (*Сік*).

8. Назвати пропущені приголосні звуки у схемах слів.

9. Колективна аналітична робота за вправою на с. 31 «Які світлини зробила Оля, а які — Олексій?».

10. Заучування віршів та скоромовок із виразним артикулюванням звуків [с] — [с'], [з] — [з'].

Босий хлопець сіно косить,
роса ноги босі росить.

Заєць зілля з'їв у Зіни,
захотів заїсти сіном.
Зіна зойкнула у сінях:
— Де ж узяти зайцю сіна?

Після промовляння кожної скоромовки учитель ставить учням таке запитання:

— Які звуки найчастіше трапляються в цьому вірші (скоромовці)?

Слова *сіно*, *косить*, *роса*, *заєць* пропонуємо учням поділити на склади та визначити наголошений склад.

III. Підсумок уроку.

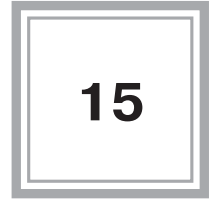
— Про які нові звуки ми дізналися на уроці?

— Як ці звуки слід позначати на моделях?

* Злиття приголосного + голосного.

Тема: Повний звуковий аналіз мовлених слів. Робота з дитячою книжкою. Казки.

Підсумковий урок добуквеного періоду вчитель проводить за матеріалами «Букваря» (с. 32–33). Повний текст української народної казки «Вовк і семеро козенят» подано на с. 113–115 (Тексти для аудіювання).

Дата _____

_____

_____

БУКВЕНИЙ ПЕРІОД

16

Дата _____

Тема: Звук [а]. Буква А, а.

Мета: Здійснити перехід від умовного позначення звуків фішками до ознайомлення з буквами. Ознайомити дітей із друкованою буквою А, а. Продовжити вправлення у звуковому аналізі слів, у розрізненні голосних і приголосних звуків. Закріплювати практичне уявлення про складотворчу роль голосних звуків.

ХІД УРОКУ

I. Звукові аналітико-синтетичні вправи.

1. Вправлення у впізнаванні голосних звуків у слові. Учитель називає слово, а один з учнів виокремлює з нього голосний звук (звуки): *лось, ліс, кран, слон, лист, день, син, риба, іду, урок, кіно*.

2. Виокремлення початкового звука зі слова: *страус* ([с]), *акула* ([а]), *лікар* ([лг']), *жирафа* ([ж]), *черепаха* ([ч]), *акваріум* ([ч]).

3. Виокремлення кінцевого звука: *вода, земля* ([а]), *сини* ([и]), *день* ([н']), *палець* ([ц']), *гриб* ([б]), *вуж* ([ж]), *мороз* ([з]).

4. Утворення складів типу злиття ПГ із заданих звуків: [т], [у] — (*ту*); [р], [е] — (*ре*); [з'], [і] — (*зі*); [л'], [у] — (*лю*).

II. Слухання вірша Людмили Коваль «Альбатросик-іменинник» (с. 34).

- Запам'ятайте слова зі звуком [а], потім назвете їх.
- Знайдіть у «Букварі» схему, що відповідає слову *ананас*. Чим цікаве нам на уроці є це слово? (*У ньому три голосні звуки [а]*).
- Повний звуковий аналіз слів *акула, пануга* з опорою на схеми, подані на таблиці (дошці).

III. Робота в парах.

Розгляд малюнків навколо звукової схеми слова. За потреби слід з'ясувати назву окремих предметів — *ківі, гранат*.

- Проаналізуйте звуковий аналіз слів — назви фруктів і скажіть, до якого подано звукову схему. (*Гранат*).

IV. Синтетичні та аналітичні вправи зі звуком [а].

1. Учитель називає окремі звуки, а учні утворюють із них склади зі звуком [а]: [н] — (*на*), [д] — (*да*), [л'] — (*ля*), [с] — (*са*), [д'] — (*дя*).

2. Учитель називає злиття приголосного з голосним [а], а учні впізнають цей приголосний звук: *ла* — [л], *са* — [с], *ня* — [н'], *дя* — [д'], *ця* — [ц'], *жа* — [ж], *за* — [з], *ча* — [ч].

V. Перехід від узагальненого позначення звуків фішками до буквенного. Ознайомлення з буквою А, а.

Учитель пропонує побудувати на дошці й у зошитах моделі слів *оса* та *о́си*.

- Вимовте слова *оса* та *о́си*. Скажіть, які звуки в них різні. А схеми обох слів, як бачите, однакові (за винятком наголосу). Щоб знати, яке саме слово записано, аби уміти прочитати його, люди придумали інші знаки — букви. Сьогодні ми вивчимо першу букву. Звук [а] на письмі позначають буквою А. Ця буква називається так само, як і звук. Багато хто з вас уже знає цю букву, упізнає її. Хто хоче знайти картку з буквою А в мене на столі серед інших?

Один з учнів знаходить букву *A, a* — велику й малу — і показує дітям. Учитель показує місце букви *A, a* в касі розрізної азбуки.

— Зверніть увагу, діти, що сьогодні в нас у класі з'явилася каса букв. У ній 33 кишеньки — саме стільки букв в українській абетці (азбуці, алфавіті). Досі всі кишеньки в касі були порожні. А сьогодні одну кишеньку ми заповнимо. Буква *A* в абетці стоїть першою. Спереду в кишеньці стоятимуть дві великі букви, а за ними — три малі. Ось вони, добре розгляньте їх.

Учні розглядають велику букву, аналізують її графічну будову: складається із двох прямих паличок, з'єднаних кутом, і перетинки, горизонтальної палички.

— Мала буква *a* не схожа на велику, розгляньте її і добре запам'ятайте. Касою ви користуватиметесь на кожному уроці. Будете брати з неї букви й викладати з них склади й слова, читати біля дошки. Не забувайте, що першими стоять великі букви, а за ними — малі.

Учитель ставить букви в кишеньку, ще раз звертає увагу учнів на місце їх у касі азбуки. Далі пропонує учням відгадати загадку:

Якщо хочеш ти читати,
то мене повинен знати,
а коли мене не знаєш,
то буквар не прочитаєш. (*Абетка, азбука*).

— Який звук повторюється двічі в словах *азбука, абетка*?

VI. Читання букви *A, a* в «Букварі».

1. Учитель звертає увагу дітей, що на с. 34 подано букву *A, a* (велику й малу) для того, щоб учні добре вивчили, запам'ятали її та змогли прочитати будь-де.

2. Розгляньте малюнки і скажіть, на що схожа велика буква *A*.

3. Прочитайте букви на кульках, які розкидали мавпочки по сцені в цирку. Чи однакові букви на цих кульках? (*Одні — великі, інші — малі*). Але що в них однакове? (*І великі, і малі позначають звук [a]*).

4. Упізнавання на слух, у яких словах звук (відповідно і буква) *A, a* — на початку, в середині та наприкінці.

5. Робота з реченнями, побудованими на протиставленнях, зі словом-сполучником *A, a*.

— Звук [a] може утворювати й окреме слово, хоч і коротке. Послухайте речення з таким словом: *Собака гавкає, а кінь ірже*. Розгляньте схеми (с. 35) й самі складіть подібні речення. Треба порівняти намальовані предмети за висотою, кольором, величиною (розміром).

Дерево (береза) високе, квітка (айстра) низька.
Малина солодка, а лимон кислий.
Ананас великий, а яблуко (?) мале.

VII. Підсумок уроку.

— Яку букву ви вивчили сьогодні на уроці? Який звук вона позначає? Чи однакова назва цієї букви з назвою звука? Чи однакові між собою велика й мала букви *A, a*?

— Аби добре запам'ятати форму цієї букви, сядьте по групах, розгляньте приготвлені для вас матеріали й спробуйте з них скласти букву *A, a* за зразком, поданим у «Букварі».

Учні складають свою букву, потім усі розглядають виконану групами роботу, висловлюють свої враження.

Тема: Закріплення букви А, а та її звукового значення. Складання речень за схемами й світлинами. Складання розповіді.

Мета: Закріпити вивчену літеру. Вчити інтонаційно її читати.

17

Дата _____

ХІД УРОКУ

I. Слухання аудіозапису розповіді «Пластилінова мишка» з настановою вчителя запам'ятати слова зі звуком [а].

Учні відтворюють слова, які вони запам'ятали. Учитель підсумовує роботу з аудіювання.

II. Розповідь учнями прослуханої розповіді за ілюстраціями.

III. Вправлення в інтонаційному читанні літери.

— Діти, пригадайте, які знаки наприкінці речення можуть стояти на письмі. Розгляньте таблицю (на с. 36), заповнену літерою А, а. Зверніть увагу, як оформляються вимовлені речення. Не так, як її було зображено на малюнку (с. 34). Треба цю букву навчитися читати так, неначе ви її просто називаєте. Це коли наприкінці стоїть крапка. А як треба прочитати, коли наприкінці стоїть знак питання? (З питальною інтонацією). А якщо наприкінці стоїть знак оклику, то які почуття, настрої у цьому випадку треба виразити? (Радість, задоволення). Тож спробуйте.

— Спочатку так прочитати написане в таблиці одне одному, а потім, у кого це добре вийде, то піднесете руку й прочитаєте для всього класу.

IV. Своєрідне читання — змагання у виразності.

Учитель дає словесну оцінку читанню.

V. Складання речень за світлинами (с. 37).

— Проаналізуйте схеми під світлинами й доберіть імена дівчинці та хлопчику. (Аліна, Антон).

— Що робить Аліна? (Аліна грається з песиком. Аліна дресує песика).

— Що робить Антон? (Антон читає книгу).

— А що робить котик? (Котик спить).

— З чого видно, що діти дуже люблять своїх тваринок? (Відповіді учнів).

VI. Складання речень за допомогою предметних малюнків. Повторення загальних назв для однорідних предметів (птахи, риба, овочі, фрукти).

VII. Короткі розповіді дітей за змістом пропонуваного у підручнику світлин.

Зауважимо, що роботу треба побудувати у такий спосіб, аби розповідь учня завершувалася читанням:

— А-а-а!

— А-а-а!

— А-а-а!

VIII. Написання друкованих букв А, а в зошитах у клітинку за поданим зразком.

Вправа виконується для того, аби діти запам'ятали конфігурацію букв, тому вони пишуть не більш як по піврядка.

IX. Підсумок уроку.

— Вивчили букву А, а.

— Навчилися її читати й «друкувати».

Тема: Звук [о]. Буква О, о. Вправлення у звуковому аналізі слів. Складання розповіді за малюнками.

Мета: Ознайомити учнів із друкованою літерою О, о. Закріпити звукове значення і графічну форму літери А, а. Ознайомити із загальною назвою інструменти.

Дата _____

ХІД УРОКУ

I. Аналітико-синтетичні вправи.

1. Учитель виставляє на дошці букву А, а.

— Який звук позначає ця буква? (Звук [а]).

— Я буду називати приголосний звук, а ви утворюйте з нього склад разом із голосним [а]:

[н] — (на)

[л] — (ла)

[с] — (са)

[ж] — (жа)

2. Гра «Додай склад».

— Який склад зі звуком [а] слід додати, щоб вийшло слово?

Учитель називає потрібний склад, а учні додають інший, аби утворилося слово, наприклад: *гру* — (*ша*) — *груша*.

Пропоновані вчителем склади: *гро(за)*, *кни(га)*, *во(да)*, *со(ва)*, *лі(так)*, *тра(ва)*, *жур(нал)*. Слід мати на увазі, що з поданими складами учні можуть утворити й інші слова, до чого їх треба заохочувати.

II. Підготовка до ознайомлення з буквою О, о.

— Ми вже добре вивчили букву А, а сьогодні ознайомимося з новою буквою О, о. Послухайте вірш і скажіть, який голосний звук чуємо в ньому найчастіше:

В горішнику горішина
горішками обвішана.
Оришка й Тимішко
струшують горішки.

— Про яку дівчинку розповідається в цій потішці? (*Про Оришку*). Це старовинне українське ім'я, зараз ним рідко називають дітей, а колись в Україні дівчаток так часто іменували. Поділимо слово *Оришка* на склади (*О-ри-шка*). Який перший склад? Скільки в ньому звуків?

— Голосний звук [о], як і вивчений звук [а], сам може утворювати склад. Наприклад, у слові *о-бру-чка*. А в якому складі чуємо звук [о] у слові *вінок*?

— Розгляньте малюнки різних інструментів (с. 38). Словом *інструмент* називають різні предмети, за допомогою яких майстри працюють на будівництві, удома по господарству. Назвіть інструменти, які ви знаєте, і впізнаєте їх на малюнку.

Учням треба назвати інструменти *долото* та *дріль електричний*.

— Чи бачите на малюнку інструменти, у назві яких є звук [о]? (*Сокира, молоток, лопата, долото*).

— За звуковою схемою слова під малюнком допоможіть майстрові знайти потрібний йому інструмент. (*Молоток*).

— Назвіть послідовно всі звуки за схемою у слові *горох*.

III. Слухання аудіозапису вірша Лесі Вознюк «На городі у Оленки» (с. 38), у якому в усіх словах, за винятком *принести*, є звук [о].

IV. Ознайомлення з буквою *О, о* та її алфавітною назвою.

— Звук [о] позначається буквою, яка називається так само — *О, о*. Розгляньте на сторінці «Букваря» (с. 38) велику та малу букви *О, о*. Скажіть, чим вони відрізняються. (*Тільки розміром*).

Учитель показує місце букви *О, о* у касі розрізної азбуки.

— Розгляньте малюнки предметів наприкінці сторінки й скажіть, у якому слові чуємо звук [о] на початку?. У якому цей звук наприкінці? А в якому він звучить у середині слова?

V. Читання літер, пропонованих совою.

Інтенаційне читання букви *О, о* з орієнтацією на кінцеві знаки.

VI. Розглядання ілюстрацій до казок «Колобок» і «Колосок».

— Що переплутав художник у зображенні цих казок? Які два слова «заховалися» в одній зображеній схемі?

VI. Підсумок уроку.

— Вивчили букву *О, о*. Вчилися її читати.

— Розгляньте малюнки колобків (с. 39). Скільки їх тут? Скільки серед них веселих? Скільки засмучених? А скільки крикливих? Які слова в мові ви пригадали за допомогою цього малюнка? (*Слова, які відповідають на питання скільки?*).

Тема: Закріплення букви О, о та її звукового значення. Складання розповіді за малюнками. Інтонаційне читання вивченої літери.

Мета: Закріпити вивчену літеру в процесі виконання логічних і розвивальних вправ, друкування її в зошитах у клітинку.

19

Дата _____

ХІД УРОКУ

I. Логічна вправа.

— Розгляньте малюнки. На дошці виставлено малюнки різних птахів, риб, комах. Скажіть, що можна впіймати в річці.

Учні знімають із дошки й показують класу малюнки риб, називають їх (*окунь, карась, сом, щука*). Одну з назв, наприклад *окунь*, аналізують за звуковим складом.

II. Слухання аудіозапису розповіді «Песик Оскър» (с. 40).

Розказування учнями прослуханої розповіді з опорою на подані до неї ілюстрації.

III. Виконання логічної вправи з опорою на ілюстрації і звуковий аналіз слів.

У Олега калина.

У Олени жолуді.

IV. Короткі розповіді учнів за ілюстраціями «Улюблені заняття».

V. Вправлення в інтонаційному читанні.

— Ви вже знаєте, що буква О, як і букви А, У, читається так, як і називається. Розгляньте малюнки хлопчика й дівчинки з отриманими подарунками. Прочитайте, як вони зраділи своїм подарункам.

— Розгляньте тріо (спів утрюх) дівчаток. Спробуйте проспівати фразу на звук [о] так, як вона записана буквами під малюнком.

VI. Робота в парах.

Розгадування ребуса (с. 41) (*міст + о = місто*).

VII. Письмо в зошитах у клітинку за зразком на дошці друкованої букви, малої і великої — по піврядка.

VIII. Підсумок уроку.

Вивчили букву О, о навчилися читати її та писати друковану форму.

- Тема:** Звук [i], позначення його буквою *l, i*. Звук [i] в ролі окремого слова.
Мета: Ознайомити дітей із новою буквою *l, i*. Дати уявлення про звук та букву *l* у значенні окремого слова.

20

Дата _____

ХІД УРОКУ

I. Слухання аудіозапису вірша Олега Лещака «На гостину до інди-ка» (с. 42). Озвучення почутих у вірші слів зі звуком [i].

1. Звук [i] учні виділяють зі слова *індик*. Це голосний звук.

2. Побудова складів із названими вчителем м'якими приголосними звуками та голосним [i]. Учитель коротко називає приголосні: [н'], [т'], [л'], [з'], [д'], [дз'], учні зливають їх зі звуком [i] та дещо протяжно вимовляють злиття *ПГ* — *ні-і, ті-і, лі-і, зі-і* та ін.). Вправа виконується колективно та окремими учнями.

3. Аналітична вправа. Учитель називає склади (злиття), а учні виділяють із них звуки: *лі* — [л'], [i]; *зі* — [з'], [i]; *мі* — [м'], [i] та ін., вимовляючи коротко м'який звук. Учитель звертає увагу учнів на те, що у сполученні зі звуком [i] усі приголосні звуки стають м'якими.

— Послухайте слова зі звуком [i]. Прислухайтеся, як перед цим звуком вимовляється приголосний звук. Будете цей звук називати, який почуєте: *сім, літо, зірка, діти, шість, місто*.

Учні називають почуті м'які й пом'якшені приголосні звуки. З терміном «пом'якшений» молодших школярів не ознайомлюємо, але пом'якшеність губних, задньоязикових і шиплячих звуків учні мають чути й відтворювати та позначати її буквою *l*.

II. Підготовка до ознайомлення з буквою *l, i*.

1. Розглядання малюнків (с. 42).

За завданням учителя один з учнів називає зображені предмети.

— Який спільний звук ми чуємо у словах *граблі* та *ніж*. (Звук [i]).

— А в якому слові цього звука немає?

— До якого малюнка (слова) подано в середині цих малюнків звукову схему?

— Отже, сьогодні на уроці ми працюємо над звуком [i]. Він позначається на письмі буквою, яка також називається *l*. Розгляньте її, друковану — велику й малу. Що є особливе в малій букві *i*? (*У ній над паличкою є крапочка*). Візьміть до уваги, що й у «Букварі», і в книжках, які ви будете читати, над великою літерою *l* крапки немає. Вона є тільки над паличкою в малій букві. Подивіться, де місце букви *l, i* в нашій касі.

2. Робота в парах на визначення звука [i] (відповідно, букви *l*) на початку, в середині й наприкінці слова за предметними малюнками (*помідор, ножиці, ірис*).

3. Складання речень за малюнками, які відображають дитячу творчість. Хлопчику й дівчинці учні мають дібрати імена на букву *l*.

III. Вправлення в читанні й складанні речень із буквою *l*.

1. Прочитати букви (малі й великі) на таблиці, поданій індином.

— Послухайте речення і скажіть, скільки в ньому слів: *Іра і Ніна читають*.

За потреби вчитель повторює речення, спонукаючи дітей почути в ньому окреме коротке слово *i*.

— Звук [i], як і звук [a], може бути коротким, але окремим словом. Це слово *i* поєднує між собою слова в реченні.

2. Складання речень зі словом та за допомогою предметних малюнків і добору слова — загальної для них назви (*іграшки, овочі, меблі*).

3. Читання складу *mi*, набраного вчителем на дошці з літер розрізної азбуки. Зіставлення вимови звуків [m] перед [i] та [m] перед [a], [o], [y], [и]. Важливо, аби учні артикуляційно й на слух відчували пом'якшення звука [m] перед [i].

IV. Підсумок уроку.

- Вивчили нову букву *I, i*, навчилися читати її окремо та у складах.
- Дізналися, що буква *I, i* може позначати окреме слово.

Тема: Звук [и], позначення його буквою и. Один предмет — багато предметів. Робота з дитячою книжкою.

Мета: Ознайомити учнів із малою буквою и. Шляхом спостережень за словами в письмовій формі переконати їх, що звук [и] ніколи не стоїть на початку слова.

Дата _____

ХІД УРОКУ

I. Закріплення вивчених букв.

Гра «Знайди місце буквам».

- Ми з вами, діти, вже вивчили три букви. Пригадайте й скажіть, які букви ви вже знаєте, можете їх упізнати серед інших (*а, о, і*).
- Сьогодні вночі, мабуть, мишка зайшла до нашого класу й наробила нам шкоди. Знаєте якої? Вийняла з кишеньок буквеної каси всі ті букви, які ми вивчили й туди поставили, змішала їх з іншими буквами в мене на столі, а по місцях розкласти не зуміла. І тепер, бачите, наша каса висить порожня. Що будемо робити? Чи знайдуться серед вас ті, хто розкладе букви на місце?

Учитель викликає трьох учнів, одного сильнішого та двох слабших, і пропонує кожному знайти картку з певною буквою і поставити її в кишеньку на відповідне місце. Перед тим, як поставити букву в кишеньку, учень має показати її класу й назвати. Учитель стежить за тим, як учні розміщують великі й малі букви, чи додержують встановленого порядку, підсумовує виконання завдання.

II. Підготовка до вивчення нової букви.

1. Спостереження за звуком [и] у складах і словах.

- Діти, розгляньте малюнок лисички. У слові *лисичка* є букви, яких ми ще не вчили. Але наприкінці цього слова є відома вам буква. Яка? (*Буква а*).
- Чому ви так думаете? (*Бо наприкінці чуємо звук [а]*).
- Правильно. Але, мабуть, нашій лисичці тут самій сумно, то поставимо біля неї ще одну лисичку. Послухайте слово *лисички*, коли я його вимовлю по складах: *ли-си-чки*.

Учитель повинен мати на увазі, що під час вимовляння слова по складах наближення ненаголошеного [и] до [е] ослаблюється, тому діти вимовлятимуть і чутимуть у слові три голосні звуки [и].

- Який перший склад у цьому слові? Другий? Третій? А який голосний звук чуємо в кожному складі? (*Звук [и]*).
- Ще раз послухайте слово і скажіть, у якому складі звук [и] чуємо найсильніше і чому. (*У складі си цей звук вимовляється з наголосом*).
- Спробуйте самі утворити склади (злиття) з різних приголосних звуків зі звуком [и] та назвіть їх, наприклад *ри*.

Учні утворюють і називають різні злиття.

2. Утворення злиття типу ПГ із приголосними: [ф], [х], [ш], [дж], [дз].

- А яке злиття приголосного з голосним [и] чуєте в таких словах: *ялинка, осика, калина, малина, ліщина, горобина*?

У кожному з названих слів учні виділяють відповідне злиття.

3. Звуковий аналіз слова кит з опорою на схему в «Букварі» та на слух (*дитина*).

4. Слухання аудіозапису вірша Леоніда Куліша-Зіньківа (с. 44) про малого й великого лиса. Запам'ятайте слова зі звуком [и]. Учні називають слова, які запам'ятали.

5. Розглядання малюнків і визначення, у назві яких предметів є звук [и].

— Визначте, до якого малюнка подано звукову схему. (*Ножиці*).

III. Ознайомлення з буквою и.

— Отже, сьогодні, діти, ми працюємо з вами над голосним звуком [и]. На письмі цей звук позначають буквою, яка називається так само, як і звук. Спробуйте придумати слова зі звуком [и].

Учні добирають слова, використовуючи предметні малюнки, виставлені вчителем на дошці: *ковзани, сир, риба, сито, ліс (!) гриби* тощо.

— Подивіться на друковану букву *и* і скажіть, із яких елементів вона складається. (*Із двох паличок і похилої перетинки*).

— Запам'ятайте, що перетинка в цій букві йде від нижнього кінця першої палички до верхнього кінця другої.

Показуємо, як «друкувати» малу букву *и*. Учні «друкують» кілька букв у зошитах для читання.

IV. Робота над запам'ятанням форми друкованої букви и.

1. Учні розглядають ілюстрацію в «Букварі» на с. 44.

— З чого виготовлено букву *и*? Подивіться, як просто можна це зробити із трьох однакових книжок.

2. Робота у групах. Складання букви із трьох «Букварів».

— Складіть букву *и* з підготовлених для вас матеріалів. Користуйтеся зразком у «Букварі» (с. 45).

Учні складають букву. Відбувається колективний огляд і словесна оцінка роботи у групах.

V. Читання вивчених букв.

1. Читання букв на кузові машини.

2. Ознайомлення зі словами, які звучать однаково, але означають різні предмети.

— Розгляньте малюнки (с. 45) і скажіть, що на них зображено. (*Лисички — звірі й лисички — гриби*).

— Як ви гадаєте, чому ці гриби назвали лисичками? (*Бо вони кольором схожі на цих звірів*).

— Отже, слово *лисички* в нашій мові може означати різне — або тварин, або гриби. З іншими такими словами, які можуть означати різні предмети, ми ще ознайомимось у «Букварі».

3. Робота в парах.

Розгадування ребусів (с. 45). (*Гриби. Лимони*).

VI. Підсумок уроку.

— Вивчили букву *и*, навчилися впізнавати її, писати друковану у клітинці.

— Дізналися, що в нашій мові немає слів, які починаються буквою *и*.

Тема: Звук [у]. Буква У, у. Вправлення у звуковому аналізі слів. Складання речень.

Мета: Ознайомити учнів із друкованою буквою У, у. Закріпити звукове значення вивчених букв. Ознайомити учнів зі службовим словом у.

ХІД УРОКУ

Дата _____

I. Повідомлення теми й мети уроку.

1. Сьогодні на уроці ми будемо вивчати нову букву. Вона позначає у словах звук [у]. Цей звук, як і звуки [а], [і], може позначати окреме слово. Послухайте уважно вірш і запам'ятайте слова зі звуком [у]. Це можуть бути різні слова — ті, що відповідають на питання *хто? що? як? що робить?* У вірші ви також почуєте слово *вирій*. Воно означає теплі краї, куди відлітають птахи, коли в нас, в Україні, настає зима.

2. Слухання аудіозапису вірша Георгія Хомича «Учитель-журавель» (с. 46). Учні називають слова зі звуком [у]. Учитель прагне, аби було названо й букву у.

3. Розглядання предметного малюнка «жук».

— Який голосний звук чуємо в цьому слові? Скільки всього звуків у ньому? Хто може назвати всі звуки цього слова по порядку?

4. Розглядання малюнків птахів.

— Яких птахів ви впізнали?

За потреби вчитель називає страуса, журавля, зозулю.

— Розгляньте подану серед малюнків птахів звукову схему слова. Скажіть, назву якого птаха вона позначає.

5. Робота в парах.

— Тепер розгляньте птахів на наступному малюнку. Назвіть їх одне одному по порядку. (*Папуга, курка, снігур, голуб*).

— Поділіть кожне слово на склади. У якому складі чуємо звук у слові *папуга*? А у слові *курка*? У слові *снігур*? У слові *голуб*?

II. Перегляд відео.

— Назвіть птахів, яких ви впізнали.

— У назвах яких птахів ви почули звук [у]?

III. Ознайомлення із друкованою буквою У, у.

— Звук [у] позначають на письмі буквою, яка так і називається — У, у. Ось вона — велика й мала. Чи відрізняються вони одна від одної графічною будовою? (*Ні, вони однакові*).

— Так, велика й мала букви У, у відрізняються лише розміром. Подивіться, де в нашій касі стоять букви У, у. Перші дві букви великі, а за ними — три малі.

— Розгляньте під малюнком жука малюнок равлика, який розставив ріжки. На що він став схожий? А як цікаво художник побачив букву У, у в гілочці сосни!

IV. Робота у групах.

— Розгляньте приготовлені для вас матеріали та спробуйте утворити з них велику букву У, у.

Учні виготовляють свою букву, розглядають букви, зроблені іншими групами, дають їм свою словесну оцінку.

V. Читання вивчених букв на таблицях, спочатку повільне (малі букви), потім пришвидшене (великі та малі букви).

Учитель може скерувати це читання по горизонталі та по вертикалі таблиць.

VI. Читання речень, сконструйованих із вивчених літер та предметних малюнків.

Учні читають речення. На речення, наприкінці яких стоїть знак питання, треба дати відповідь. Наприклад:

У курки курчата. А у ластівки? (*У ластівки ластів'ята*).

VII. Письмо друкованої літери У, у по піврядка, щоб закріпити її форми.

VIII. Підсумок уроку.

- Вивчили нову букву У, у, якою позначають голосний звук [у].
- Дізналися, що цією буквою позначається не тільки звук, а й окреме слово.
- Вчилися впізнавати й читати нову букву, складати речення з вивчених букв та малюнків.

Тема: Закріплення букви У, у та її звукове значення. Виконання аналітико-синтетичних розвивальних вправ.

Мета: Закріпити форму й звукове значення букви У, у; формувати читацькі вміння, розвивати мислення і мовлення учнів шляхом виконання аналітико-синтетичних вправ.

Дата _____

ХІД УРОКУ

I. Добір учнями слів, у яких є звук [у].

- Аби переконатися, що на минулому уроці ви добре вивчили звук [у], спробуйте самотійно дібрати різні слова із цим звуком і визначити, де він у слові звучить — на початку, в середині чи наприкінці.
- Учні добирають слова, визначають місце виучуваного звука в них. Щоб зорієнтувати дітей у доборі слів, можна запропонувати їм дібрати слова, які відповідають на питання *що роблю? що роблять?* (*сиджу, лечу, ідуть, пишуть* тощо).

II. Робота в парах.

1. Виконання аналітичної вправи, у якій треба відгадати, який саме подарунок отримала на день народження бабуся Уляна.

2. Звуковий аналіз слова Уляна.

- Які звуки у слові позначено не буквами, а значками? Ці букви, які позначають звуки [л'] і [н], ми незабаром будемо вивчати. Назвіть предмети, серед яких треба відгадати подарунок для бабусі, поділіть ці слова на склади (*рукавички, фартух, сумка, папуга*). У слові, назві подарунка, наголошений перший склад (*сумка*).

III. Вправлення в читанні вивчених букв.

1. Уповільнене й швидке читання букв за значками «равлик» і «ракета».
2. Інтонаційне читання за сюжетними ілюстраціями, під якими подано різні вигуки, позначені вивченими буквами.
3. Читання речень, побудованих із малюнків та службових слів *у, а*. Завдання виконується в парах. Тому речення кожної пари учнів можуть відрізнятися іменами, дібраними для дівчаток і хлопчиків.

IV. Робота у групах або в парах.

Учні виконують вправу на розподіл зображених овочів для Руслана (у назві яких є звук [о]) та для Улянки (у назві яких є звук [у]). Кожна група або пара озвучує свій варіант розподілу овочів у кошики хлопчика й дівчинки.

V. Підсумок уроку.

- Голосний звук [у] може утворювати злиття з різними приголосними звуками. Ось послухайте загадку:

Хто гнізда свого не має —
яйця іншим підкидає
та у лісі в холодку
все кує: «Ку-ку! Ку-ку!»

- Про яку пташку ця загадка? Яке злиття зі звуком [у] ви тут чуєте? Чи чуєте злиття зі звуком [у] в самому слові *зозуля*? Назвіть його. (*Злиття зу*).
- Послухайте ще раз загадку й назвіть слова, у яких, окрім зозулиного «ку-ку», вимовляємо склад *ку*. (*Холодку, кує*).
- Упізнайте малюнок зозулі на попередніх сторінках «Букваря».

Тема: Звук [е]. Буква Е, е. Вправлення у звуковому аналізі слів.

Мета: Ознайомити учнів із буквою, яка позначає останній із голосних звуків. Розвивати вміння виконувати звуко-буквені зіставлення у складах і словах. Учити читати таблиці з усіма буквами, які позначають голосні.

Дата _____

ХІД УРОКУ

I. Ознайомлення учнів із темою і метою уроку.

— Сьогодні на уроці ми вивчатимемо букву, якою позначають останній, шостий, голосний звук. Це звук [е]. Він позначається буквою, яка називається так само — *Е, е*.

1. Слухання аудіозапису вірша Марії Прокопець про букву *Е, е* (с. 50).

— Запам'ятайте слова зі звуком [е]. Їх у вірші багато. Хай кожен учень запам'ятає два слова, у яких є звук [е]. Одне, яке відповідає на питання *що?* або *хто?*, а друге — яке відповідає на інші питання.

Після прослуховування вірша учні називають почуті слова: *електричка, екскурсія, екран, небо, берег, пензлик* та ін. За потреби учитель пропонує ще раз послухати вірш, аби учні звернули увагу й на інші слова зі звуком [е].

2. Звуковий аналіз слова *метелик*.

3. Робота в парах. Виконання вправи на визначення, до малюнка якого дерева подано на сторінці звукову схему. (*Береза*).

II. Ознайомлення з буквою *Е, е*, засвоєння її графічної будови.

1. Демонстрація букви *Е, е* (великої та малої).

Учні роблять висновок, що велика й мала букви різні не тільки за розміром, а й за формою (будовою).

2. Робота у групах. Учні викладають велику букву з паличок, а малу формують із кольорової нитки, дротини.

3. Письмо по кілька друкованих букв (великих і малих) у зошитах у клітинку.

4. Визначення, де у словах *сонце, екран, ракета* чується звук [е], і, відповідно, пишеться буква *е*.

III. Читання вивчених букв, поданих на екранах (по горизонтальних і вертикальних рядках).

IV. Робота в парах.

Розгадування ребусів (с. 51). (*Метелики. Телефони*).

V. Колективне складання розповіді за серією сюжетних малюнків «Як орел урятував рибку від кота».

VI. Підсумок уроку.

Ознайомилися з буквою *Е, е*, якою позначається голосний звук [е]. Вчилися впізнавати та читати її поміж іншими буквами, малими й великими.

Тема: Закріплення звуку [е] та букви Е, е. Вправлення у звуковому аналізі слів. Складання розповідей за ілюстраціями в «Букварі». Інтонаційне читання вивчених літер.

Мета: Шляхом виконання аналітико-синтетичних вправ учні закріплюють голосні звуки і букви, які їх позначають. Вправляються у виконанні логічних розвивальних вправ, в інтонаційному читанні вивчених літер. Учитель будує урок за матеріалами ст. 52–53 «Букваря».

Дата _____

A series of horizontal lines for writing, starting from the top of the page and extending down to the bottom. The lines are evenly spaced and cover most of the page width.

Дата _____

Тема: Звуки [м], [м']. Позначення його буквою М, м («ем»). Перехід до читання складів типу злиття ПГ.

Мета: Ознайомити учнів із першою буквою на позначення приголосного, з її алфавітною назвою. Опрацювати прийом читання прямих складів із буквою М, м та буквами на позначення вивчених голосних*. Виховувати в дітей шанобливе ставлення до мами — найріднішої людини.

ХІД УРОКУ

I. Підготовка до ознайомлення з буквою М, м.

1. Виокремлення звуків [м], [м'] зі слів *мак, мурашка, морква, мухомор, мішок та ін.* (за предметними малюнками, виставленими на дошці).

2. Спостереження за артикуляцією звука [м] (губи міцно стулені, повітря проходить через ніс). Віднесення звука [м] до приголосних.

3. Визначення місця звука [м] (на початку, в середині, наприкінці або відсутній) у словах, які вимовляє вчитель: *рама, молоток, вікно (!), марка, сонце (!), килим, малювати, місто, лимон, малина, вісім.*

4. Добір учнями слів зі звуками [м], [м'] у різних позиціях.

5. Синтетичні вправи зі звуками [м], [м'].

— Злийте звук [м] зі звуком [а] — (*ма*), зі звуком [и] — (*ми*), зі звуками [е], [о], [у] — (*ме, мо, му*), зі звуком [і] — (*мі*).

Учитель нагадує, що всі приголосні звуки перед [і] вимовляються м'яко. (*Як уже зазначалося, у початкових класах учні не одержують поняття «пом'якшений звук»*).

6. Аналітичні вправи.

— Назвіть звуки, які чуєте й вимовляєте в таких злиттях: *мо, му, ме, мі, ми, ма.*

7. Повний звуковий аналіз слова *медуза* з опорою на схему в «Букварі» (с. 54). Виокремлення зі слів *маяк, пальма, хмара, медузи, море* злиттів зі звуком [м] — *ма, ме, мо.*

8. Слухання аудіозапису вірша Лесі Мовчун «Друзі» (с. 54). Учні називають слова, у яких почули звук [м].

— На ілюстрації в «Букварі» (с. 54) знайдіть малюнок предмета, до якого подано звукову схему. (*Пальма*).

II. Ознайомлення з буквою М, м.

1. Учитель показує букву, якою позначається на письмі звук [м], повідомляє її алфавітну назву — «ем». Акцентує увагу учнів на тому, що сьогодні вони вперше ознайомлюються з буквою, яка називається не так, як відповідний звук. Зіставляються велика й мала букви за формою (однакові) та розміром (різні). Звертає увагу на те, як художник побачив і зобразив цю букву в підручнику (с. 55). Показує місце букви М, м у касі різної азбуки, поміщає її у відповідну кишеньку.

2. Робота у групах. Складання з різних матеріалів друкованої букви М. Перетворення букви А у букву М.

* З терміном «прямий склад» учні не ознайомлюються, але вживається слово *злиття*.

III. Підготовка до читання прямого складу.

— Досі ми читали букви, які позначають голосні звуки. Читати їх було легко, бо під час читання їх треба було тільки впізнати й правильно назвати. А сьогодні ми вчитимемося читати вже не окремі букви, а цілі склади й навіть слова. Щоб навчитися читати, треба бути дуже уважними, виконувати всі мої завдання. Підготуйтеся вимовити склад *му*, не вимовляйте, а тільки підготуйтеся, щоб я це побачила.

Учні стулюють губи й витягують їх уперед трубочкою.

— Щоб вимовити склад *му*, ви міцно стулили губи й витягнули їх уперед трубочкою. Подивіться одне на одного, чи правильно ви це зробили. Для вимовляння якого звука ви витягнули губи вперед трубочкою? (Для звука [у]). А для вимовляння якого звука міцно їх стулили? (Для звука [м]).

— Отже, до вимовляння скількох звуків ви підготувалися відразу? (Двох). Тепер іще раз підготуйтеся вимовити склад *му*. Подайте голос (вимовте).

— За скільки разів ви вимовили два звуки? (За один раз). Так, обидва звуки, приголосний і голосний, ми вимовили злимо, тому ці два звуки й називаються *злиттям*.

— Підготуйтеся тепер вимовити склад *мо* і подивіться один на одного, як це вийшло. Який голосний звук ми зібралися вимовити в цьому складі? (Звук [о]).

— Тепер підготуйтеся вимовляти склад *ма*. Який голосний звук ви підготувалися вимовити зі звуком [м]? (Звук [а]). Вимовте. (Ма). Чи однаково ви готувалися до вимови різних складів? (По-різному). А чому? (Бо в них різні голосні звуки). Правильно, який голосний звук у складі, до такого ми й готуємося. Але для вимовляння кожного складу ви стулювали міцно губи. Чому? (Бо в кожному складі перший звук [м]). Ви все зрозуміли правильно. Саме так і будемо читати.

Учитель набирає з букв розрізної азбуки на дошці склад *му*.

— Який звук позначає ця буква? ([м]). А ця? ([у]). Підготуйтеся до вимови цих двох звуків відразу. Всі підготувалися? Прочитайте ці букви разом уголос! (Му). От ви й прочитали перший склад із двох букв. Так читатимемо й інші склади. Я підставлятиму до букви *М*, *м* інші букви, які ви вже добре знаєте, а ви уважно стежите й готуйтеся, щоб прочитати обидві букви разом.

Учитель на набірному полотні утворює різні склади, підставляючи до *М*, *м* по черзі букви *а*, *о*, *и*, *у*.

Коли учні засвоять такий спосіб читання складів, можна змінити техніку: на певній відстані одну від одної виставляємо букви *а*, *о*, *и*, *у*, до яких по черзі підставляємо букву *М*, пропонуючи учням прочитати утворений склад.

IV. Вправи з читання за «Букварем».

1. Читання обернених складів. Учитель пояснює, щоб прочитати такі склади, достатньо впізнати букви й назвати звуки, які вони позначають.

2. Читання складів із буквою *М* злиття типу *ПГ*.

— Які склади читати було простіше, легше?

3. Читання складів, зображених на пазлах. Поступове поєднання їх у слова.

4. Читання речень за допомогою малюнків.

У (мишеняти) *мама* (миша).

А у (миші)? У *миші* — *мишеня*.

V. Підсумок уроку.

— Ознайомилися з новою буквою *М, м* («ем»).

— Вчилися читати *її* у сполученнях із усіма буквами на позначення голосних звуків. Такий склад зі сполучення приголосного з голосним звуком називають злиття.

Дата _____

Тема: Закріплення звуків [м], [м'] і букви М, м, яка його позначає. Читання складів, слів і речень із буквою М. Складання розповіді за малюнками.

Мета: Закріпити вивчену букву. Формувати в учнів уміння читати склади типу злиття ПГ, слова з такими складами. Виховувати в дітей шанобливе ставлення до своїх бабусь, ознайомити їх із можливими формами звертання до бабусі.

ХІД УРОКУ

I. Слухання розповіді «Мамин день народження» (с. 56) з аудіо-запису. Відповіді на запитання за змістом прослуханої розповіді.

- Яку листівку діти подарували мамі?
- Що подарував тато?
- Чим пригощала усіх мама?
- Придумайте мультфільм, який дивилася в цей день сім'я.

II. Складання букета із квітів, який подарують мамі Марина та Максим.

Букет складається із квітів, у назві яких є звук [м] (*мак, ромашка, мімоза*).

III. Вправи з читання.

1. Інтенаційне читання з домовлянням фрази за змістом.

На дошці друкованими буквами записано склади, які учні колективно прочитують, додаючи за вчителем відповідні слова:

Ма, ма, ма — (молока нема).
Мо, мо, мо — (зараз подамо!)
Мі, мі, мі — (вип'ємо самі).
Ми, ми, ми — (напилися ми).

Варіант цієї вправи може бути такий: учитель вимовляє в будь-якому порядку прикінцеві фрази, а учні, орієнтуючися на їх ритміку, читають колективно відповідні склади: *Молока кому? — Му, му, му. Зараз подамо! — Мо, мо, мо* тощо.

2. Читання підписів під світлинами в «Букварі» (с. 56).

- Чи правильно підписано ці світлини?
- Як треба було підписати?

IV. Робота в парах.

Складання розповіді про комп'ютерну мишку. Озвучення учнями складеної розповіді.

V. Опрацювання речень під світлинами із зображенням дівчинки Марини, її мами й бабусі (маминої мами).

Розповіді дітей про те, як вони звертаються до своїх бабусь — до маминої і татової мами. Учитель пропонує учням такі форми звертання до бабусі: *бабусю, бабуню, бабцю*.

VI. Робота в парах.

Розгадування ребусів (с. 57). (*Мобіллка*).

VII. Підсумок уроку.

Заучування зі слів учителя вірша про маму:

Сказав мені мій тато,
що скоро в мами свято.
Я так його чекаю
й хустинку вишиваю
червоними нитками —
для рідної, для мами!

Учні одержують завдання розповісти вдома батькам, що цікавого було сьогодні на уроці з рідної мови, і проказати вивчений вірш про тата й маму.

Дата _____

Тема: Звуки [л], [л'], позначення їх буквою Л, л («ел»). Робота з дитячою книжкою.

Мета: Ознайомити учнів із новою буквою та її звуковими значеннями. Закріплювати практичне уявлення про складовий принцип української графіки; уміння розрізнявати функціональне значення звука й букви. Формувати в дітей орфоепічно правильне вимовляння звуків [л], [л'] та слів із ними*.

ХІД УРОКУ

I. Підготовка до ознайомлення з новою буквою.

1. Виокремлення початкових звуків [л], [л'] зі слів *лук* і *літак* за малюнками в «Букварі» (с. 58).

2. Упізнавання цих звуків у словах *лампа* й *люстра*.

3. Повний звуковий аналіз слова *лев*.

4. Слухання аудіозапису вірша Ліни Біленької (с. 58) про сім'ю левів.

— Які слова зі звуками [л], [л'] запам'ятали з цього вірша?

— Як тато-лев спонукав сина не бути лінимим? Що він йому сказав?

II. Ознайомлення з буквою Л, л та її алфавітною назвою.

1. Розгляд та аналіз елементів букви, «друкування» її в зошитах за зразком та демонстрація учителя на дошці.

2. Зіставлення великої й малої букв.

3. Показ місця букви Л, л у касі розрізної азбуки.

III. Робота в групах.

Утворення букви Л, л із природних матеріалів, запропонованих учителем. Перетворення букви А в Л, а потім — у М.

IV. Вправи з читання з новою буквою.

1. Читання складів, обернених і прямих (злиття типу *ЛЛ*).

2. Читання слів у стовпчиках з орієнтацією на склади й частини слів, виділених кольором.

3. Читання речень, утворених зі слів та предметних малюнків.

Учитель звертає увагу дітей на те, що імена завжди пишуться з великої літери.

4. Колективне складання речень зі словами за поданими світлинами.

Учні пропонують складені речення. Інші учні їх удосконалюють.

Речення можуть складатися з одного, двох, трьох і більше слів.

Наприклад:

Мале! (Про взуття, яке міряє дівчинка).

Лариса міряє взуття.

Взуття мале. (Взуття на неї мале) тощо.

* Працюючи в умовах діалектів, де звук [л] замінюється пом'якшеним [л'], учитель вимагає від учнів точного артикулювання звука: кінчик язика притискується до верхніх різців із наступним розриванням цієї перешкоди. Не можна кінчик язика піднімати вгору, до твердого піднебіння, бо це призводить до ненормативного пом'якшення звука [л].

V. Підсумок уроку. Виконання аналітичної вправи.

— Поміркуйте самостійно. Які злиття зі звуком [л] чуємо, вимовляємо в назвах тварин (на дошці зображення ластівки, голуба, лисиці й лелеки).

Учні мають почути й назвати в слові ластівка злиття *ла*, у слові *голуб* — *лу*, у слові *лисиця* — *ли*, а у слові *лелека* — *ле*.

— Яку нову букву ми сьогодні вивчили? Пригадайте слова, у яких ця буква позначає звук [л']. А в яких словах вона позначає твердий звук [л]? Яку букву треба писати на початку імені людини?

Дата _____

Тема: Закріплення звуків [л], [л'], букви Л, л («ел»).

Мета: Сприяти подальшому усвідомленню дітьми відмінності між звуками і буквами; формувати в них орієнтацію на злиття ПГ під час читання, а не на окремі букви, які входять до його складу; звернути увагу на виразність читання, додержуючи відповідної інтонації; дати практичне уявлення про смислорозрізняльну роль наголосу в слові.

ХІД УРОКУ

I. Виконання аналітичної вправи.

— Поміркуйте самостійно. Які злиття зі звуком [л] чуємо, вимовляємо в назвах тварин (на дошці зображення *ластівки, голуба, лисиці й лелеки*).

Учні мають почути й назвати в слові ластівка злиття *ла*, у слові голуб — *лу*, у слові лисиця — *ли*, а у слові лелека — *ле*.

— А які злиття зі звуком [л'] чуємо у словах *літак, малюнок, ля*.

II. Розгляньте малюнки дівчинки та хлопчика (с. 60).

— Як звучить дівчинку? Що Лариса робить? (*Лариса грає на ксилофоні та співає*).

— Як звучить хлопчика? Що робить Леонід? (*Леонід грає на сопілці*).

— Зверніть увагу на те, якою буквою, великою чи малою, починаються імена дітей.

— Прочитайте, що співає Лариса.

— Хто зуміє сам це проспівати?

— Тепер проспівасмо Ларисину мелодію всім класом.

— Прочитайте імена дітей. (*Названий учень або учениця читає*).

— Прочитайте речення про кожного з дітей. (*Читання речень*).

— Прочитайте, що говорить хлопчик по телефону. З ким він розмовляє?

— Що відповіла йому мама?

III. Фізкультпаузу вчитель організує в формі колективного складання потішки.

Учні читають подані на дошці склади й самостійно або слідом за вчителем доповнюють фразу з імітацією відповідних рухів:

Ла-ла-ла — (молоко пила),
ло-ло-ло — (ідемо в село),
лу-лу-лу — (ідемо по селу),
ли-ли-ли — (липку полили),
лі-лі-лі — (рученьки малі).

IV. Читання імен дівчаток — Алла, Емма, Елла.

Складання речень про улюблене заняття кожної з них.

V. Змагання учнів у швидкісному читанні чистомовки.

Останнє речення треба читати так: *Лі – лі – лі — у Лілі кораблі*.

VI. Підсумок уроку.

— Вивчили нову букву — Л, л.

— Навчилися читати її у складах і словах. Ця буква позначає звуки [л], [л'].

Тема: Звуки [н], [н'], позначення їх буквою Н, н («ен»).

Мета: Ознайомити дітей із новою буквою *Н, н*, показати її різне звукове значення. Продовжити формування в учнів уявлення про складовий принцип українського письма — однією й тією самою буквою на письмі позначаються два різні звуки, твердий і м'який. Показати, що перед буквами *а, о, у, и* букви на позначення приголосних читаються твердо, а перед буквою *і* — м'яко.

30

Дата _____

ХІД УРОКУ

I. Підготовка до ознайомлення з новою буквою.

1. Виокремлення на слух початкових звуків [н], [н'] зі слів *ножиці* та *ніж*, поданих усно й представлених предметними малюнками.

2. Упізнавання звуків [н], [н'] у словах *кавун* і *диня*.

3. Віднесення виокремлених звуків до приголосних. Зіставлення твердого й м'якого звуків на слух та за способом вимовляння. Спостереження за відчуттям від роботи мовленнєвих органів під час вимовляння твердого й м'якого звуків (кінчик язика притискується до верхніх зубів — [н]; середня частина язика притискується до твердого піднебіння — [н']).

4. Упізнавання звука [н] у названих учителем словах: *сонце, син, ворона, блень, літак (!), санки, місток (!), червоний, гніздо, поляна*.

5. Виокремлення злиття приголосного [н'] з наступним голосним у словах: *сніг (ні), сонячний (ня), воронятко (ня), синюватий (ню), синє (не), синього (ньо), сніданок (ні)*.

6. Повний звуковий аналіз слова *носоріг* і *кінь*.

7. Слухання розповіді з аудіозапису за Марією Чумарною «Котик-нявкотик» (с. 62).

Учні називають слова зі звуками [н], [н'], почутими в розповіді.

II. Ознайомлення з буквою *Н, н*.

1. Звуки [н], [н'] позначаються на письмі буквою *Н*. Її алфавітна назва — «ен». Учні аналізують графічну будову букви, порівнюють малу й велику, знаходять її місце в касі. Розглядають букву, намальовану художником із двох дерев, утворену з гантелей. Перетворення букви *и*, складеної з олівців, у букву *Н*.

2. Спостереження за звуковими значеннями букви *Н*, за способом позначення на письмі твердості й м'якості.

Учитель виставляє на набірному полотні склади *на, но, ну, ни* та пропонує учням прочитати ці склади й сказати, який перший звук вимовляється в кожному з них. З'ясовується, що в усіх складах звук [н] — твердий.

— А якщо після букви «ен» поставити букву *І*, то як треба прочитати склад? (*Учні читають*).

— Який звук позначає буква «ен» у цьому складі? (*Звук [н']*).

III. Вправи з читання.

1. Читання променевоподібної таблиці услід за рухом указки вчителя:

	а		
		у	
н			и
		і	
	о		

2. Читання складової таблиці, поданої на дошці:

	о	і	у	а	и
м	мо	мі	му	ма	ми
н	но		ну		ни

— Який склад пропущено у клітинці під буквою *І* (показує), а у клітинці під буквою *А*?

За завданням учителя учні «друкують» ці склади на дошці.

— Яке ім'я дівчинки можна утворити із цих складів? (*Ніна*).

— Не забувайте, що імена людей завжди пишуться з великої букви.

IV. Вправлення в читанні.

1. Читання складових таблиць з оберненими й прямими складами.

2. Читання слів за подібністю зафарбованих частин із додаванням не зафарбованих літер.

3. Читання речень, мікротексту, сконструйованих зі слів і малюнків.

V. Підсумок уроку.

— Вивчили нову букву *Н, н* («ен»), навчилися її читати у складах, словах і реченнях.

— Буква *Н* може позначати звуки [н], [н'].

Тема: Закріплення звуків [н], [н'], букви Н, н («ен»).

Мета: Закріпити букву Н, н та її звукове значення. Формувати навичку читання слів і речень із вивченими літерами.

31

Дата _____

ХІД УРОКУ

I. Виконання завдань за підручником

1. Учитель пропонує розглянути в «Букварі» фрагмент класної кімнати, учнів у ній і зробити висновок, що тут зображено дітей у вільний від уроків час. Вони розглядають, що діється за вікном. (*Летять перші сніжинки*).

2. Учитель пропонує розглянути, що діється в цей момент за вікном їхнього класу. (*Розповіді дітей про побачене за вікном*).

II. Вправлення в читанні.

- Скільки дітей перебувають зараз у класі? Скільки дівчаток і скільки хлопчиків? Прочитайте імена дівчаток.
- Прочитайте імена хлопчиків. Чому дівчинка сидить у візочку? (*У неї хворі ноги, тому до школи її привозять у візочку*).

III. Інтонаційне читання речень зі звертаннями.

1. Бесіда.

- До кого звертається дівчинка, пропонуючи взяти ляльку? Зверніть увагу, що після слова *Ніно* стоїть кома. Це означає, що після коми треба зробити невеличку паузу.
- Прочитайте речення зі звертанням до котика. Зробіть паузу після звертання до кота *Немо*.

2. Робота в парах.

Читання розповідного й питального речень із трьох однакових слів. Спостереження за розповідною і питальною інтонацією.

3. Читання одного й того самого речення з виділеними в ньому жирним шрифтом різними словами й проставленими в них наголосами. (Практичне уявлення про читання з логічним наголосом). Після опрацювання цих речень у парах учитель пропонує учням (за бажанням) прочитати ці речення з відповідними інтонаціями.

IV. Робота у групах.

Виконання логічної вправи «Що у кого?».

V. Читання словосполучень, побудованих зі слів і малюнків.

(Сумка) *мами* — *мамина* (сумка).

(Плаття) *мами* — *мамине* (плаття).

VI. Читання мікротексту різними учнями.

VII. Підсумок уроку.

- Вчилися читати різні за інтонацією речення з буквою Н, н у словах, великою і малою.
- Де в реченні може вживатися велика літера? (*На початку речення і у словах, які означають імена людей або клички тварин*).

Тема: Звуки [с], [с'], позначення їх буквою С, с («ес»).

Мета: Ознайомити учнів з новою буквою С, с, яка може позначати твердий і м'який звуки; закріплювати виконання синтетичних та аналітичних дій зі звуками. Звернути увагу учнів на те, що звуки [с], [с'] вимовляються безголосу, а тільки утворюється шум.

Дата _____

ХІД УРОКУ

I. Підготовка до ознайомлення з буквою С, с.

1. Виокремлення звуків [с], [с'] із скоромовки: «Босий хлопець сіно косить, роса росить ноги босі».

2. Учні впізнають найчастіше вимовлювані звуки [с], [с'] у словах скоромовки, вказують їх місце у словах — на початку, в середині, наприкінці.

3. Порівняння кінцевих звуків [с], [с'] у словах *лис* і *лось*.

4. Спостереження за утворенням звука [с] (кінчик язика торкається нижніх зубів) і звука [с'] (середня частина язика наближається до твердого піднебіння). Учитель звертає увагу учнів, що під час вимовляння обох звуків ми не чуємо голосу, а тільки шум. Це глухі приголосні звуки.

II. Слухання вірша з аудіозапису за Миколою Пуньком (с. 66).

1. Бесіда.

— Які слова зі звуком [с] прозвучали у вірші?

— Чи доводилося вам бачити собаку, у якого хвіст закручений так, що схожий на букву *с*?

— Чи знаєте, якої породи ця собака? (*Лайка*).

2. Ознайомлення з буквою С, с.

Учитель повідомляє дітям алфавітну назву літери — «ес», аналізує її конфігурацію (лівий півовал), показує місце букви в касі, пропонує викласти її на парті зі шнурочка чи дротини, гудзиків тощо або записати декілька друкованих літер у зошиті для читання за поданим зразком.

III. Вправи з читання.

1. Читання складів із буквою С, обернених і прямих, «пропонованих» совою на банері.

2. Читання складів типу *ППП**, «пропонованих» слоном.

3. Читання колонок слів за подібністю з опорою на виділені кольором спільні склади (с. 67).

IV. Практичне зіставлення слів-омоформ (без уживання терміна) за змістом речень з опорою на відповідні ілюстрації:

Лису на ніс сіла оса. Їжак ніс яблучко.

V. Словниково-логічна вправа з елементом співвіднесення значення слова, його граматичної форми (однина — множина) із кількістю зображених відповідних предметів.

VI. Підсумок уроку.

Робота в парах.

* Приголосний + приголосний + голосний.

— Прочитайте літери наприкінці сторінки. Спробуйте поділити їх на окремі слова. Яке речення утворилось із цих літер?

Малому сому сумно самому.

— З якою буквою ми ознайомилися сьогодні? Який звук позначає буква *С* у слові *ліс*? (Звук [*с*]).

— А який звук ця буква позначає у слові *лосі*? (Звук [*с'*]).

Тема: Закріплення звуків [с], [с'], букви С, с («ес»).

Мета: Закріпити букву С, с та її звукових значень. Формувати навичку читання слів і речень із вивченими літерами, скласти розповідь за серією малюнків.

Дата _____

ХІД УРОКУ

I. Розглядання світлин, зроблених хлопчиком Степаном.

1. Учні спочатку називають тварин на кожній світлинці (*слон, сойка, сова, скат, страус*).

2. Добір назви тварини до світлини, яка «перевернулась» (с. 68). Ця тварина має назву, що починається також буквою с (*снігур, сорока, синичка, собака...*).

II. Читання слів парами. З'ясування, якою буквою відрізняються ці слова.

III. Робота в парах.

1. Учні одержують завдання скласти розповідь за малюнком (с. 68).

2. Учні складають свою розповідь за малюнком, добирають для неї назву й озвучують перед класом.

— Чия розповідь була для всіх цікавою?

IV. Опрацювання тексту, до якого треба дібрати заголовок (с. 69).

Після опрацювання тексту вчитель пропонує учням дібрати до тексту назву. Наприклад, «У лісі», «Прогулянка до лісу».

Учитель спонукає учнів прочитати розповідні й окличні речення, речення зі звертаннями із правильною інтонацією.

V. Слухання вірша Лесі Вознюк «Сніг сріблястий сіється...» (с. 69) з аудіозапису.

— Яких слів у вірші було більше — зі звуком [с] чи зі звуком [с']?

VI. Колективне складання розповіді за серією світлин (с. 69).

— На яку тему в підручнику подано серію із трьох світлин? (*Підгодівля пташок. Допомога пташкам узимку*).

— Зверніть увагу на різні годівнички, які люди змайстрували для підгодівлі пташок.

— Яких пташок ви впізнали на світлинах?

— Яке ім'я доберемо для дівчинки, пов'язане з темою нашого уроку? (*Світлана, Софійка, Слава*).

— Розкажіть, що зображено на світлинах.

VII. Підсумок уроку.

— Закріпили букву С, с, навчилися читати її в різних словах, реченнях і у тексті.

— Розглянули світлини, на яких зображено пташок, що ласують у годівничках зерном, посипаним добрими людьми.

Тема: Звук [к], [к'], позначення їх буквою К, к («ка»).

Мета: Ознайомити учнів із новою буквою К, к, якою позначають приголосні звуки [к], [к']; закріплювати виконання синтетичних та аналітичних дій зі звуками.

ХІД УРОКУ

I. Слухання вірша Василя Кравчука «Крук украв у крука сир...» (с. 70) з аудіозапису.

— Запам'ятайте слова зі звуками [к], [к'].

Учні називають слова, які запам'ятали. Слід звернути увагу на пом'якшений звук [к'] у слові *круків*.

— Що сталося із сиром, поки круки билися?

— Чого навчає вас цей вірш?

II. Підготовка до ознайомлення з новою буквою.

1. Виокремлення звуків [к], [к'] зі слів *мак, жук, кінь*. Повний звуковий аналіз слова *кавун* з опорою на схему, подану під предметним малюнком (с. 70).

2. Спостереження за способом вимовляння звука [к] (перешкода створюється задньою частиною язика), віднесення звука до приголосних.

3. Упізнавання звуків [к], [к'] у словах: *каштан, кіт, волошка, вінок, голуб (!), колосок, якір, ромашка, горіх (!)*.

4. Самостійний добір учнями слів зі звуком [к] (цей звук, говоримо дітям, часто трапляється в назвах свійських птахів). Учні добирають слова: *качка, курка, гуска, індик, цесарка*.

III. Ознайомлення з буквою К, к.

1. Показування букви К, к, великої й малої, ознайомлення з її алфавітною назвою — «ка», аналіз графічної будови. Зіставлення за конфігурацією та розміром великої й малої літер. Місце букви К, к у касі розрізної азбуки.

2. Розглядання букви К, якою її побачив художник.

3. Перетворення букви У на букву К.

4. Написання 3–4 друкованих літер К, к у зошиті у клітинку, щоб запам'ятати їх конфігурації. Якщо є трафаретки, то письмо по трафаретках.

IV. Вправи з читання.

1. Читання складових таблиць із дошки: колективне, по рядах (по партах), індивідуальне.

2. Читання таблиць складів, поданих у «Букварі», — прямих і обернених.

3. Читання слів, заданих в аналітико-синтетичній формі.

4. Читання слів, поданих у стовпчиках — послідовне та вибіркоче — за завданням учителя. Висновок про смислорозрізнявальне значення звуків (букв) у словах.

Дата _____

V. Змагання у групах.

1. Утворити якомога більшу кількість слів зі складів, пропонованих клоуном.

2. Діти у групах складають слова, а один учень записує їх на папері. Потім кожна група озвучує створені слова. Підбивається підсумок змагання.

VI. Робота в парах.

Учні розгадують запропоновані в «Букварі» ребуси. За завданням учителя озвучують свої розгадки (*касир, касирка*).

VII. Підсумок уроку.

— Вивчили нову букву *К, к* («ка»), якою позначаються на письмі звуки [к], [к'].

Учитель прагне, аби учні вимовляли звуки [к], [к'] без участі голосу, оскільки ці звуки глухі й вимовляться тільки з шумом, без участі голосу.

Тема: Закріплення вміння читати окремі слова з буквою К, к та в реченнях. Робота з дитячою книжкою.

Мета: Закріпити букву К, к та її звукове значення. Розвивати вміння зіставляти слова за значенням та за фонетичними особливостями.

ХІД УРОКУ

I. Закріплення навички читати злиття типу ПГ з буквою К (за таблицею на дошці).

1. Читання складів, поданих у клітинках, — колективне, по рядах, індивідуальне. Учні можуть читати на вимогу вчителя за горизонтальними, вертикальними лініями й вибірково.

2. Синтезування (утворення) складів із букв на місці порожніх клітинок. Учитель вписує у клітинки утворені склади кольоровою крейдою.

	у	і	и	а	о
к	ку	кі		ка	
м	му	мі	ми	ма	
н	ну	ні		на	
л	лу	лі			ло
в		ві	ви	ва	во
с	су	сі		са	со

II. Виконання завдань за підручником (с. 72).

1. Прослуховування учнями розповіді «Що побачив кіт за вікном» з аудіозапису.

2. Відповіді на запитання за змістом розповіді:

- Як звали Костикового котика?
- Що побачив котик за вікном?
- Хто впав у сніжок?
- Чим закінчилося оповідання?

III. Розглядання малюнків дідуся і бабусі (с. 72).

1. Читання імен дідуся та бабусі.

2. Відповіді на запитання:

— Що можете сказати про дідуся Кліма та бабусю Килину. *(Це сучасні люди. Обоє користуються сучасною технікою).*

3. Короткі розповіді (за бажанням) дітей про своїх дідусів і бабусь.

IV. Читання слів під малюнками. Співвіднесення слова з відповідним малюнком.

V. Робота в парах (с. 72).

1. Пояснення значення слів *какао, ескімо, канікули, кока-кола*.

2. Пояснення учнями значення слів. За потреби вчитель пропонує іншим парам учнів внести уточнення в пояснення.

VI. Колективна робота на співвіднесення сюжетної ілюстрації з мікротекстом до неї.

Дата _____

VII. Розглядання трьох різних малюнків (с. 73). Висновок про те, що спільним для них є слово *коники*.

VIII. Підсумок уроку.

- Вивчили букву *К, к* («ка»), навчилися читати з нею слова й тексти.
  - Яку букву треба додати перед словом *оса* (показуємо «надруковане» слово), щоб вийшла назва інструмента, знаряддя праці? (*Букву К, к*).
- Учень підставляє («додруковує») букву *К, к*.
- Який звук позначає в цьому слові буква *К*? (*Звук [к]*).

Тема: Звуки [в], [в'], позначення їх буквою В, в («ве»).

Мета: Ознайомити учнів із новою буквою В, в, якою позначають приголосні звуки [в], [в']; закріплювати виконання синтетичних та аналітичних дій зі звуками. Ознайомити учнів із службовим словом, яке складається зі звука [в].

Дата _____

ХІД УРОКУ

I. Ознайомлення учнів із темою та метою уроку.

II. Слухання вірша Оксани Кротюк «Чемна ворона» (с. 74) з аудіо-запису.

— Які слова зі звуками [в], [в'] запам'ятались у вірші?

Учитель звертає увагу школярів на пом'якшений звук [в'] у слові *привітала*.

III. Підготовчі вправи до ознайомлення учнів із буквою В, в.

1. Спостереження за артикуляцією звука [в], віднесення його до приголосних.

2. Впізнавання звуків [в], [в'] у названих учителем словах: *виноград, новий, дерево, поливає, копає (!), кавун, трава, вийшла, росте (!), сова**.

3. Самостійний добір учнями слів зі звуком [в]. Щоб допомогти дітям, можна запропонувати їм пригадати назви різних пташок і вибрати з них такі, що містять цей звук: *соловей, сова, ворона, кропив'янка, журавель, повзик, іволга, горихвістка*.

4. Повний звуковий аналіз слова *ваза* з опорою на схему під малюнком.

5. Визначення, які три слова «заховалися» в одній схемі. Підказкою є малюнок. (*Ворота, ворона, корова*).

II. Ознайомлення з буквою В, в розглядання її графічної будови, зіставлення великої і малої букв, уявне «друкування» букви в повітрі.

1. Розглядання ілюстрацій, поданих художником предметів, схожих на букву В.

2. Робота у групах. Виготовлення букви В, в із матеріалів, запропонованих учителем за зразками в «Букварі» (с. 74).

3. Робота з таблицями складів, поданими в підручнику (с. 75), — читання прямих і обернених складів.

4. Визначення, у назвах яких предметів є склади, подані синім кольором.

5. Читання колонок слів за подібністю окремих складів.

III. Ознайомлення учнів зі словом, яке складається з одного звука.

— Послухайте речення:

В Андрія — шахи. А в Олексія — волейбол.

* Для первинного ознайомлення учнів зі звуком [в] слід уникати слів, у яких цей звук вимовляється наприкінці слова (*лев*) або наприкінці складу (*лавка*), де він чується як [у] (*у* нескладовий).

- Скільки слів у першому реченні? Назвіть ці слова. Назвіть слова у другому реченні. Що ви помітили? (*В обох реченнях є слова, що складаються з одного звука*).
- Отже, звук [в] для нас цікавий тим, що він може бути в реченні окремим словом, як і звуки [а], [у].

III. Робота в парах.

Гра у слова по черзі: один читає слово (на вибір), а другий складає із цим словом речення. Складені речення за викликом учителя учні промовляють перед класом.

IV. Підсумок уроку.

- Вивчили нову букву *В, в*, яка позначає приголосні звуки [в], [в'].
- Дізналися, що звук [в] і буква *В, в* у реченнях можуть бути окремим словом.

Тема: Закріплення звуків [в], [в'], позначення їх буквою В, в («ве»).

Мета: Закріпити вміння читати букву В, в у словах і в реченнях, де вона позначає окреме слово. Дати практичне уявлення про особові займенники *він, вона, воно, вони* (без уживання термінів).

ХІД УРОКУ

I. Слухання розповіді «Розумна ворона» з аудіозапису (с. 76).

— Чим цікаве це оповідання?

— Які слова зі звуками [в], [в'] вам запам'яталися?

Учитель також має повідомити про слова *вівторок, повідець*, що містять пом'якшений звук [в'].

II. Виконання навчальних завдань за підручником (с. 76).

1. Визначення імен хлопчиків за першими звуками (буквами) назв предметів, зображених на картках, які вони тримають. (*Влад і Іван*).

2. Читання слів під малюнками. Завдання на співвіднесення слова з відповідним малюнком.

3. Ознайомлення зі словами — особовими займенниками *він, вона, вони*.

— Доберіть самостійно слова, які можна замінити словом *воно*. (*Дитя, кошеня, курча, зайчатко, зернятко, яблучко* та ін.)

III. Опрацювання тексту про дівчаток Валю і Віку для розвитку логічного мислення (с. 77).

— За допомогою чого ви дізналися, який портрет Валі, а який — Віки?

IV. Робота над текстом про бабусю та її онуків.

Текст дає можливість закріпити розповідну, питальну й окличну інтонації речень. Варто звернути увагу на те, що в тексті вживається мала й велика буква *В, в*. Велику букву вжито в іменах та на початку речення. Вона і виступає в ролі окремого слова.

Після читання тексту вчитель пропонує учням дібрати до тексту назву. Наприклад, «Бабусині помічники», «У бабусі Василя».

V. Виконання вправи на впізнавання слова у слові (с. 77).

Слон (*сон*), слова (*сова*), вісім (*сім*), носила (*сила*), умова (*мова*).

VI. Підсумок уроку.

— Закріпили вивчену букву *В, в*.

— Вчилися виконувати цікаві вправи, пов'язані з буквою *В, в*.

Дата _____

Тема: Звуки [р], [р'], позначення їх буквою Р, р.

Мета: Ознайомити учнів із новою буквою Р, р, навчити читати її у складах і словах.

38

Дата _____

ХІД УРОКУ

I. Підготовка до ознайомлення з буквою Р, р.

1. Виокремлення звуків [р], [р'] зі слів скоромовки:

Не турбуйте курку!
Клює курка крупку.
Крупка дрібненька,
курка рябенька.

2. Упізнавання твердого звука [р] і м'якого [р'] у словах скоромовки.

3. Поперемінне вимовляння звуків [р], [р'] ізольовано та у складах:

ра — ря
ру — рю
ри — рі
ро — рьо

4. Виокремлення звуків [р], [р'] з інших слів, сприйнятих учнями на слух чи поданих за допомогою малюнків, натуральних предметів: *річка, рис, просо, Марійка, солома (!), корова, буряк* тощо.

5. Самостійний добір учнями слів зі звуками [р], [р'].

Учитель звертає увагу учнів на те, що слід добирати не тільки слова, до яких можна поставити питання *хто? що?*, а й також слова, як-от *рости, рівний, красивий, гіркий, рясний* тощо.

6. Порівняльний звуковий аналіз слів *краб — кріт, горох — горіх* з опорою на предметні малюнки та звукові моделі в «Букварі».

7. Повний звуковий аналіз слова *риба* з опорою на малюнок і схему в «Букварі».

II. Ознайомлення з великою і малою буквою Р, р. Зіставлення їх за формою (однакові).

1. Розглядання букв, створених із різних матеріалів, побачених і зображених художником.

2. Самостійне виготовлення букви у групах або в парах.

III. Вправи з читання.

1. Читання складової таблиці в «Букварі» (с. 79).

2. Читання пар слів, які відрізняються між собою однією буквою. Висновок про смислорозрізнювальну роль звука (букви).

3. Читання слів *сорока, ворона, молоко, корова*, поданих на дошці так, аби в першій парі слів склад *ро*, а у другій парі — склад *ко* є спільними.

— Придивіться до цих слів і скажіть, що спільного в перших двох словах. (Склад *ро*).

— А у другій парі слів? (Склад *ко*).

— А якщо подумати про значення цих слів? Що означають перші два слова? (Назви пташок).

— Що спільного між словами *молоко* і *корова*? (Молоко дає нам корова).

IV. Закріплення вміння читати слова з буквою Р, р.

Читання слів у стовпчиках. Спочатку діти читають слова послідовно, а потім вибірково, за різними завданнями вчителя:

- Прочитайте слова з одного складу (двох, трьох).
- Прочитайте слова, у яких є спільне сполучення літер: *ра, ри, ру, ро, ре, рі*.
- Розгляньте малюнки і прочитайте слова, які відповідають малюнкам.
- Виконайте завдання «Слова у слові».

V. Підсумок уроку.

— Вивчили нову букву *Р, р* («ер»), яка може позначати звуки [р], [р']. За завданням учителя учні називають кілька слів зі звуком [р] та зі звуком [р'].

1. Учитель пропонує прочитати слово скоромовка.

— Яка буква дала можливість написати й прочитати це слово?

— Прочитайте нуа таблиці (на дошці) скоромовку про двох дівчаток — Варвару й Ларису:

Варвара варила, а Лариса солила.

У Варвари коса, Варвара — краса.

2. Гра-змагання на швидке й чітке читання та промовляння скоромовки.

Тема: Закріплення звуків [р], [р'], позначення їх буквою Р, р («ер»).

Мета: Закріпити вміння впізнавати букву Р, р, читати її у складах, словах і в тексті. Виховувати у дітей бажання допомагати птахам узимку.

ХІД УРОКУ

I. Слухання розповіді «Друзі птахів» з аудіозапису (с. 80). Відповіді на запитання.

- Які слова запам'яталися з розповіді зі звуками [р], [р']?
- Чи знаєте ви, яким хлібом треба годувати пташок? Знайте, що крихти треба давати тільки з білого хліба, бо чорний закисає в них у шлуночках, і птахи від цього хворіють.

II. Розглядання дитячих фотографій і читання їхніх імен (с. 80).

- Упізнайте близнюків серед дівчаток і хлопчиків.

Пояснення значення слова *близнюк*.

- Це діти, яких мама народила в один і той самий день. Вони є ровесниками й найчастіше дуже схожі між собою. (*Близнюками серед дівчаток є двоє — Ірина та Марина, а серед хлопчиків — Макар та Арсен*).

III. Розглядання наступних двох малюнків (с. 80).

Будівельний кран і кран у водопроводі. Отже, спільним між цими двома предметами є їх назва — *кран*. Тому й потрібно додавати слово, який саме *кран*.

IV. Робота в парах.

Розгадування ребусів (с. 80). (*Рибалка. Рукав*).

Учитель застерігає дітей від неправильного вживання слова «рибалка». Нерідко можна почути «*Були на рибалці*» замість «*Були на риболовлі*». Словом *рибалка* називають того, хто ловить рибу. Це може бути і *він*, і *вона*, тобто і *чоловік*, *тато*, *хлопчик*, і *жінка*, *мама*, *дівчинка*.

- Сьогодні ми будемо читати текст, у якому *рибалкою є мама*.

V. Опрацювання тексту «Коло ріки Росава».

1. Читання тексту вчителем у помірному темпі. Учні слухають і стежать за тим, як учитель використовує в окремих реченнях малюнки, замість яких уживає слова: *на траві, у траві, жабки, відро*.

2. Читання тексту по абзацах окремими учнями.

3. Відпрацювання інтонації речень із вигуками й звертанням.

4. Розповіді дітей про свою участь у подібних риболовлях.

5. Вибіркове читання.

- Знайдіть і прочитайте речення про те, що наловив Руслан.
- Прочитайте речення про те, як раділа Маринка.
- Прочитайте речення, як Руслан пригощав Мурку карасиком.

V. Підсумок уроку.

- Що цікавого було для вас на уроці?

Учні пригадують і відтворюють різні види роботи.

— Сьогодні ви добре попрацювали й закріпили букву Р, р. Прочитали перший у «Букварі» великий текст. Надалі ми будемо читати такі за обсягом тексти, вивчаючи наступні нові літери.

Дата _____

Тема: Звуки [п], [п'], буква П, п («пе»).

Мета: Під час виконання звукових аналітико-синтетичних вправ навчити дітей чути, правильно вимовляти цей звук та виокремлювати в різних позиціях у словах, позначати його друкованою буквою, будувати звукові моделі слів, читати склади та слова з новою буквою.

Дата _____

ХІД УРОКУ

I. Підготовчі вправи до ознайомлення учнів із буквою П, п.

1. Виокремлення звука [п] зі скоромовки:

Наш Прокіп зварив окріп,
до окропу вкинув кропу.
Буде юшка для Прокопа.

2. Спостереження за артикуляцією звука [п] (перешкода на шляху струменя видихуваного повітря створюється губами, повітря розриває цю перешкоду, голосу зовсім немає, тільки шум). Віднесення звука [п] до приголосних, що вимовляються без голосу.

3. Встановлення місця звуків [п], [п'] у словах: *сапа, пилка, сніп, лопата, булка (!), сапати, копати, рубати (!), липка*; спостереження за вимовлянням і звучанням пом'якшеного звука [п'] у словах перед [і]: *півень, півник, пішов, спідниця, спілий, поспіли*.

4. Самостійний добір учнями слів зі звуками [п], [п']. Учитель спрямовує учнів на добір різних частин мови (без уживання терміна), даючи навідні граматичні питання — *який? що робить? як?*

5. Звуковий аналіз слова *пануга* за малюнком та схемою в «Букварі».

II. Слухання розповіді Марії Чумарної «Пава» з аудіозапису (с. 82).

Учні називають почуті в розповіді слова *пава, павутина, павук, плаття, подякував, побіг, підхопила* та ін.

III. Ознайомлення з буквою П, п.

1. Учитель показує велику й малу букви, називає їх.

2. Зіставлення цих букв за графічною будовою і розміром, аналіз графічної будови (складаються із двох вертикальних ліній, сполучених угорі горизонтальною; схожа на перекладину, на ворота). Викладання букви з паличок, згинання дротини у вигляді цієї букви, цупкої нитки тощо.

3. Місце букви *П, п* у касі розрізної азбуки.

IV. Вправи з читання.

1. Читання променевоподібної таблиці з буквою *П, п* на дошці.

2. Читання складової таблиці (с. 82).

3. Читання слів у стовпчиках. З'ясування значення окремих із них (*пикнік, паркан, перила*).

4. Робота з анаграмою (пилка — липка). Учні викладають із букв розрізної азбуки («друкують») слово *пилка*. А потім за вказаною на дошці послідовністю (цифрами) нижче або поряд із цих самих літер викладають інше слово — *липка*.

V. Бесіда про прадавнє святкування в Україні свята Івана Купала (с. 83).

1. Читання тексту «На Івана Купала» вчителем.
2. Самостійне напівголосне читання.
3. Читання тексту вголос окремими учнями. Робота над виразністю читання.

VI. Підсумок уроку.

- Вивчили нову букву *П, п* («пе»), якою позначаються на письмі звуки [п], [п'].
- Пригадайте слова, у яких вимовляється перед звуком [і] звук [п']. Попросіть своїх бабусь, щоб вони заспівали вам купальські пісні, розповіли про це свято.

Тема: Закріплення звуків [п], [п'], букви П, п. Опрацювання тексту «Аквапарк».

Мета: Закріпити вміння читати склади, слова та текст із буквою П, п. Виховувати в дітей бажання навчитися плавати, бо плавання — один із дієвих засобів зберігати та кріпити здоров'я.

Дата _____

ХІД УРОКУ

I. Аналітико-синтетичні вправи.

1. Утворення складів типу ПГ із заданих учителем звуків:

[п], [а] — *па*

[п'], [і] — *пі*

[п], [о] — *по*

Утворення аналогічних складів із виставлених на дошці букв.

2. Повний звуковий аналіз слів *липа* та *півник*. З'ясовується, чому перший звук у слові *півник* треба позначити двома рисочками (він вимовляється пом'якшено, бо після нього йде звук [і]); добір учнями інших слів зі злиттям *пі* — *пілот, капітан, співати, спіл* тощо.

II. Читання слів у стовпчиках (с. 84).

— Простежте, як на основі першого слова у стовпчику утворюються слова. Зверніть увагу на те, що в наведених словах залишається перше слово як їх частина. Це допомагає читати їх зливо та пришвидшено. Вправління учнів у пришвидшеному читанні.

III. Виконання завдань за підручником

1. Самостійне розглядання малюнків і слів під ними.

2. Учитель пропонує учням, які впоралися із завданням, уголос прочитати слова, що відповідають кожному малюнку.

IV. Опрацювання омонімів.

Спостереження за словами-омонімами (*півники* — рослини (*квіти*) *ірис* та *півники-птахи*). Слова звучать і пишуться однаково, але значення мають різні, так само як *лисички* (учні пригадують цей омонім).

V. Читання мікротексту з логічним навантаженням. Добір загальної назви до слів *пума, мавпа, півник, пелікан* — тварини.

VI. Бесіда про користь плавання для здоров'я людини. Ознайомлення з текстом «Аквапарк».

Після читання тексту учні формулюють відповіді на поставлені в ньому запитання. (*Павлик плив швидко. А Каріна спускалася з гірки*).

VII. Колективне виконання вправи з логічним навантаженням. «Чи дотрималися тато і син запланованих покупок?»

VIII. Підсумок уроку.

— Вивчили букву П, п, якою позначаються звуки [п], [п'].

Дата _____

Тема: Звуки [т], [т'], позначення їх буквою Т, т («те»). Робота з дитячою книжкою.

Мета: Закріплювати в учнів розуміння того, що однією й тією самою буквою на письмі можна позначати твердий і м'який парні приголосні звуки. Удосконалювати навички звукового й звуко-буквеного аналізу слів із твердими і м'якими приголосними.

ХІД УРОКУ

I. Підготовчі вправи до ознайомлення з новою буквою.

1. Виокремлення звуків [т], [т'] зі слів *кіт, тигр, ластівка*. Спостереження за артикуляцією твердого і м'якого звука. Коли вимовляємо твердий звук, кінчик язика притискується до коренів верхніх зубів, а коли м'який — язик піднімається вгору, до твердого піднебіння, перешкода на шляху струменя повітря посилюється.

2. Упізнавання звуків [т], [т'] у заданих учителем словах (звуки стоять на початку, в середині, наприкінці слова або їх немає в ньому зовсім): *летів, теплий, ходить, дитина, садок, театр, тюлень*.

3. Робота над загадкою:

В зимовий, студений час
люблять всі малята нас.
З гірки ми рушаєм в путь,
а на гірку нас везуть. (*Санчата*).

— Назвіть злиття зі звуком [т] у слові *санчата* (*та*).

— Послухайте загадку ще раз і запам'ятайте слова зі звуком [т]. (*Люблять, путь, везуть*).

4. Звуковий аналіз слів *телефон* і *тюльпан* з опорою на схеми в «Букварі» (с. 86). Порівняння звуків, позначених стрілочками.

5. Повний звуковий аналіз слова *торт* з опорою на малюнок і схему в «Букварі».

6. Слухання аудіозапису вірша Миколи Зайця (с. 86). Називання слів зі звуками [т], [т'].

II. Ознайомлення з буквою Т, т.

1. Аналіз графічної будови букви, зіставлення великої й малої за розміром і формою, алфавітна назва букви, її місце в касі розрізної азбуки.

2. Вправа з конструювання букви *Н*, перетворення її в букву *П*, потім букву *П* у букву *Т*.

3. Написання друкованої букви в повітрі з орієнтацією на зразок та в зошитах — по 3–4 букви, великих і малих.

III. Вправи на закріплення букви Т, т.

1. Читання складових таблиць у «Букварі» (с. 87), прямих і обернених складів.

2. Читання слів за подібністю, з нарощенням одиниць читання.

IV. Робота в парах.

Гра у слова «Продовження ланцюжка слів» (наступне слово починається останньою буквою попереднього).

V. Розвиток мовлення.**1. Бесіда.**

— Ви вже читали, як можна по-різному можна звертатися до мами (учні пригадують ці звертання). А тепер прочитайте, як можна звертатися до батька.

2. Учні читають із таблиці (з дошки) стовпчик слів *тату*, *татку*, *татусику*, *татуню*, а також розповідають, як вони звертаються до своїх батьків.

3. Опрацювання віршованої скоромовки про сорók. Вправлення у швидкісному читанні й промовлянні скоромовки.

— Які звуки у скоромовці вимовляємо та чуємо найчастіше? (*[л]*, *[л']*, *[т]*, *[р]*, *[с]*, *[с']*).

VI. Підсумок уроку.

— Яку нову букву ми вивчили сьогодні на уроці?

— Які звуки може позначати ця буква? Як будемо читати букву *Т*, *т* перед буквами *а*, *у*, *и*, *о*? (Як твердий звук *[т]*).

— А як ця буква читається перед *І*? (Як м'який звук *[т']*).

Тема: Закріплення звуків [т], [т'], букви Т, т («те»).

Мета: Закріплювати вміння читати слова й тексти з буквою Т, т. Удосконалювати дії аналізу й синтезу, класифікації, в основу яких покладено знання про звуки мовлення та предмети навколишньої дійсності. Виробляти вміння читати тексти, побудовані на діалозі.

ХІД УРОКУ

Дата _____

I. Закріплення вивченого на попередньому уроці.

1. Читання слів, поданих на дошці в аналітико-синтетичній формі:

та			та
ло	то	воро	
си			
лі			на

2. Слухання аудіозапису розповіді «Як Микита відпочивав улітку». Пригадування слів зі звуками [т], [т'].

3. Читання слів у стовпчиках. Спостереження за тим, як утворюються нові слова на основі інших (*таксі, таксист, таксистка*).

II. Практичне ознайомлення зі словами-омонімами: котики (тварини та котики верболозу); вата (медична та з цукру).

III. Читання вірша за Олексієм Катричем. Виконання логічної вправи за текстом вірша та ілюстраціями дітей.

IV. Опрацювання тексту «Театр у класі» (с. 89).

1. Слухання учнями тексту, який читає вчитель.

— Які дійові особи казки беруть участь у розмові? (*Півник і Лисичка*).

2. Ланцюжкове читання тексту. Перед читанням кожного наступного речення вчитель дає час проглянути його, визначити початок і кінець.

3. Робота над виразністю читання:

а) у другому реченні учні мають відтворити паузи на місці тире;

б) далі — передати підвищеною інтонацією звертання і відповідно знизити голос на словах автора;

в) потім — відтворити інтонацію погрози у словах Півника. Навчити дітей читати цю фразу ритмічно, як скоромовку.

4. Самостійне напівголосне читання тексту.

5. Читання тексту окремими учнями за частинами.

V. Розвиток мовлення.

1. Заучування зі слів учителя прохання Півника, з яким він звертається до свого друга Котика:

Мій Котику! Мій братику!
Несе мене Лиска
по каменю-мосту
на своєму хвосту
за темнії гори —
не вернуса ніколи!
Порятуй мене!

2. Учні проказують слова Півника спочатку колективно, а потім поодиноці, дотримуючись відповідної інтонації — прохання, благання.

3. Читання з таблиці (з дошки), заучування напам'ять, промовляння скоромовки:

Кіт котив коток по току,
коток потрапив на лапку коту.

4. Спробуйте прочитати слово коток у зворотному порядку. Що вийшло?

VI. Підсумок уроку.

- Навчилися читати казку «Котик і Півник».
- Вивчили нову скоромовку.
- Спробуємо підготувати виставу за казкою.

Тема: Звуки [д], [д'], позначення їх буквою Д, д («де»).

Мета: Продовжити ознайомлення учнів із буквами, які можуть позначати як твердий, так і м'який парні приголосні звуки. Розвивати фонематичний слух шляхом зіставлення парних дзвінкого і глухого звуків: [д] — [т], [д'] — [т'].

Дата _____

ХІД УРОКУ

I. Підготовка до ознайомлення учнів із буквою Д, д.

1. Виокремлення звуків [д], [д'] зі слів аудіозапису вірша Ліни Біленької «Дідові дині»: *долина, дім-домочок, дідошок, грядка, дині, доглядати* та ін.

2. Повний звуковий аналіз слів *диня, диван, дятел* з орієнтацією на звукові схеми в підручнику. Зіставлення звуків [д], [д'], позначених стрілочками у словах *диван, дятел*.

3. Артикуляційно-слухові вправи.

4. Зіставлення звуків [д] — [т], [д'] — [т'].

— Вимовте вголос кілька разів по черзі звуки [д] — [т]. Як утворюються ці звуки? (*Кінчик язика притискується до верхніх зубів*).

— Отже, ви переконалися, що звуки [д] — [т] вимовляються подібно. А чи однаково вони звучать? Прислухайтесь і скажіть, який із них звучить дзвінко, а який — глухо.

Учні вимовляють звуки, роблять висновок. Терміни «дзвінкий», «глухий» їм повідомляти не обов'язково. Головне, аби ці звуки в різних позиціях учні вимовляли правильно. Треба стежити за тим, аби діти наприкінці слова не оглушували дзвінких. Так само зіставляється пара м'яких звуків [д'] — [т'].

5. Гра «Додай склад». Учитель пропонує учням до поданого складу (складів) додати склад зі звуками [д], [д'], щоб вийшло якесь слово: *са(ди), і(де), моло(да, дий, ді), прав(да), ведме(ді), Воло(дя), твер(дий, да, де, до)*.

II. Ознайомлення з буквою Д, д.

— Звуки [д], [д'] на письмі позначаються буквою «де».

1. Зіставлення великої та малої букв за формою і розміром. Місце букви *Д, д* в касі розрізної азбуки.

2. Розглядання букви *Д, д*, зображеної художником у формі будиночка, паруса (с. 90).

III. Вправлення в читанні.

1. Порівняльне читання пар слів, які відрізняються тільки буквами *д — т*.

2. Пришвидшене читання односкладових і двоскладових слів (спочатку самостійно напівголосно), потім — змагаючись у швидкості й правильності.

3. Читання словосполучень зі словами *один, одна, одне, два, дві* з додаванням іншого слова з такою самою граматичною формою: *Одне курча, яблуко; два жолуді, банани*.

4. Читання слів, поданих у стовпчиках. Спостереження за тим, як утворюються нові слова.

IV. Розвиток мовлення на тему «Приготування салату» за поданою в підручнику ілюстрацією і переліком відповідних овочів (с. 91).

Учитель спонукає дітей до розповідей про їхню участь у сімейних справах; у приготуванні салату з інших наборів овочів.

V. Підсумок уроку.

- Вивчили нову букву *Д, д* («де»), навчилися читати з нею склади й слова.
- Дізналися, що ця буква позначає два дзвінкі звуки — [д], [д'], є парними до глухих звуків — [т], [т'].

Дата _____

Тема: Закріплення звуків [д], [д'], букви Д, д.

Мета: Формувати в учнів уміння читати слова та речення з новою буквою. Закріплювати артикуляційно-слухові дії зі звуками, подібними за артикуляційно-акустичними властивостями. Виховувати в дітей шанобливе ставлення до рідної природи, бажання зробити свою землю кращою.

ХІД УРОКУ

I. Аналітико-синтетичні вправи.

1. Слухання аудіозапису вірша Вікторії Забави «Дінь-ділень!» (с. 92). Називання слів, почутих у вірші, зі звуками [д], [д'].

2. Спостереження за смислорозрізнювальною роллю звука (букви).
— Послухайте і скажіть, якими звуками різняться між собою слова:

ворона — ворота
дам — там
ходили — хотіли
лини — лани.

3. Читання колонок слів для зіставлення звуків [д] — [т], [д'] — [т'] та складів із ними.

4. Читання з розвитком мовлення.

Читання словосполучень із додаванням до них слів за змістом, які вимагають різні прийменники (*під, на, у, до, в, над*).

5. Читання тексту про ріки України. Добір до тексту заголовка (с. 92).

II. Бесіда про роль зелених насаджень у житті людини, про облагодження запустілих ділянок землі в містах і селах (з опором на місцеві приклади).

III. Опрацювання тексту про садіння дерев у дворі дитячого садка.

1. Слухання тексту, прочитаного вчителем.

— Що вирішили зробити батьки та діти? Хто керував цією роботою?

2. Читання вголос невеликих частин тексту окремими учнями, решта — уважно стежать.

3. Самостійне напівголосне читання тексту з наступним аналізом його змісту.

— Які дерева висаджували дорослі? А які ще дерева ви знаєте?

— Як допомагали дорослим діти?

— Добір до тексту заголовка.

IV. Підсумок уроку.

Гра-читання «Що змінилося у слові?» на розвиток у дітей зорової уваги у графічних сприйняттях. Учитель виставляє на дошці слово та пропонує дітям самостійно пошепки його прочитати. Після цього учні повинні за командою «Ніч!» замружити очі. У цей час у слові замінюємо певну букву. За командою «День!» учні розплющують очі й читають нове слово. Хтось із дітей уголос пояснює, які букви замінив учитель. Робота здійснюється з такими словами:

сад — сади
посадили — посадила
дерево — дерева
Данило — Данилко.

Тема: Звуки [з], [з'], позначення їх буквою З, з («зе»).

Мета: Ознайомити дітей із новою буквою З, з навчити чітко вимовляти звуки [з], [з'] під час читання у складах і словах. Розповісти учням про деяких птахів, які на зиму відлітають у теплі краї.

ХІД УРОКУ

I. Підготовка до ознайомлення з новою буквою.

Для виокремлення звуків [з], [з'] учитель пропонує учням послухати аудіозапис загадки Тетяни Пустовар. Учням пропонується повторно послухати вірш і запам'ятати окремі слова зі звуками [з], [з']. Слова зі звуками [з] та [з'] називають учні кожного ряду, або в запам'ятовуванні таких слів змагаються хлопчики й дівчатка.

Виокремлення звуків [з] і [з'] зі слів *зебра, морозиво, зірка* з опорою на схеми під предметними малюнками. Спостереження за їхньою артикуляцією. Зіставляємо артикулювання і звучання твердого й м'якого приголосних [з] — [з'].

Виокремлення звуків [з], [з'] зі слів *зоопарк, скрізь, візок, зозуля, Зіна, лазити*.

II. Ознайомлення з буквою З, з, її алфавітною назвою («зе»), аналіз графічної будови великої та малої букви (схожа на півкільця у букві В, в, але без палички).

1. Спостереження за перетворенням букви Р у букву З (с. 94).

2. Розглядання букви З, створеної художником.

III. Вправи на закріплення звукового значення букви З.

1. Зіставлення звуків [з] — [с], [з'] — [с'] за складами й словами (с. 94). Робиться висновок, що звуки [з], [з'] вимовляються з голосом і шумом, а [с], [с'] — тільки з шумом. Проте перешкода на шляху струменя повітря створюється однаково.

2. Читання спільнокореневих слів у стовпчиках (с. 95). Учитель звертає увагу дітей на те, що наприкінці слів *віз, мороз* треба чітко вимовляти звук [з]. Особливо на цьому слід наголосити в тих місцевостях, де під впливом діалектів цей та інші дзвінки приголосні замінюють парними глухими.

3. Логіко-граматична вправа. Спочатку учні виконують її самостійно. Потім за завданням учителя окремі учні зачитують слова, які відповідають зображеним предметам.

IV. Читання слів-омі графів замок і замі к без уживання терміна (с. 95).

Омографи — слова, які пишуться однаково, а у вимовлянні відрізняються наголосом.

V. Читання тексту Марії Чумарної про зозулю (с. 95).

Учитель пояснює, що зозуля належить до птахів, які відлітають на зиму в теплі краї (у вирій).

— Що відповіла зозуля дітям?

V. Підсумок уроку.

— Вивчили нову букву З, з («зе»), яка позначає звуки [з], [з'].

Дата _____

Тема: Закріплення звуків [з], [з'], букви З, з. Вироблення в учнів навички читання її в різних позиціях.

Мета: Формувати в учнів літературну вимову слів зі звуками [з], [з'], запобігати оглушеній вимові дзвінких звуків у кінці слів і складів, невластивій українській літературній мові.

Дата _____

ХІД УРОКУ

I. Артикуляційно-слухові вправи.

- Послухайте вірш Валерія Зінченка «Зимовий килим» (с. 96). Запам'ятайте слова зі звуками [з], [з'].
- Не забудьте згадати назву вірша й прізвище його автора. Це Валерій Зінченко.
- Про який килим розповів автор у своєму вірші?

II. Звуко-буквені операції зі словами. Читання слів з буквою З в колонках (с. 96).

1. Заміна однієї з букв у слові буквою З так, аби вийшло інше слово:

коса — коза
Ліда — Ліза
від — віз.

2. Вставлення пропущеної букви З.

— Прочитайте слово й скажіть, який звук у ньому позначає буква З. Завдання даємо дітям поетапно: *моро.., на лу..і, моро..иво, ..ірка.*

3. Назвіть усі букви у слові *мороз* (алфавітні назви).

4. Читання слів у колонках за завданням учителя. Спостереження за творенням за допомогою суфіксів і префіксів (без уживання термінів).

III. Робота з розвитку мовлення. Складання розповіді за малюнком та поданим початком. «Як зайчик поласував бабусиним носом».

IV. Опрацювання тексту «Весела зима» (с. 97).

1. З'ясовується, чому цей текст названо саме так, коли зима для дітей буває веселою. Учні розповідають, якою в їхній місцевості буває зима.

2. Самостійне читання тексту учнями.

3. Перевірка розуміння прочитаного. Відповідь на запитання учні дають, зачитуючи відповідні речення тексту:

- Які зміни у природі настали із приходом зими?
- Що зробив тато для дітей коло дому?
- А що зробив мороз із вікнами, ставком, озером?
- Чому діти радіють зимі, адже вона така холодна?

V. Підсумок уроку.

- Закріплювали знання букви З, з («зе»).
- Склали цікаву розповідь про зайчика й снігову бабу.
- Вчилися читати текст «Весела зима».

Тема: Звуки [б], [б'], буква Б, б («бе»). Формування в учнів навички читання з новою буквою.

Мета: Закріпити звукове значення букви Б у зіставленні з буквою П. Формувати літературну вимову слів із дзвінками звуками.

ХІД УРОКУ

I. Аналітико-синтетичні звуко-буквені вправи.

1. Слухання вірша Едуарда Красноручького з аудіозапису про бегемотів (с. 98). Називання слів зі звуками [б], [б'].

2. Вправи на побудову та читання складів ускладненої конструкції: пропонуємо учням до поданого на набірному полотні складу типу ППГ (*ба, бо, бу, пе, пі* та ін.) додати букву й прочитати утворений склад або слово. Наприклад, учні можуть утворити такі склади (слова): *бар, боч, бук, збу, спи, під* та ін.; бажано, щоб учні утворювали реальні склади — частини певних слів. В окремих випадках учні називають слово, яке вони мали на увазі.

3. Повний звуковий аналіз слова *бузок* з опорою на малюнок і звукову схему (с. 99).

II. Ознайомлення учнів з буквою Б, б.

1. Зіставлення великої та малої літер за формою і розміром.

2. Читання складів на зіставлення звукового значення букв *б — п*.

III. Формування навички читання.

1. Робота з таблицею слів. Читання їх зверху донизу й навпаки (с. 98).

2. Читання слів у аналітико-синтетичній формі.

3. Читання колонок слів за подібністю. Повідомляємо учням, що слова *абетка* й *азбука* мають однакове значення. Є ще слово *алфавіт* із таким самим значенням.

4. Читання двох речень. Учні порівнюють словосполучення *на березі* та *на б́ерезі*. Роблять висновок, що ці слова пишуться однаково, але вимовляються із різним наголосом. Тому мають різне значення. Пропонуємо пригадати опрацьовані слова *з́мок* і *замо́к*.

5. Виразне читання запитання дітей до берези.

— Що, на вашу думку, береза могла відповісти дітям? Так, як птахи на зиму відлітають у вирій, бо в нас узимку немає комах, якими годуються птахи, так і дерева восени скидають своє листя аж до весни, бо вони взимку не можуть пити воду. Адже вода замерзає.

6. Робота в парах. Учні читають рядок великих літер, не поділених на окремі слова. Встановлюють записане в такий спосіб речення і озвучують його.

V. Підсумок уроку.

— Ознайомилися з новою буквою Б, б, якою позначаються звуки [б], [б']. Ці звуки завжди вимовляються дзвінко.

Дата _____

Тема: Закріплення букви Б, б («бе»).

Мета: Формувати навичку читання з вивченими буквами у процесі опрацювання різноманітних вправ і завдань із читання та тексту «Будемо боксерами».

49

Дата _____

ХІД УРОКУ

I. Слухання тексту Марії Чумарної «Баранець» з аудіозапису, насиченого словами з буквою Б, б (с. 100).

— Як ви думаєте, з якою метою авторка створила такий текст про баранця? *(Це жартівливий текст. Він і призначений для «Букваря», коли вивчається на уроці буква «бе»).*

II. Вправи з читання.

1. Вправа з читання на співвіднесення слова й предметного малюнка. Подані пари слів під малюнками дають можливість закріпити смисло-розрізнявальну роль букви (звука).

2. Словниково-логічна вправа на добір загальної назви до назв однорідних предметів *(дерева, квіти, тварини, види спорту, музичні інструменти)*.

3. Опрацювання скоромовок. Учні самостійно ознайомлюються із трьома скоромовками. З них обирають для швидкісного й правильного читання одну й демонструють своє вміння перед класом. Змагаються між собою учні, які обрали одну й ту саму скоромовку.

III. Опрацювання тексту «Будемо боксерами» (с. 101).

1. Бесіда про бокс як вид спорту, з якого відбуваються на нашій планеті міжнародні змагання. Щороку визначається переможець із цього виду спорту в різних вагових категоріях.

— Чи знаєте наших українських боксерів, які прославили нашу Україну на весь світ? *(Це рідні брати Віктор і Володимир Клички, Олександр Усик).*

2. Читання тексту вчителем. Словникова робота (з'ясування значення слів *ринг, нокаут, образ козака*).

3. Кількаразове читання ланцюжком по абзацах.

4. Відпрацювання інтонації окличних речень.

IV. Підсумок уроку.

— Навчилися виразно читати текст «Будемо боксерами».

— Чи є серед вас ті, хто бажає зайнятися або вже займається цим видом спорту?

Тема: Звук [й], буква Й, й («йот»).

Мета: Ознайомити дітей із новою буквою Й, й на позначення звуку [й], її алфавітною назвою («йот»). Розвивати в учнів артикуляційно-слухові відчуття, уміння розрізняти тверді й м'які приголосні звуки.

ХІД УРОКУ

I. Повідомлення теми та мети уроку.

- Сьогодні, діти, ознайомимося з новою буквою, яка позначає відомий вам звук [й].
- Послухайте вірш про чайку (с. 102) і запам'ятайте в ньому різні слова зі звуком [й].

Учні називають почуті у вірші слова.

Почайна — це давня притока Дніпра біля Києва. Зараз ця річка тече тільки під землею.

II. Спостереження за артикулюванням звуку [й].

1. Встановлюємо, що під час вимовляння цього звуку працює середня частина язика, яка притискується до піднебіння і створює на шляху струменя повітря сильну перешкоду. Повітря проходить крізь щілинку між язиком і піднебінням.

- Пригадайте, які звуки, що їх ми вже вивчили, творяться подібним способом. (Звуки [н'], [л'], [с'], [з'], [т'], [д']).
- Які всі ці звуки? (М'які).
- Звук [й] також м'який приголосний, тільки він не має пари серед твердих. На моделях ми позначатимемо його двома рисками.
- Подивіться на малюнки, подані на дошці, знайдіть серед них ті, у назвах яких вимовляється звук [й]. Серед різних малюнків пропонуємо учням такі: *майка, гайка, лійка, балалайка* тощо.

2. Складання звукової моделі слова *чайка*.

II. Ознайомлення з буквою Й, й, її алфавітною назвою («йот») та графічною будовою.

- Звук [й], якщо він стоїть наприкінці складу або наприкінці слова, позначається буквою *Й, й*. Цю букву називають «йот», бо вона позначає такий самий звук, як буква «йот» у латинському алфавіті — *j*.

Учитель показує друковану букву, викладає з букв розрізної азбуки слово *чайка*.

- Подумайте та назвіть дітей нашого класу, в іменах яких є звук [й] і пишеться буква «йот». (*Андрій, Аркадій, Сергій, Марійка, Михайлик*).

III. Вправлення в читанні.

1. Читання обернених складів, поданих на таблиці: *ай, ой, ей* та ін.
2. Читання слів із буквою *Й, й* у стовпчиках. Слід звернути особливу увагу на правильне читання слів із буквосполученням *йо*: у цих словах складоподіл проходить перед [й], який не відривається у вимові від наступного голосного [о] (*га-йок, зна-йо-мий*).

IV. Виконання вправи на добір слів.

1. Добір слів за зразком, які відповідають на питання *який?*
2. Добір слів за аналогією із протилежним значенням (Як буде навпаки?).

Дата _____

V. Робота в парах.

Учні складають свою розповідь за серією малюнків, потім озвучують її у класі.

VI. Підсумок уроку.

— Вивчили нову букву *Й, й* («йот»). Вона завжди позначає м'який приголосний звук [й].

Учитель підсумовує роботу в парах зі складання розповіді за малюнкам.

- Тема:** Закріплення звука [й], букви Й, й. Опрацювання тексту «Айстри».
- Мета:** Закріплювати в учнів розуміння звуко-буквених співвідношень в українській мові. Удосконалювати вміння читати зв'язні тексти.

51

Дата _____

ХІД УРОКУ

I. Звукові аналітико-синтетичні вправи.

- Утворення учнями злиття звука [й] із названими вчителем голосними [а], [о], [у], [е], [і]: [йа], [йо], [йу], [йе], [йі].
  - В українській мові, сполучення звуків [йо] позначається двома літерами: *гайок, знайомий*. А для сполучень звуків [йа], [йу], [йі], [йе] є в нашій азбуці спеціальні літери — *я, ю, ї, є*. Їх ми будемо вивчати в II частині «Букваря» після новорічних свят.
- Виокремлення (впізнання) злиття звука [й] із різними голосними звуками в таких словах: *яма, Юрко, їжак, Йосип, моє*.

II. Читання слів, поданих на дошці: *Андрій, Сергій, Олексій, Матвій*.

- Що означають усі ці слова?
- Яке питання можна поставити до кожного з них?
- Спробуйте змінити ці слова так, щоби буква *й* «заховалася» в середину. (*Андрійко, Сергійко, Олексійко, Матвійко*).
- Але букву «йот», яка стоїть у цих іменах наприкінці, можна заховати в середину й по-іншому. Ось подивіться, як це зроблено на дошці:

Микола — Миколайович
 Віталій — Віталійович
 Сергій — Сергійович
 Олексій — Олексійович.

Учні читають імена та по батькові, утворені від цих імен, виявляють, чи є у класі хлопчики з такими іменами по батькові.

III. Вправа на добір зменшених, пестливих імен дітей від імен дорослих.

IV. Вправа на практичне (за аналогією) словотворення (сік із персика — персиковий).

V. Вправління-змагання у швидкісному читанні вірша Галини Манів «Суп із бобом».

VI. Читання та виконання логічної вправи, пов'язаної з назвами українських міст, розташованих на річках Стрий, Дніпро).

- Чи немає у вашім краю населеного пункту, назва якого походить від річки, яка протікає поблизу?

VII. Опрацювання тексту «Айстри» (с. 105).

- Виразне читання тексту вчителем. Учні слухають або слухаючи стежать за текстом.
- Читання тексту ланцюжком, установленим учителем.
- Перше читання тексту в особах (Андрійко, Марійка, автор) під керівництвом учителя. Відпрацювання діалогічного читання.

4. Підготовка до повторного читання в особах. Учні, які відчули, що зможуть прочитати текст виразно, з відповідною інтонацією, повторно читають в особах.

VII. Підсумок уроку.

- Вивчили букву *Й, й*, навчилися читати з нею склади, слова, речення.
- Вчилися читати текст в особах.

Тема: Закріплення вивчених букв. Формування в учнів читацького вміння та навички. Опрацювання тексту «Мій дім».

Мета: Удосконалювати вміння читати зв'язні тексти.

52

Дата _____

ХІД УРОКУ

I. Ознайомлення з темою уроку.

1. Бесіда.

— Сьогодні ми ознайомимося, як люди і тварини влаштовують на землі житло для себе. Послухайте вірш і постарайтеся запам'ятати, які тварини згадуються у вірші й де саме вони влаштовують собі житло.

2. Слухання вірша Олега Брача «Хто де живе» з аудіозапису. Учні поодиночки називають тварину, яку вони запам'ятали і де вона живе.

3. Читання речень про тварин і їхнє житло. Добір слова про житло лелеки на дереві. (*Гніздо*).

II. Розглядання ілюстрацій (с. 106), на яких зображено людські оселі в різних частинах нашої землі та казкові (хатинка на курячих ніжках, палац, у якому живе королева).

III. Підготовка до читання тексту «Мій дім» (с. 107)

1. Бесіда про будівлі, у яких живуть люди в Україні (у селах і містах). Розглядання одного такого будинку в селі або в місті, у якому проживає сім'я.

2. Читання слів у колонках. Ці слова є в тексті.

3. Слухання тексту «Мій дім» цз вуст учителя.

— Як ви розумієте кінцівку тексту «У рідному домі — і вода солодка»?

4. Самостійне напівголосне читання тексту учнями.

5. Читання тексту ланцюжком по частинах.

IV. Розповіді дітей про своє житло.

Учитель спонукає дітей розповісти не тільки про свій будинок (квартиру), а й про те, з ким живе дитина в сім'ї. Які тварини живуть поряд із людьми.

V. Підсумок уроку.

— Вчилися читати тексти з вивченими буквами.

— Послухали й прочитали текст, у якому йдеться про те, у яких будинках (спорудах) живуть люди та тварини на землі.

Тема: Закріплення вивчених букв. Формування в учнів читацьких умінь і навичок. Опрацювання тексту «Незабаром канікули».

Мета: Удосконалювати вміння читати зв'язні тексти. Розповісти про святкування Новий рік.

53

Дата _____

ХІД УРОКУ

I. Ознайомлення учнів із темою уроку.

1. Бесіда про народну традицію святкувати Новий рік.

— Наприкінці грудня рік, який тривав 12 місяців, закінчується. Наприкінці року людина повинна подумати про те, чого вона досягла за рік, який завершується. Так само й ми, наш клас, повинні подумати про це. А зроблено нами немало. У вас на партах підручник «Буквар». Але це лише його перша частина. Ще не всі літери української абетки (азбуки, алфавіту) ви вивчили. Але деякі тексти з вивченими літерами ви вже можете прочитати. Незабаром у вас розпочнуться зимові канікули. Канікули — це вільний час для учнів — для вашого відпочинку, зимових розваг, для поїздки з батьками до родичів, для відвідування театру, кіно, різних розважальних заходів.

— У нашій школі Новий рік ми також святкуватимемо. До вас придуть з привітанням Дід Мороз та Снігурка й принесуть вам подарунки, наприклад зображені на ілюстрації в підручнику (с. 108).

2. Розглядання ілюстрації. Розповіді дітей про те, як вони готуються відсвяткувати Новий рік.

II. Ознайомлення з текстом «Незабаром канікули» (с. 108).

1. Самостійне напівголосне читання тексту учнями.

2. Виразне читання тексту одним з учнів.

3. Читання тексту ланцюжком за встановленим порядком. Відпрацювання інтонації речень відповідно до закладеного в них змісту.

III. Читання тексту.

Вправління у передачі під час читання радісного настрою дітей напередодні зимових канікулів.

IV. Розглядання світлин, на яких зображено дітей у період зимових канікул.

V. Розповіді учнів про їхні плани на канікули.

VI. Підсумок уроку.

II СЕМЕСТР

57

Тема: Знову в класі ми всі разом. Розповіді дітей про перші шкільні канікули. Закріплення букв, вивчених у I семестрі.

Мета: Організувати обмін вражень дітей від зимових канікул. Заслухати розповіді окремих учнів про те, де вони побували, що побачили.

Дата _____

ХІД УРОКУ

I. Розглядання ілюстрації (с. 3).

- Про що розповідають діти одне одному, зустрівшись після канікул?
- Чи видно, що вони скупили за класом, за школою?

II. Слухання вірша Марії Чумарної «Ми весело святкували» з аудіо-запису (с. 3).

- Розкажіть, кому з вас вдалося колядувати. З ким ви це робили? У кого? Чи раді були вам господарі, у яких ви колядували?
- Хто хоче проспівати свою колядку для всіх нас?

III. Обмін враженнями від зимових канікул.

1. У яких зимових розвагах вам довелося брати участь? Чи вдалося покататися на лижах, ковзанах, спускатися з гірки на санчатах?

2. Розкажіть, хто побував у театрі. Яку виставу переглянули?

3. У кого була цікава поїздка за межі нашого населеного пункту? Розкажіть, де ви побували.

4. А які книжки ви прочитали на канікулах? Розкажіть.

5. Що цікавого ви робили з батьками і чим ваші перші канікули запам'яталися??

IV. Підсумок уроку.

Учитель разом з усім класом подякували один одному за розповіді про те, що цікавого відбулося протягом зимових канікулів.

Тема: Звук [г], буква Г, г («ге»).

Мета: Ознайомити дітей із новою буквою Г, г. Прагнути до правильного, гортанного вимовляння звука [г]. Розвивати логічне мислення дітей, уміння групувати предмети за істотними ознаками.

ХІД УРОКУ

I. Підготовка дітей до ознайомлення з новою буквою.

1. Слухання вірша, який читає вчитель:

Випав сніг на поріг.
Кіт зліпив собі пиріг.
Поки смажив, поки пік,
а пиріг водою стік.

2. Спостереження за вимовлянням звука [г]. Вправлення у правильно-му вимовлянні звука (гортанне, без наближення до проривного глоткового [г']). Особливу увагу вчитель має звернути на мовлення дітей із російськомовних сімей.

3. Упізнавання учнями звука [г] (на початку, в середині, наприкінці) у словах, поданих учителем (учителькою): *грак, ріг, вогонь, бігти, берег, горобина, глечик, мох (!), Богдан, Галинка*. У виділених словах слід чітко, без оглушення, вимовляти звук [г].

4. Повний звуковий аналіз слова *гуска* з орієнтиром на малюнок і схему в «Букварі» (с. 4).

II. Ознайомлення дітей із друкованою буквою Г, г.

1. Зіставлення великої та малої букв. Місце букви в касі розрізної азбуки.

2. Розглядання букви Г, г, виготовленої з різних матеріалів, зображеної художником. Утворення своєї букви (робота в парах).

3. Читання складів із буквою Г (прямих і обернених з орієнтацією на стрілочку), поданих папугою в таблиці. В обернених складах має чітко звучати звук [г].

4. Читання односкладових слів із буквою Г, г. Відпрацювання правильного читання слів з буквою Г наприкінці (дзвінке, неоглушене вимовляння звука [г]).

5. Читання слів у колонках з орієнтацією на виділені кольором склади типу злиття ПГ з буквою Г. За завданням учителя — читають ланцюжком, вибірково: слова, які відповідають на питання *хто?*, а потім на питання *що?*

6. Читання слів у колонках (один — багато). Учитель звертає увагу учнів на слова *огірок — огірки*. Перед буквою І буква Г позначає пом'якшений звук [г'].

III. Закріплення букви Г, г.

1. Читання пар слів, які відрізняються однією буквою (закріплення смислорозрізнявальної ролі звука букви).

2. Читання слів, співвідносних із предметним малюнком.

3. Виразне читання вірша Алли Свашенко про грім і зливу.

— До яких рядків вірша художник зробив малюнок?

Дата _____

IV. Підсумок уроку.

- Вивчили нову букву Г, г («ге»), яка позначає дзвінки звуки [г], [г'].
- Навчилися читати ії у складах і словах.
- Зіставляли слова, які відповідають на питання *хто?* *що?*

Тема: Закріплення звуку [г], букви Г, г. Опрацювання тексту «Конкурс класі».

Мета: Закріпити в учнів уміння читати букву Г, г у словах різної структури; відпрацьовувати літературну вимову звуків [г], [г']; вчити добирати слова, протилежні за значенням; предметно за допомогою малюнків пояснювати значення багатозначних слів. Виховувати в учнів бажання брати участь у різних дитячих конкурсах, змаганнях.

59

Дата _____

ХІД УРОКУ

I. Ознайомлення учнів із темою і метою уроку.

Учитель у доступній для дітей формі ознайомлює їх із тим, чим вони займатимуться на уроці.

II. Виконання логічної вправи, побудованої на співвіднесенні сюжетної ілюстрації і текстом до неї.

Учитель стежить, аби учні давали зображеним на піску літерам їх алфавітну назву — «пе», «ел», «ге».

III. Читання слів у колонках (с. 6).

1. Самостійне напівголосне читання всіх слів.
2. Вибіркове читання слів за вказівкою вчителя:
  - слова, які відповідають на питання що?;
  - слова, які відповідають на питання що робити?;
  - жіночі імена;
  - чоловічі імена;
  - назва найвищої гори в Українських Карпатах.

IV. Читання і добір слів, протилежних за значенням.

V. Спостереження за предметними малюнками.

Визначення, що спільним для всіх зображених предметів є слово голка (у сосни, ялини, у їжака, голка для шиття).

VI. Опрацювання тексту «Конкурс у класі» (с. 7).

1. Словникова робота: з'ясування значення слів конкурс, приз.
2. Читання тексту вчителем або підготовленим учнем.
3. Читання тексту ланцюжком по абзацах за вказівкою вчителя.
4. Вибіркове читання. Знайти у тексті й прочитати речення:
  - хто зліпив смугастого тигра;
  - хто зліпив білого голуба;
  - хто зліпив барвистого папугу;
  - хто став переможцем у конкурсі.

VII. Підсумок уроку.

Учитель підсумовує роботу учнів на уроці за різними видами навчальної діяльності. Учні пригадують, які конкурси або цікаві змагання у групах проводилися на уроках або на виховних годинах.

Тема: Звук [ґ], буква Ґ, ґ («ґе»).

Мета: Ознайомити учнів із новою літерою Ґ, ґ. Вчити їх правильно вимовляти новий для них звук — дзвінкий проривний [ґ] — ізольовано та в поданих на сторінках «Букваря» словах.

ХІД УРОКУ

I. Слухання вірша Володимира Верховеня «У ґави свято» з аудіо-запису (с. 8).

1. Учні називають слова з відомим звуком [ґ], у якому звучать трое слів зі звуком [ґ]. За потреби вчитель пропонує повторне прослуховування цього жартівливого вірша, щоб учні запам'ятали всі слова з цим звуком.

2. Послухайте вірш іще раз і прислухайтеся до звука, який схожий на звук [ґ], але все ж є іншим.

Учитель звертає увагу дітей на звук [ґ] у словах *ґава*, *ґвалт*, *ґанок*.

3. Вправління у правильному, проривному вимовлянні учнями звука [ґ] ізольовано, у складах з усіма голосними звуками та у словах: *аґрус*, *ґанок*, *ґедзь*, *ґуля*, *ґрунт* та ін.

4. Повний звуковий аналіз слів *ґава*, *аґрус* з опорою на предметні малюнки й звукові схеми в «Букварі».

II. Ознайомлення з буквою Ґ, ґ. Місце букви в касі розрізної азбуки.

1. Зіставлення великої та малої букв. З'ясування, чим буква Ґ відрізняється від подібної до неї, раніше вивченої літери Ґ, ґ.

2. Читання складів і слів із літерою Ґ. Звертається увага дітей на те, що звуки [ґ] і [к] вимовляються в тому самому місці — глибоко в горлі. Але звук [ґ] — з голосом, а звук [к] — без голосу, глухо.

3. Учитель повідомляє, що в окремих областях України півня називають іще й словом *ґалаґан*, а *господаря* — словом *ґазда*.

4. Словникова робота. З'ясування значення українських слів з опорою на предметні малюнки, переклад на російську мову, добір синонімів: *ґедан* (жіноча краса), *ґанок* (рос. крильцо), *ґвалт* (крик, галас), *проґавити* (пропустити повз увагу, прогледіти).

III. Опрацювання скоромовок зі словами, у яких є звук [ґ]. Учні обирають собі одну зі скоромовок, яку вчитель пропонує вивчити напам'ять (с. 9).

IV. Самостійне напівголосне читання віршів (с. 9).

1. Учні готуються прочитати виразно один із віршів.

2. Виразне читання вірша.

V. Підсумок уроку.

— Вивчили нову букву Ґ, ґ («ґе»), якою в українській мові позначається звук [ґ], що вимовляється в окремих словах.

Дата _____

Тема: Закріплення звуків [г], [ґ] букв Г, г та Ґ, ґ. Опрацювання тексту «На городі».

Мета: Закріпити в учнів уміння читати букви Г, г та Ґ, ґ у словах різної структури; відпрацьовувати літературну вимову звуків [г], [ґ]; підтримувати в дітей бажання посильно допомагати дорослим у сім'ї вирощувати урожай овочів.

61

Дата _____

ХІД УРОКУ

I. Ознайомлення з темою та метою уроку.

1. Визначення кращих промовців скоромовок зі звуками [г], [ґ].

2. Учитель пропонує учням промовити швидко й виразно скоромовки, опрацьовані на попередньому уроці.

Пригадування слів, у яких вимовляється звук [ґ]. Учитель допомагає з опорою на прийоми, які були застосовані в опрацюванні слів на с. 10.

— Хто пам'ятає, як називається жіноча прикраса, яку носять на грудях? (*Ґердан*).

— По чому піднімаємося до входу в будинок? У росіян це «крыльцо», а в українців? (*Ґанок*).

— Які ягоди, у назві яких є звук [ґ], вирощують у наших садах? (*Ґрус*).

— Яка інша назва є у ворони? (*Ґава*).

— Як називаються звуки, які видають гуси? (*Ґелґотання*).

II. Опрацювання тексту «На городі» (с. 10).

1. Розглядання ілюстрації до тексту.

— Які овочі ви впізнаєте на малюнку?

— Який овоч вражає своїм розміром?

2. Ознайомлення учнів зі змістом тексту (спосіб ознайомлення з текстом визначає вчитель з огляду на читацькі вміння учнів).

3. Самостійне напівголосне читання.

4. Читання тексту по абзацах ланцюжком.

5. Робота над виразністю читання другої частини тексту. Учитель визначає учнів, які зачитують речення, вимовлені Галинкою та Ігорем.

III. Бесіда про користь овочів, багатих на вітамін А.

IV. Формування в учнів уміння висловлювати міркування про те, що відбувається у природі в різні пори року — влітку, восени, взимку, навесні.

V. Підсумок уроку.

Підсумовуючи опрацьоване на уроці, учитель закликає учнів бути спостережливими за різними змінами в навколишньому середовищі, характерними для певної місцевості.

— А що цікавого помітили ви навколо з настанням зими?

— Чи всі ознаки зими ви мали можливість помітити в цьому році? Чого ще не побачили?

Дата _____

Тема: Буква ь («знак м'якшення»). Позначення цим знаком м'якості приголосних звуків.

Мета: Закріпити розуміння дітьми відмінності між звуком і буквою. Ознайомити їх із буквою, яка не позначає окремого звука, а виступає знаком м'якості звуків.

ХІД УРОКУ

I. Підготовка до ознайомлення з новою буквою.

Пропонуємо учням розглянути малюнок, на якому зображено кілька карасів (окунів).

— Хто зображений на цьому малюнку? (*Карасі, окуні*).

— Подумайте, чи всі букви ми вже знаємо, щоб записати це слово? (*Усі*). Викликаний учень складає на набірному полотні слово *карасі*.

— Поділимо записане слово на склади. (*Учень вимовляє слово по складах, називає кожний склад окремо*).

— Який приголосний звук вимовляється в останньому складі? (*Звук [с']*).

— А як позначено м'якість цього звука? (*Буквою І*).

— Тепер подивіться і скажіть, хто зображений на цьому малюнку.

Показуємо дітям малюнок одного карася чи окуня.

— Який останній звук у слові *карась*? (*Звук [с']*).

— Запишемо це слово.

Викликаємо до дошки учня, який іще не вмів читати слова зі знаком м'якшення. Учень складає з букв розрізної азбуки слово. Дійшовши до «карас», він зупиняється.

— Прочитайте, яке слово вийшло. (*Учні читають: карас.*) Так, вийшло слово *карас*, наприкінці звучить твердий звук [с], а треба, щоби наприкінці був звук [с'] — м'який. Для цього в нашій азбуці є така буква, яка не позначає жодного звука. Але якщо її поставити поряд з іншою, то разом вони позначатимуть не твердий, а м'який звук.

II. Виконання вправ.

1. Ознайомлення з буквою «знак м'якшення».

— Ця буква називається «знак м'якшення», бо вона завжди вказує на м'якість приголосного звука.

Беремо з каси букву «знак м'якшення» і підставляємо до складеної учнем частини слова. Пропонуємо учням прочитати утворене слово.

— Ця буква ніколи не буває на початку слова, тільки наприкінці або в середині. Тому в нашій касі вона є тільки малою.

2. Звуковий аналіз слова *лось* з опорою на схему під малюнком у «Букварі» (с. 13).

3. Викладання на набірному полотні слів *окунь, лось, Івась*. Зіставлення кількості звуків і букв у цих словах*.

* Помилково говорити, що знак м'якшення «пом'якшує» приголосний звук. Він не пом'якшує його, а тільки позначає м'якість звука, позначеного попередньою буквою.

III. Вправлення в читанні.

1. Читання букв на позначення приголосних та буквосполучень зі знаком м'якшення.

2. Швидкісне читання односкладових слів зі «знаком м'якшення» наприкінці.

3. Самостійне читання слів зі знаком м'якшення. Підготовка до вибіркового читання. Учитель пропонує подумати, що означають слова в колонках.

4. Вибіркове читання слів за завданням учителя з орієнтацією на лексичне значення слова. Прочитайте слова:

- які відповідають на питання що?;
- які відповідають на питання хто?;
- які відповідають на питання що робить? що роблять?;
- які відповідають на питання як?

Учитель стежить за тим, щоб усі слова, які відповідають на задане питання, були названі учнями. Звертає увагу на дзвінке вимовляння звука [з'] у словах *вузько*, *слизько*.

IV. Вправлення в утворенні та читанні пестливих слів.

V. Вправлення в доборі протилежних за значенням слів до поданих (а навпаки?).

VI. Порівняння пар слів, які означають один предмет і багато. На основі цього учні виконують завдання на добір правильного підпису до малюнків.

VII. Підсумок уроку.

- Яку нову букву ми вивчили сьогодні на уроці?
- Чим ця буква відрізняється від решти?

- Тема:** Закріплення букви ь «знака м'якшення». Робота з дитячою книжкою.
- Мета:** Продовжити засвоєння учнями букви ь, її графічної функції у словах. Розвивати звукові й звуко-буквені зіставлення (позначення на письмі твердого й парного м'якого звука перед О).

ХІД УРОКУ

I. Звуко-буквені вправи.

1. Гра «Що змінилось у слові?».

Гру проводимо за описаною вище методикою щодо букв і та ь.

Учитель використовує пари слів: *олені* — *олень*, *лосі* — *лось*, *дідусі* — *дідусь*. Робиться висновок: перше слово в парі означає багато предметів, а друге — два й більше предметів.

2. Виконання на слух повного звукового аналізу слів *день*, *олень*.

II. Порівняльні вправи з читання.

1. Читання-зіставлення складів із твердими й м'якими приголосними звуками перед О. Робиться висновок, що м'якість приголосного звука перед буквою О позначається «знаком м'якшення».

2. Читання-зіставлення пар слів із твердим і парним м'яким приголосним звуком перед буквою о.

3. Змінити слова так, аби «знак м'якшення» «заховався» в середину слова:

пень — пеньки
Василь — Василько.

III. Робота у групах (с. 14).

1. Кожна група напівголосно опрацьовує подані в «Букварі» тексти скоромовок і обирає кращого виконавця для змагання між групами.

2. Змагання між представниками груп на краще (правильне та виразне) читання обраної скоромовки.

3. Створене вчителем журі обирає кращого читача.

IV. Виконання доступних завдань над тлумаченням значення слова, його походження (с. 14).

— Послухайте слова *пеньок* і *опеньки*. Який висновок можна зробити про те, чому ці гриби назвали опеньками?

— Прочитайте про те, звідки місто Львів одержало свою назву. Розкажіть про це.

— Як ви думаєте, звідки свої назви одержали міста Ірпінь та Умань? (*Від назв річок Ірпінь та Уманька, на яких вони побудовані*).

V. Робота з дитячою книжкою за планом учителя.

VI. Підсумок уроку.

Учитель підсумовує роботу учнів на уроці. Запитує в них, яка робота їм сподобалася. Про що дізналися та чого не знали раніше.

Дата _____

Дата _____

Тема: Підсумковий урок із вивчення букви ь («знака м'якшення»).
Опрацювання тексту про вчинок Василька на льоду.

Мета: Продовжити засвоєння учнями букви ь, її графічної функції у словах.
Формувати в учнів уміння працювати над змістом тексту, добирати до нього заголовки, співвідносити ілюстрацію з відповідною частиною змісту.

ХІД УРОКУ

I. Закріплення знань і вмінь учнів, пов'язаних із буквою «знак м'якшення».

Читання слів, поданих на дошці (таблиці) з виконанням звуко-буквених зіставлень.

карасі	—	карась	пень	—	пеньок
рано	—	раненько	лось	—	льон

- Який приголосний звук наприкінці слова *карась*? ([с]).
- Якою буквою позначено м'якість звука [с']? (Буквою «знак м'якшення»).
- Чи є такий звук у слові *карасі*? Якою буквою позначено м'якість звука [с'] у цьому слові? (Буквою і).
- Який звук стоїть перед о у слові *лось*? ([л]).
- А в слові *льон*? ([л']).
- Що допомагає прочитати букву «ел» у слові *льон* м'яко? (Буква ь).

II. Опрацювання тексту про вчинок Василька на льоду (с. 15).

1. Для першого ознайомлення учнів із текстом його читає вчитель.

— Чи завершений цей текст?

— Але ж ви знаєте, чим він завершився. Що допомогло вам зрозуміти, про що сказано в кінцівці тексту? (Ілюстрація до його завершальної частини, на якій зображено, як Василько допомагає дівчинці піднятися з льоду).

2. Самостійне напівголосне читання тексту учнями.

3. Робота в парах. Учитель пропонує учням поміркувати над тим, якими словами (реченнями) можна завершити розповідь про вчинок Василька на льоду.

III. Виконання вправ.

1. Слухання пропозицій — результатів роботи в парах щодо їхньої кінцівки тексту.

2. Учитель разом із класом оцінює пропозиції різних пар, які висловилися.

IV. Робота над варіантами заголовків до розповіді.

Учні пропонують свої варіанти заголовків. Учитель дає їм словесну оцінку. Клас погоджується на пропонувані заголовки, лаконічні за формою із двох-чотирьох слів, наприклад «Випадок на льоду», «Вчинок Василька», «Гарний вчинок Василька».

V. Підсумок уроку.

Учитель пропонує прочитати виразно текст ланцюжком по абзацах. Взяти до уваги, що окремі абзаци тексту становлять одне речення, наприклад:

— Васильку, йдемо на ковзанку, — кликали друзі.

Або:

— Давай! Давай! — спонукали його друзі.

Тема: Звук [х], буква Х, х («ха»).

Мета: Ознайомити учнів із новою буквою, її алфавітною назвою («ха») та звуковим значенням. Формувати навичку виразного читання на основі оповідання «Казкові хмаринки». Виховувати в учнів спостережливість у навколишньому світі.

Дата _____

ХІД УРОКУ

I. Підготовка до ознайомлення дітей із новою буквою.

1. Слухання вірша Ліни Біленької «Художниця» з аудіозапису (с. 16).
— У вірші, який ви зараз будете слухати, авторка вжила багато слів зі звуком [х]. Ці слова ви добре знаєте. Спробуйте запам'ятати хоча б 3–4 слова. Тоді всім класом ви зможете назвати всі ці слова.
2. Звуковий аналіз слова хмара з опорою на предметний малюнок у «Букварі» та звукову модель під ним (с. 16).
— Який звук у цих словах ми ще не вміємо позначити буквою? (Звук [х]).
3. Визначення місця звуку [х] на слух у словах: мох, похід, хвиля, гора (!), сміх, хліб.
4. Самостійний добір учнями слів зі звуком [х].
Можна пригадати слова із прослуханого вірша, наприклад квіти, які росли біля хати; що дівчинка Христинка вишила на хустинці.
5. Спостереження за артикуляційним відчуттям від вимовлення звуку [х] — перешкода на шляху струменя повітря утворюється глибоко в роті задньою частиною язика. (Звук [х] — приголосний). Робиться висновок, що звук [х] вимовляється без голосу.

II. Ознайомлення з буквою Х, х.

- Цей звук позначається буквою «ха» (показуємо букву, її місце в розрізній азбуці; учні повторюють назву букви, розглядають її зображення з різних матеріалів. Як художник побачив на малюнку букву Х, х (хлопчик-акробат, вітряний млин).
- Давайте утворимо всі можливі злиття зі звуком [х] і прочитаємо їх (учні складають із букв розрізної азбуки й уголос читають: ха, хо, ху, хе, хи, хі).

III. Закріплення звукового значення букви Х, х.

1. Читання прямих і обернених складів із буквою Х, х, пропонованих мурахою.
2. Вправлення у швидкісному читанні односкладових і двоскладових слів із буквою Х, х.
3. Самостійне напівголосне читання колонок слів.
— Що цікавого ви помітили в кожній колонці слів? (Побачили, як вони утворюються від першого слова).
— А чим цікава остання колонка слів? (Мураха — це і є комаха).

IV. Опрацювання оповідання «Казкові хмаринки» (с. 17).

1. Розглядання ілюстрації до оповідання.
— За чим спостерігає хлопчик? (За хмаринками в небі).

2. Учитель дає зразок виразного читання оповідання.

— Чи доводилося вам спостерігати в небі за хмаринками? Розкажіть, що ви бачили в небі, на що були схожі хмаринки.

V. Самостійне напівголосне читання учнями тексту.

VI. Робота над виразним читанням.

VII. Читання записаних на дошці слів на зіставлення звуків [г] — [х]:

біг — сміх

ліг — мох

міг — міх.

Відпрацювання літературної (дзвінкої) вимови звука [г] в наприкінці слів.

VIII. Підсумок уроку.

— Ознайомилися з новою буквою *X, x* («ха»), якою позначають звук [х]. Цей звук вимовляється зовсім без голосу. Чується тільки шум у глибині язика.

— Якщо хтось із вас іще не спостерігав за хмарами в небі, не бачив, що вони можуть бути на щось схожими, обов'язково зробіть це. Потім розкажете про побачене у класі.

Тема: Закріплення звука [x], букви X, x.

Мета: Формувати в учнів уміння читати з відповідною інтонацією текст діалогічного характеру.

66

Дата _____

ХІД УРОКУ

I. Повідомлення учням теми й мети уроку.

II. Звукові аналітико-синтетичні вправи.

1. Звуковий аналіз слова *слухати*, викладання його з букв розрізної азбуки.

2. «Друкування» букви X, x — великої та малої, складів із нею. Складання слів *хор, мох* (після звукового аналізу) із букв розрізної азбуки. — Назвіть букви у словах *хор, мох*.

III. Виконання вправ.

1. Учні самостійно розглядають малюнки (с. 18) та читають пари слів під кожним із них.

2. За завданням учителя кілька учнів читають тільки слова, які відповідають зображеному на малюнку.

IV. Групова робота.

1. Кожна група виконує завдання на пояснення значення слів, які починаються буквою X, x. Представник групи, яка першою виконає це завдання, озвучує його перед класом. У випадку допущеної помилки представники інших груп роблять відповідну поправку. Учитель підсумовує роботу в групах.

2. Читання-змагання скоромовки про ховраха.

V. Робота над текстом оповідання за Аллою Свашенко «Христинка» (с. 19).

1. Бесіда про ознаки зими, пов'язані зі сніговою заметіллю.

2. Читання тексту вчителем. Словникова робота. З'ясування значення слів *заметіль, хуга, хуртовина, віхола*. Усі ці природні явища бувають тільки взимку, коли йде густий сніг і водночас зривається сильний вітер. Тому всі 4 слова, ужиті авторкою в тексті, є близькими за значенням.

3. Самостійне напівголосне читання тексту учнями.

4. Читання тексту окремими учнями за частинами.

VI. Підготовка до читання тексту в особах.

1. Відпрацювання інтонації питальних речень, вимовлених Христинкою, коли повернулася мама.

2. Учитель проводить розподіл ролей (Христинки й мами) і пропонує прочитати розмову дівчинки з матір'ю в особах.

3. Фрагменти тексту в особах можуть читати різні учні кілька раз.

VII. Підсумок уроку.

— Закріпили вивчену букву X, x («ха»).

Словесне оцінювання вчителем діяльності учнів на уроці.

Тема: Звук [ж], буква Ж, ж («же»).

Мета: Ознайомити учнів із новою буквою Ж, ж, її алфавітною назвою та звуковим значенням. Формувати літературну вимову слів зі звуком [ж] наприкінці слова та складу перед наступним глухим.

ХІД УРОКУ

I. Артикуляційно-слухові вправи.

1. Слухання вірша Вікторії Забави з аудіозапису (с. 20). Учитель робить попередню настанову запам'ятати слова зі звуком [ж].

2. Учні називають слова зі звуком [ж]. За завданням учителя вимовляють цей звук, спостерігають за роботою мовленнєвих органів, які створюють перешкоду на шляху струменя повітря (кутні зуби стиснуті, відчувається легке дрижання язика), роблять висновок, що це приголосний звук, вимовляється з голосом.

3. Звуковий аналіз слова морж з опорою на малюнок і схему під ним (с. 20). Звуковий аналіз на слух слів жук, жаба.

4. Добір учнями слів зі звуком [ж] у різних позиціях. Учитель вимагає чіткої вимови цього звука наприкінці слів та складів.

II. Ознайомлення з буквою Ж, ж.

1. Учні аналізують графічну будову великої і малої букв, встановлюють її подібність.

— На що схожа буква «же»? (*На жука*).

— Якщо вилучити з неї ліві елементи (можна це показати на зразку, накресленому крейдою), то яка утвориться буква? (*Буква к*).

— Як побачив художник букву Ж, ж і зобразив її в «Букварі»?

2. «Друкування» букви Ж, ж у зошиті для читання.

3. Читання прямих і обернених складів із буквою Ж, ж, пропонованих жабкою.

4. Читання односкладових і двоскладових слів із буквою Ж, ж у різних позиціях.

5. Виконання завдання: «Чітко вимовляй звук [ж]». Учні спочатку читають слова напівголосно, потім — одне одному й нарешті — уголос перед класом, чітко артикулюючи звук [ж].

III. Робота у групах.

Спочатку учні кожної групи читають слова у стовпчиках і з'ясовують, яке слово серед них є «зайвим». Потім представник кожної групи виконує вголос перед класом завдання, яке стосується слів стовпчика, названого вчителем.

IV. Робота в парах (с. 21).

1. Учитель пропонує ознайомитися із двома скоромовками й обрати собі одну з них: першу скоромовку треба вивчити для промовляння напам'ять, а другу — для швидкісного читання.

— Спершу учні читають скоромовку напівголосно самотійно, згодом — одне одному.

— Підготувавшись, підносять руку для демонстрування швидкісного читання (або промовляння) обраної скоромовки перед класом.

2. Робота над пошуком слова у слові.

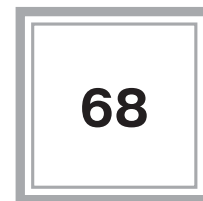
Дата _____

V. Підсумок уроку.

— Вивчили нову букву *Ж, ж* («же»). Вона завжди позначає звук [ж], який слід вимовляти дзвінко, чітко.

Учитель може заохотити дітей вивчити одну зі скоромовок напам'ять, промовити її членам родини, а на наступному уроці ще раз позмагатися у швидкості й чіткості її промовляння у класі.

Тема: Закріплення звука [ж], букви Ж, ж. Робота над текстом «Пізнавай хижих тварин».

Мета: Закріпити звукове значення букви Ж, ж, удосконалювати навичку читання. Виховувати уважне, запобігливе ставлення дітей до хижих тварин, які живуть у їхній місцевості, зокрема, комах, плазунів, звірів.

ХІД УРОКУ

Дата _____

I. Закріплення звукового значення букви Ж, ж.

Змагання в читанні (або проказуванні напам'ять) скоромовок, опрацьованих на попередньому уроці. Переможцями вважатимуться діти, які найчіткіше навчилися промовляти (читати) скоромовку, роблять це безпомилково й швидко.

II. Вправлення в читанні.

1. Читання двох порівняльних речень із багатозначним словом *серезки* з опорою на відповідні ілюстрації.

2. Самостійне напівголосне читання пізнавального тексту «Пізнавай хижих тварин» (с. 23).

3. Читання учнем за завданням учителя тексту про те, де живе:

- а) жук-олень;
- б) жук-носоріг.

III. Бесіда про необхідність бути обережними біля води та в лісі щодо різних комах.

Розповіді дітей на цю тему.

IV. Опрацювання пізнавального тексту про хижих тварин.

1. Розгляд ілюстрацій із зображенням хижих тварин.

— Чому рибу щуку на ілюстрації зображено як хижу тварину?

— Чи може вона бути небезпечною для людини?

— Яких відомих вам небезпечних для людини комах ви зможете назвати?

2. Читання вголос тексту по абзацах (ланцюжком або названих учителем).

3. Самостійне напівголосне читання тексту.

4. Вибіркове читання тексту за завданням учителя. Прочитати про те:

а) що робить хижак непомітним;

б) де можуть жити хижі тварини (*Інформація про це у двох абзацах*);

в) які види хижих тварин відомі людям. Чим вони особливі?

V. Підсумок уроку.

— Закріплювали нову букву Ж, ж.

— Про що цікаве дізналися, читаючи текст «Пізнавай хижих тварин»?

Тема: Звук [ш], буква Ш, ш («ша»).

Мета: Ознайомити учнів із новою буквою Ш, ш, її назвою та звуковим значенням. Дати уявлення про зміни, які відбулися і дали можливість людям писемно спілкуватися між собою.

ХІД УРОКУ

I. Ознайомлення учнів у доступній формі з темою та метою уроку.

Дата _____

II. Слухання вірша Валентини Каменчук «Майстер» з аудіозапису (с. 24).

1. Учні називають слова зі звуком [ш], які прозвучали у вірші.

2. Виокремлення зі слова першого звука [ш], спостереження за його артикуляцією. Кутні зуби майже стиснуті, кінчик язика наближається до твердого піднебіння. Повітря проходить крізь щілину. Зіставлення звука [ш] зі звуком [ж]. Звук [ш] вимовляється тільки із шумом, а звук [ж] — з голосом і шумом. Органи мовлення працюють однаково.

3. Звуковий аналіз слова *шапка* з опорою на слух, поданий малюнок і звукову схему в «Букварі» (с. 24).

4. Артикуляційно-слухові вправи зі звуком [ш].

5. Добирання учнями слів зі звуком [ш] в різних позиціях.

III. Ознайомлення учнів із буквою Ш, ш, її місцем у касі розрізної азбуки.

1. Показ букви Ш, ш, якою позначається на письмі звук [ш]. Ознайомлення з її алфавітною назвою «ша». Аналіз графічної будови букви.

2. «Друкування» її в повітрі з орієнтацією на зразок, поданий учителем.

IV. Підготовчі вправи з читання.

1. Читання прямих і обернених складів із буквою Ш, ш.

2. Читання односкладових слів з буквою Ш, ш на початку й наприкінці слова.

3. Читання пар слів для порівняння звуків [ш] — [ж].

4. Читання слів, поданих в аналітико-синтетичній формі.

5. Читання слів у стовпчиках. Словникова робота зі словом *шторм* і похідними від нього — *штормити*, *штормовий* (бура на морі або в океані).

V. Ознайомлення з текстом «Пошта» (с. 25).

1. Читання тексту вчителем.

2. З'ясування значення таких слів: *передплатити*, *передплата* (а не підписка, підписати).

3. Читання тексту учнями по абзацах.

VI. Опрацювання тексту.

1. Самостійне напівголосне читання тексту, підготовка до вибіркового читання.

2. Вибіркове читання абзаців за завданням учителя:

- Якими засобами надсилаються листи, телеграми й посилки в наш час?
- Що треба зробити, аби журнали листоноша приносив вам додому й клав у поштову скриньку.

3. Прочитати абзац про поштарів, якими були голуби.**4. Якою нині є найшвидша пошта?****VI. Підсумок уроку.**

- Ознайомилися з новою буквою *Ш, ш* («ша»).

Учитель наголошує, що звук [ш] за місцем творення і способом вимовляння схожий на звук [ж], але вимовляється без голосу, тільки із шумом.

- Ознайомилися з тим, якою була й стала зараз пошта.

Дата _____

Тема: Закріплення звука [ш], букви Ш, ш («ша»).

Мета: Продовжити роботу над засвоєнням звука [ш], букви Ш, ш. Формувати в дітей навичку виразного та свідомого читання. Виховувати уважне ставлення до своїх однокласників, які з певних причин не мають можливості відвідувати школу.

ХІД УРОКУ

I. Вправи на звуко-буквений аналіз.

1. «Друкування» букви Ш, ш (один рядок).
2. «Друкування» на дошці та в зошитах під диктовку вчителя складів: *ша, ош, ші, аш*.
3. Гра «Добери потрібний склад» (із записаних на дошці або у таблиці):

шко...	ла	ли	
пош...			ши
ма...	на	та	шу

— Які склади виявилися «зайвими»?

II. Аналітико-синтетичні вправи зі звуком [ш], з буквою Ш, ш.

1. Гра «Що змінилося в слові?».

Учитель пропонує дітям зробити висновок про те, які зміни відбулися в словах за той час, що вони, заплющивши очі, відпочивали за партою:

шишка	—	шишечка,
горіх	—	горішок,
шапка	—	шапочка.

Кожну пару слів учитель пропонує учням окремо.

2. Бесіда.

— Що однакове сталося з усіма словами?

Діти разом з учителем мають зробити висновок, що спочатку давалася назва предмета, а потім вона змінювалася на назву цього самого предмета, але маленького.

III. Формування навички читання.

1. Читання слів, які розпочинаються буквосполученнями *шо, ша, шу, ше*.

2. Вправа на розвиток уміння співвідносити значення прочитаного слова з відповідним предметним малюнком.

3. Вправлення у швидкісному читанні вірша за Анатолієм Качаном «На березі береза» (с. 26).

IV. Опрацювання тексту «Привіт, Сашку!» (с. 27).

1. Учитель пропонує учням самостійно напівголосно ознайомитися з листом, якого надіслали однокласники Сашкові, який захворів.

2. Читання тексту вголос кількома учнями.

— Чого навчає нас цей текст? Чи будемо ми брати його за приклад?

V. Робота з дитячою книжкою за планом учителя.

VI. Підсумок уроку.

— Завершили роботу над вивченням букви Ш, ш («ша»).

— Навчилися читати кілька цікавих текстів.

Тема: Звук [ч], буква Ч, ч («че»).

Мета: Ознайомити дітей із новою буквою, її алфавітною назвою та звуковим значенням. Формувати в дітей правильне вимовляння звука [ч].

71

Дата _____

ХІД УРОКУ

I. Підготовка до ознайомлення з буквою Ч, ч.

1. Слухання вірша Олени Павленчук «Дві лисички» з аудіозапису (с. 28). Учитель дає завдання запам'ятати слова зі звуком [ч].

2. Називання учнями слів, які запам'ятали.

3. Спостереження за артикулюванням звука [ч]: губи трохи розтягнуті, кінчик язика торкається горбочків над верхніми зубами. Звертається увага на те, що цей звук в українській мові, на відміну від російської, твердий, він тільки пом'якшується перед звуком [і], наприклад, [в'єч'ір]. Тому не можна під час його вимовляння піднімати середню частину язика до твердого піднебіння, бо тоді він буде м'який, як у російській мові.

4. Звуковий аналіз слова *чашка* (послідовне називання усіх звуків). Поділ слів на склади (*ча-шка*), визначення наголошеного складу.

II. Ознайомлення з буквою Ч, ч.

1. Учитель повідомляє, що звук [ч] позначається буквою Ч, ч, показує цю букву. Аналізується графічна будова букви, великої і малої. Звертається увага на те, що вона нагадує цифру 4.

2. Розглядання зображення букви, створеної з різних матеріалів, та зображеної художником.

3. Розміщення букви в касі розрізної азбуки.

III. Закріплення звукового значення букви Ч, ч.

1. Читання таблиці складів, прямих і обернених, пропонованих черепахою.

2. Читання односкладових слів із буквою Ч, ч на початку, в середині й наприкінці. Швидкісне читання цих слів. Звертається увага на те, що тільки у словах, у яких буква Ч стоїть перед і, треба читати її пом'якшено (*очі*).

3. Написання друкованої букви Ч, ч, складів, слова *річка* в зошиті для читання.

4. Самостійне напівголосне читання слів зі складами-злиттями *чи, ча, че, чу*.

5. Вибіркове читання цих слів за завданням учителя з орієнтацією на лексичне значення слів, наприклад прочитати слова:

- які відповідають на питання *який?*
- які відповідають на питання *яка?*
- відповідають на питання *які?*
- відповідають на питання *скільки?*

6. Читання й утворення за зразком лагідних слів.

IV. Робота над скоромовками (с. 29).

1. Учні читають самостійно пропоновані в «Букварі» скоромовки.

2. Кожен обирає одну зі скоромовок.

3. Читання-змагання обраної скоромовки Ганни Чубач, а потім скоромовки Валентини Бондаренко.

4. Учитель, спираючись на думку класу, підсумовує результати змагання — визначає кращих читачів.

V. Підсумок уроку.

— Вивчили нову букву Ч, ч («че»), навчилися її читати. Вивчили нові скоромовки зі звуком [ч].

Учитель пропонує вивчити вдома одну зі скоромовок напам'ять і на наступному уроці знову позмагатися у промовлянні їх.

Тема: Повторення вивчених букв, закріплення вміння читати з ними слова, речення і текст.

Мета: Вчити учнів виразно читати текст за Марією Чумарною «Наш веселий перший клас», відповідно розподіливши ролі.

72

Дата _____

ХІД УРОКУ

I. Ознайомлення учнів із темою і метою уроку.

— Нині, діти, ми попрацюємо колективно над жартівливим текстом Марії Чумарної «Наш веселий перший клас» (с. 30). У цьому тексті розповідається про те, як учні такого самого першого класу, як наш, вирішили зробити виставу. Розгляньте ілюстрацію до цього тексту.

II. Розгляд ілюстрації до тексту.

Учитель звертає увагу дітей на те, що в цьому класі вчиться разом з усіма дівчинка, яка не може ходити, а пересувається на візочку.

III. Учитель пропонує самостійно напівголосно прочитати текст.

1. Самостійне ознайомлення учнів із текстом.

2. Учитель нагадує, що на цьому уроці учні мають закріпити читання слів із буквою Ч («че»). Тому пропонує назвати слова з вірша з цією буквою.

Отже, не випадково дійовими особами в тексті є *котик-коточок, зайчик, лисичка та сонечко*.

— Чи хочете колективно прочитати цей текст? Давайте розподілимо ролі. Нам треба для читання в особах два хлопчики й дві дівчинки.

— Чи помітили ви, що зайчика запрошує до класу дівчинка, а на малюнку цю роль виконує хлопчик. А лисичку, навпаки, запрошує до класу хлопчик, а тримає лисичку в руках дівчинка. А яка ще дійова особа є в цьому вірші?

— Хто виконує роль сонечка? (*Дівчинка у візочку*).

— Ми бачимо, що всі діти люблять цю дівчинку, тому вона добре почувається в цьому класі.

Якщо у класі є учень або учениця з певною фізичною вадою, доцільно використати зображену на ілюстрації ситуацію з відповідною виховною метою.

IV. Розподіл ролей і перше читання тексту в особах.

Учитель регулює темп читання тих частин тексту, які читають усі разом.

V. Новий розподіл ролей і повторне читання.

Можливе й третє читання тексту в особах.

VI. Підсумок уроку.

— Навчилися колективно читати текст про веселий перший клас.

— У тексті є чимало слів із буквою Ч, ч, яку ми зараз вивчаємо.

Тема: Закріплення звука [ч], букви Ч, ч, робота над текстом «Річка Черемош».

Мета: Закріпити знання букви Ч, ч, її звукового значення. Формувати в учнів навичку читання. Ознайомити учнів з однією з найбільших гірських річок України — окрасою наших Карпат.

Дата _____

ХІД УРОКУ

I. Змагання у швидкісному та правильному промовлянні скоромовок учнями, які вивчили одну з них напам'ять.

II. Аналітико-синтетична звукова вправа.

Упізнавання (виокремлення) на слух звука [ч] у словах: *чоловік, синичка, чорний, бочка, кошик (!), сонечко, чабан.*

III. Робота над загадками.

Учитель пропонує учням прочитати дві загадки, записані на дошці рукописним шрифтом:

Білі овечки по небу блукали, впали додолу, в річку попали.
Мокра вата пропливла, з неба воду пролила.

Колективно з'ясовується прихований зміст загадки: по небу блукали хмари, з яких пішов дощ, і вода збігла в річку.

— Чому в загадці говориться про овечок? (*Бо вівці й хмари чимось подібні між собою — білі, пухнасті.*)

У другій загадці хмара порівнюється з мокрою ватою, бо вона й справді схожа на неї.

IV. Опрацювання тексту «Річка Черемош» (с. 32).

1. Учитель розповідає про річку Черемош, яка є однією з найбільших гірських річок у наших українських Карпатах.

2. Розглядання ілюстрації в «Букварі». Учні розповідають, що вони на ній побачили особливого.

3. Читання тексту вчителем. Словникова робота: пояснення або уточнення значення слів *полонина, круті береги, вівчарі.*

— Чим особливими є річки, які течуть у горах? Що про це сказано в тексті?

— Чим ще річка Черемош є особливою? (Вона утворена двома різними річками — Чорним Черемошем і Білим Черемошем, які зливаються в одну річку).

4. Самостійне напівголосне читання тексту. Учитель пропонує звернути увагу на слова в тексті з буквою Ч.

— Які слова з буквою Ч — великою і малою — часто повторюються в тексті? (*Черемош, тече, річка, річки.*)

V. Вправи на звуковий аналіз, граматичні спостереження.

1. Моделювання звукового складу слова *річка*.

2. «Друкування» слова *Черемош* із попереднім звуковим аналізом.

VI. Підсумок уроку.

— Дізналися про красиву річку Черемош, яка є окрасою українських Карпат.

Тема: Звуки [ц], [ц'], буква Ц, ц («це»).

Мета: Ознайомити учнів із буквою Ц, ц та її звуковими значеннями.

74

ХІД УРОКУ

I. Підготовка учнів до ознайомлення з новою буквою.

1. Зіставлення у словах *палац* і *перець* кінцевих звуків на основі зображених предметів та звукових схем відповідних слів.

2. Слухання вірша Олексія Кононенка з аудіозапису (с. 33). Називання почутих слів зі звуком [ц].

3. Звуковий аналіз слова *цукор*.

4. Виокремлення звуків [ц], [ц'] зі слів *цал*, *заєць*, а також спостереження за їх артикуляцією.

5. Упізнавання звуків [ц], [ц'] у словах, сприйнятих на слух, на початку, в середині та наприкінці: *цукерка*, *олівець*, *цуценя*, *кошик* (!), *місяць*, *цегла*, *акація*.

II. Ознайомлення учнів із друкованою буквою Ц, ц, її алфавітною назвою («це»).

1. Зіставлення великої букви і малої за формою; місце букви в касі різної азбуки.

2. «Друкування» в зошитах у клітинку букви Ц, ц.

3. Розглядання (і самостійне створення) букви Ц, ц з різних запропонованих учителем природних матеріалів, побаченої у природі й створеної художником.

III. Вправи на засвоєння звукового значення букви ц.

1. Читання окремих складів (злиттів), пропонованих у «Букварі» «сонцем»: *це*, *цу*, *ци*, *ца*, *цо*; *ці*, *цьо*.

— Подивіться ще раз на таблицю складів і скажіть, перед якими буквами літера «це» читається як твердий звук, а перед якими — як м'який.

2. Читання слів у стовпчиках (с. 34).

3. Читання слів, поданих в аналітико-синтетичній формі.

4. Читання і самостійне утворення за зразком слів (*горобці* — *горобець*).

IV. Самостійне напівголосне читання учнями жартівливого тексту «Порожній козуб» (с. 34).

V. Робота над виразним читанням вірша з відповідними питальною й окличною інтонаціями.

VI. Підсумок уроку.

— Яку нову букву ми нині вивчали?

— Які звуки вона може позначати?

Дата _____

Тема: Закріплення звуків [ц], [ц'], букви Ц, ц.

Мета: Закріпити букву Ц, ц та її звукові значення. Формувати вміння читати та відповідати на запитання поширеними реченнями, самостійно ставити запитання за змістом речень.

ХІД УРОКУ

I. Робота у групах.

1. Підготовка до читання вірша Володимира Лучука «Порожній козуб» (с. 34).

У кожній групі учні обирають тих, хто буде читати за автора, за борсука. Решта учнів читатимуть за синиць. До уваги: Останні два рядки вірша має читати учень за автора.

2. Змагання груп у виразному читанні вірша в особах.

3. Учитель підбиває результати змагання, називає групи, які успішно виконали завдання.

II. Звукові аналітико-синтетичні вправи.

1. Опрацювання слів, поданих у «Букварі» (с. 35). Значення слова *цимбáли* та похідних від них.

2. Доберіть зі стовпчиків слова, яким би відповідала така схема:

[= · - *] (*віконце*)

[- - ·] (*відерце*).

III. Самостійна робота учнів над завданням «Упізнай уроки».

Учні читають текст вправи й за змістом речень, промовлених учителем перед кожним уроком, визначають, з якого предмета цей урок.

IV. Учитель називає учнів, які підготувалися до виконання завдання, прочитати по черзі всі три фрагменти завдання, назвавши відповідний урок.

V. Опрацювання вірша Федора Петрова «Скільки олівців?» (с. 35).

— На якому уроці учні та учениці виконують завдання, про які написано вірш?

VI. Підсумок уроку.

— Закріпили букву Ц, ц, читаючи різні слова та тексти з цією буквою.

Буквою Ц, ц можуть позначатися два звуки — [ц] та [ц'].

— Назвіть слова зі звуком [ц] на початку, в середині та наприкінці.

— Назвіть слова зі звуком [ц'] на початку, в середині та наприкінці.

Дата _____

Тема: Буква Я, я. Позначення буквою Я, я звука [а] та м'якості приголосного.

Мета: Ознайомити учнів із буквою Я, я та її звуковим значенням у позиції після м'яких приголосних. Розвивати фонематичний слух та увагу.

76

Дата _____

ХІД УРОКУ

I. Підготовка до ознайомлення з буквою Я.

1. Звуковий аналіз слів *чапля, дятел, зозуля* на основі предметних малюнків та звукових схем під ними.

2. Спостереження на слух за звуками у словах *Коля* [кóл'а] та *Леся* [лэс'а].

II. Ознайомлення з буквою Я, я, зіставлення великої та малої букв за конфігурацією.

1. Учитель пояснює дітям, що буква *Я, я* легко читається, головне — впізнати її у слові й правильно назвати. Ця буква може позначати в реченні окреме слово *Я*.

2. Розглядання букви *Я*, виготовленої з різних матеріалів, та зображеної художником у «Букварі» (с. 36).

III. Вправи з читання.

1. Читання-зіставлення складів із буквами *А* та *Я* у таблиці складів; називання звуків у цих складах.

2. Читання колонок слів із виділеними складами типу злиття *ПГ*. Важливо, щоб учні у складах *ля, ня, ря, ся, ця, вя* чули голосний [а] після м'яких приголосних звуків.

Учитель з'ясовує, як учні розуміють значення окремих слів (*мушля*); наголошує на необхідності вживати в мовленні українські слова *чапля, неділя, спідниця, рукавиця* не замінювати їх російськими.

IV. Розвиток мовлення.

Зі словами другої колонки учні за завданням учителя виконують словниково-логічну вправу «Хто у кого?». Побудова речень може здійснюватися різними варіантами: *У кози козеня. Левеня у левиці.*

V. Опрацювання казки «Родичі» (с. 37).

1. Слухання казки «Родичі», яку читає вчитель.

— Що не знала гордовита Цукерка?

— Чому Цибулина назвала Цукерку родичкою Буряка?

2. Робота над виразним читанням казки в діалогічній формі. Підготовка, розподіл ролей і читання казки в особах.

Розігрування сценки за змістом казки.

3. Знайдіть у тексті речення, у якому сказано, чого нас навчає ця казка.

VI. Підсумок уроку.

— Ознайомилися з новою буквою *Я, я*.

— Дізналися, що нею може позначатися звук [а], коли він стоїть після м'якого приголосного звука.

Дата _____

Тема: Закріплення букви Я, я. Позначення буквою Я звукосполучення [йа]. Читання слів, речень, тексту з вивченими буквами. Буква Я на позначення окремого слова.

Мета: Закріпити уміння учнів читати слова з буквою Я в різних позиціях, правильно відтворюючи її звукові значення. Ознайомити учнів із буквою Я в ролі окремого слова.

ХІД УРОКУ

I. Вправи з читання букви Я, я на початку складів і слів, у яких вона позначає два звуки.

1. Читання обернених складів із буквою Я та літерами на позначення приголосних. Учитель звертає увагу учнів, що справді, у цих складах буква я легко читається. Головне — впізнати і назвати її.

2. Звуковий і звуко-буквений аналіз надрукованих слів ягоди, ялинка, лілія.

3. Читання слів у колонках, де буква Я стоїть на початку слова і на початку складу, а також де вона позначає окремий склад.

З'ясовується або уточнюється лексичне значення окремих слів: *явір, рояль, віяло, маяк*. Звертається увага учнів на вживання і правильне вимовляння слів, які в українській мові звучать по-іншому, ніж у російській (*яблуко, конвалія, троянда*).

У результаті читання й аналізу окремих слів (явір, баян) робиться висновок, що на початку слова й на початку складу буква я позначає два звуки — [йа]. В окремих словах ця буква може позначати цілий склад із двох звуків (*Марія, Надія, конвалія, Яків, Ярослав* та ін.).

II. Робота над виразністю читання тексту за змістом гри «Яка? Яке? Який?» (с. 38).

Виразне читання першої частини тексту.

III. Робота в парах.

1. Учні в парах виконують по чергово завдання до гри у другій частині тексту.

2. Три-чотири пари учнів, які добре підготувалися, демонструють продовження гри перед класом.

3. Учитель підбиває підсумки гри.

— Тепер пригадаємо названі гравцями всі слова, які є ознаками яблука, полуниці, а також вовка, лисиці, мишеняти.

IV. Робота з дитячою книжкою за планом учителя.

V. Підсумок уроку.

— А тепер підсумуємо і скажемо, яким був наш урок. Чому?

Учні пригадують, чого навчилися на уроці, що нового довідалися про букву Я, що сподобалося на уроці.

Тема: Закріплення знань про роль букви Я, я в українському письмі. Робота з дитячою книжкою за планом учителя.

Мета: Формувати в учнів уміння чути відмінність у сполученнях звуку [а] зі звуком [й] та іншими м'якими приголосними. Вчити відповідно позначати на письмі такі злиття.

Дата _____

ХІД УРОКУ

I. Аналітико-синтетичні вправи та ігри.

1. Гра «Упізнай злиття зі звуком [а]». Учитель називає слова, а учні виділяють із них злиття зі звуком [а] і називають його: *лампа (ла, па), поляна (ля, на), ранок (ра), зоря (ря), Надя (на, дя), вода (да), роса (са), сяйво (ся)*.

Добір складу для утворення слова.

2. Учитель називає частину слова, а учні доповнюють його злиттям зі звуком [а], кажуть, яку треба писати букву — А чи А: *го (ра, пишемо букву а), во (ля, пишемо букву я)*. Наприклад, можна скласти слова: *сила, Галя, зілля, квасоля, книжка, вулиця, сосна, зозуля, палиця*.

3. Повний звуковий аналіз слова *малята* з наступним викладанням його з букв розрізної азбуки.

4. Гра із сигнальними картками [а], [я]. Учитель читає слова з твердими й м'якими приголосними звуками перед а; учні показують карткою, яку букву слід писати наприкінці цих слів: *чорна, синя, рана, диня, вона, Оля, біла, біля*.

II. Закріплення навички читання.

Зі словами, що містять букву Я, із текстів віршів Лариси Цілик та Галини Манів «Сонечкова донечка» (с. 39) в учнів удосконалюється навичка читання. Використовуються різні види читання — вибіркоче, ланцюжком. Особливу увагу слід звернути на безпомилкове читання всіх слів.

III. Робота з дитячою книжкою за планом учителя.

IV. Підсумок уроку.

Учитель пропонує учням такі завдання:

- назвати голосні звуки у слові *праця* (які букви треба взяти, щоб позначити ці звуки?);
- добрати слова, у яких буква Я позначає два звуки.

Тема: Буква Ю, ю. Позначення нею звука [y] та м'якості приголосного. Читання складів, слів, словосполучень і речень із буквою Ю, ю. Робота з дитячою книжкою.

Мета: Ознайомити учнів із буквою Ю, ю та її звуковим значенням у позиції після м'яких приголосних. Розвивати фонематичний слух, увагу. Виховувати уважне ставлення до навколишньої дійсності, уміння спостерігати за змінами у природі.

79

Дата _____

ХІД УРОКУ

I. Ознайомлення учнів із темою та метою уроку.

II. Підготовка до ознайомлення з буквою Ю, ю.

1. Спостереження за різними лексичними значеннями слова *ключ* з опорою на відповідні малюнки.

2. Звуко-буквений аналіз слова *ключ*.

3. Спостереження на слух за звуками у слові *Люба* [л'уба].

III. Ознайомлення з буквою Ю, ю.

1. Зіставлення великої та малої букв за конфігурацією. Місце букви в касі розрізної азбуки.

2. Розглядання букви Ю, ю, виготовленої з різних матеріалів, та зображеної художником у «Букварі» (с. 40).

3. Написання друкованої букви Ю, ю по піврядка в зошитах із читання.

IV. Вправи з читання.

1. Читання-зіставлення складів із буквами У та Ю таблиці складів; називання звуків у цих складах.

2. Читання колонок слів із виділеними складами злиття типу ПГ. Важливо, аби учні у складах *лю, тю, дю, рю, сю, ню* чули голосний [y] після м'яких приголосних звуків.

3. Учитель з'ясовує, як учні розуміють значення окремих слів (*люстра, люстерко, тюбик, дюшес, сюрприз*).

4. Самостійне напівголосне читання слів за вказівкою вчителя читати уважно, щоб підготуватися до вибіркового читання окремих слів (с. 40).

5. Вибіркове читання слів, які означають:

- назву квітки;
- предмет, який носять за спиною;
- предмет, у якому розглядають своє обличчя;
- назву тварини;
- приемну несподіванку.

V. Опрацювання вірша Андрія М'ястківського «Весна» (с. 41).

1. Слухання вірша, прочитаного вчителем.

2. Розглядання ілюстрації, на якій зображено символи весни.

3. Самостійне напівголосне читання вірша за вказівкою вчителя звернути увагу на описані в тексті ознаки весни.

4. Виразне читання вірша вголос (частинами) окремими учнями.

- Які ознаки весни не зуміла розпізнати дівчинка? Назвіть їх або прочитайте словами вірша.

VI. Коротка бесіда про необхідність бути спостережливими за змінами, які відбуваються у природі.

— Які цікаві зміни у природі ви мали можливість спостерігати за минулі дні?

VII. Підсумок уроку.

Ознайомилися з новою буквою *Ю, ю*. Вона позначає уже відомий нам звук [у] після м'яких приголосних звуків.

Тема: Закріплення букви Ю, ю. Позначення буквою ю звукосполучення [йу]. Читання слів, речень, тексту з вивченими буквами.

Мета: Закріпити уміння учнів читати слова з буквою Ю в різних позиціях, правильно відтворюючи її звукові значення. Ознайомити з буквою Ю на позначення двох звуків — [йу].

80

Дата _____

ХІД УРОКУ

I. Читання слів у стовпчиках, де буква Ю становить окремий склад (граю, бігаю та ін.).

1. Спостереження за роботою мовленнєвих органів під час вимовляння звуків, позначених буквою Ю.

Середня частина язика піднімається до твердого піднебіння; чути звук [й], а після нього — звук [у].

2. Читання загадки і відгадування її (юнга).

3. Звуко-складовий аналіз на слух слова юн-га. (У слові буква ю на початку складу).

4. Викладання з букв розрізної азбуки («друкування») слова юнга.

II. Читання імен та назв сіл із великою буквою Ю, ю на початку слова та складу.

— Які імена або назви населених пунктів, вулиць, річок ви знаєте?

III. Опрацювання вірша Галини Демченко «Хто Юрасика вкусив?» (с. 43).

1. Читання вірша вчителем.

2. Відповіді учнів на запитання наприкінці вірша. Учитель звертає увагу дітей на ілюстрацію до вірша, з якої також можна дістати відповідь на це запитання.

3. Самостійне напівголосне читання учнями й ученицями вірша.

IV. Робота над виразним, інтонаційним читанням вірша відповідно до розділових знаків наприкінці речень.

V. Виразне читання вірша ланцюжком за логічними частинами, встановленими вчителем.

VI. Колективне читання вірша в особах (інсценізація).

Дійові особи: автор, Юрась, мама, увесь квітник (увесь клас).

VII. Підсумок уроку.

— Що нового ми нині дізналися про букву Ю, ю, які звуки вона може позначати на початку слова та на початку складу?

— Чи сподобалася вам інсценізація цього вірша?

Урок відводиться на закріплення букви *Ю, ю* та її звукових значень у різних позиціях слів. Опрацювання оповідання «Вишня» за Катериною Міхалциною (с. 44).

81

Дата _____

Тема: Буква Є, є, позначення нею звука [e] та м'якості приголосного. Читання слів, словосполучень і речень з буквою Є, є.

Мета: Ознайомити учнів із новою буквою Є, є її звуковим значенням після букв на позначення м'яких приголосних звуків.

82

Дата _____

ХІД УРОКУ

I. Ознайомлення учнів із темою та метою уроку.

1. Демонстрація букви Є, є.
2. Аналіз форми букви, порівняння великої та малої букви Є, є (відрізняються тільки розміром).
3. Місце букви в касі розрізної азбуки.
4. Розглядання букви, виготовленої з різних матеріалів та зображеної художником за подібністю з іншими предметами.

II. Читання слів у колонках із буквою Є, є.

III. Читання вірша про Чорне море (с. 45).

1. Розглядання ілюстрації до вірша.
2. Звуко-буквений аналіз слова *синє*.
— Який голосний звук чуємо наприкінці цього слова?
— Який приголосний звук вимовляємо перед звуком [e]?

IV. Виразне читання вірша Наталі Забіли «Синє та біле».

V. Робота в парах.

1. Почергове читання одне одному вірша Анатолія Качана «Сині дні» (с. 46).
2. Розподіл ролей (хлопчика й моря) та читання вірша в особах.
3. Пари учнів обмінюються ролями й ще раз читають вірш в особах.
4. Читання вірша вголос для класу окремими парами учнів.

VII. Колективна робота над загадками (с. 46).

1. Самостійне напівголосне читання текстів обох загадок та розглядання ілюстрацій до них. Розгадування загадок.
— Чи зрозуміли ви, що переплутав художник, створюючи ілюстрацію до цих загадок?
2. Міркування учнів щодо відповіді на запитання, поставлене в «Букварі».

VIII. Підсумок уроку.

- Вивчили нову букву Є, є, якою позначають звук [e] після м'якого приголосного.
- Вчилися читати слова й тексти з новою буквою.

Тема: Закріплення букви Є, є. Позначення буквою є звукосполучення [йє]. Читання слів, речень, тексту з вивченими буквами. Буква є на позначення окремого слова.

Мета: Закріпити вміння учнів читати слова з буквою Є, є в різних позиціях, правильно відтворюючи її звукові значення. Ознайомити з буквою Є, є на позначення двох звуків — [йє] та окремого слова.

83

Дата _____

ХІД УРОКУ

I. Ознайомлення учнів із темою та метою уроку.

II. Аналітико-синтетичні вправи.

1. Звуко-буквений та складовий аналіз слів.
2. Аналіз єнот і заєць з опорою на слух та надруковані слова.
3. Висновок про те, що на початку слова та на початку складу буквою Є позначають два звуки — [йє].
  - Цим буква Є схожа на вивчені нами букви Я та Ю.
  - А чим ця буква ще схожа на букву Я? Розгорніть підручник на сторінці 45, розгляньте вірш про море в Одесі та зробіть висновок. (*Буквою Є, як і буквою Я, може позначатися окреме слово*).
  - Складіть своє речення із цим словом.

III. Вправлення в читанні слів з буквою Є (с. 47).

1. Самостійне напівголосне читання учнями слів у межах підготовки до швидкісного читання.
2. Швидкісне читання окремими учнями слів по вертикалі вниз і в зворотному напрямку.
3. Самостійне читання слів у колонках.
4. Ланцюжкове читання слів уголос за вказівкою вчителя.

IV. Робота в парах.

1. Поперемінне читання одне одному вірша Анатолія Валецького про хитрого єнота (с. 47). Підготовка до виразного читання тексту з перелічуванням предметів.
2. Виразне читання вірша вголос окремими учнями.

V. Опрацювання казки «Як білка і заєць одна ї дного не впізнали» (с. 48).

1. Читання казки вчителем або окремими учнями по частинах.
2. Розповіді дітей про те, що вони знають про зміну кольору хутра звірів восени на зиму. Уточнення цієї інформації вчителем.
3. Повторне читання тексту казки. Відпрацювання інтонації окремих речень з порівняльними зворотами опису білочки і зайчика.

VI. Підсумок уроку.

- На уроці ми закріпили букву Є, є, читаючи слова й тексти з нею.
- Дізналися, що ця буква може позначати окреме слово, яке ми часто вживаємо.

Урок відводиться на закріплення букви Є, є і її звукових значень у різних позиціях слів. Опрацювання оповідання за Валентиною Коваленко «Буруля» (с. 49). Робота з дитячою книжкою за планом учителя.

84

Дата _____

Тема: Буква *ї, і*. Позначення нею сполучення двох звуків — [йі].

Мета: Ознайомити учнів із новою буквою *ї, і*, якою завжди позначають сполучення двох звуків — [йі].

85

Дата _____

ХІД УРОКУ

I. Ознайомлення учнів із темою та метою уроку.

— Сьогодні, діти, ми ознайомимося ще з однією буквою, якою завжди позначаються два звуки — [йі].

Учитель звертає увагу учнів на букву *ї, і* в «Букварі» (с. 50), учні висловлюються про її форму, знаходять місце її в касі розрізної азбуки, спостерігають, як зобразив художник цю букву в «Букварі».

II. Звуко-буквений аналіз слова *їжак*.

1. Поділ слова на склади. Пропонуємо учням назвати перший склад і почути в ньому перший звук [й]. Потім протягнути цей склад і почути після першого звука другий звук — голосний [і].

2. Читання слів у колонках (с. 50) і спостереження учнями за місцем букви *ї* в різних словах: *їхав* (на початку слова), *мої, трамваї* (наприкінці слова), *поїзд* (у середині слова, де ця буква стоїть на початку складу).

Висновок: де не стояла би буква *ї* у слові, вона завжди позначає сполучення двох звуків — [йі].

III. Читання текстів зі словами з буквою *ї, і*.

1. Читання вірша Анатолія Камінчика «Трамвайчик» (с. 50).

2. Самостійне напівголосне читання вірша — підготовка до виразного читання.

3. Виразне читання вірша окремими учнями з дотриманням інтонації перелічування тварин, які їдуть у трамваї, та слів зайчика, який повідомляє, що трамвайчик їде в зоопарк.

IV. Опрацювання вірша Ігоря Січовика про Зайчика у трамваї, який їхав без квитка (с. 51).

1. Зразкове читання вірша вчителем.

2. З'ясування, чи знають діти, як називають пасажира, який їде у транспорті без квитка.

3. Підготовка до інсценізації вірша у групах.

4. Інсценізація вірша різними групами учнів.

5. Підсумок про результати інсценізації різними групами учнів.

V. Опрацювання вірша Миколи Возіянова «Чиї ручаї?» (с. 51).

Проводиться робота для підготовки до діалогічного читання вірша, у якому участь беруть: *автор, хлопчик* (онук дідуся, який проклав шлях для ручаїв) і *ручаї*, слова яких читає весь клас.

VI. Підсумок уроку.

— Ознайомилися з новою буквою *ї, і*.

— Навчилися читати її у словах і різних текстах.

— Вчилися виразно читати вірші, створювати за ними цікаві сценки.

Тема: Закріплення букви *ї*, *і*, звукового значення цієї букви. Формування умінь читати слова й тексти з нею.

Мета: Закріпити звукове значення букви *ї*, *і*. У процесі опрацювання тексту «Українська держава» виховувати в учнів патріотичне почуття з ставленні до нашої держави.

86

Дата _____

ХІД УРОКУ

I. Ознайомлення учнів із темою і метою уроку.

Читання слів у колонках. Побудова з окремими словами речень.

II. Ознайомлення учнів із текстом «Українська держава» (с. 52).

1. Ознайомлення з текстом доцільно зробити з урахуванням читацьких можливостей учнів.

2. Перше читання тексту може здійснити учитель.

III. Самостійне напівголосне читання за абзацами окремими учнями.

Важливо, аби у кожному абзаці учні сприйняли його головну думку:

а) Україна — європейська держава, бо вона розташована в середині Європи;

б) це чудовий край із хорошими кліматичними умовами;

в) це рідний край кожного жителя країни;

г) у чому найголовніше багатство України;

д) народи, які населяють Україну, становлять українську державу.

IV. Перегляд відео, у якому відображено основні думки, прочитані в тексті про українську державу (с. 52).

Поділіться враженнями від переглянутого відео. Кожен може сказати, що найбільше вас вразило. Чи вдалося комусь побачити уже знайомі місця?

V. Підсумок уроку.

— Закріпили букву *ї*, *і*.

— Прочитали текст і переглянули відео про нашу державу. Дізналися, яка вона красива й багата. А найбільше її багатство — український народ, який складається з українців та інших народів, які населяють Україну.

Учні, які не встигли розказати про свої враження від побаченого, обов'язково матимуть можливість це зробити на наступному уроці.

Тема: Повторення вивчених букв, закріплення вміння читати з ними слова, речення і текст.

Мета: Повторити вивчені букви у процесі читання текстів, де вони є частотними. Виховувати в дітей повагу та гордість за наші державні символи — Державний Гімн, Герб і Прапор.

87

Дата _____

ХІД УРОКУ

I. Повторний перегляд відео про Україну.

Висловлювання учнів, які не мали можливості висловитися на попередньому уроці, про їхні враження від побаченого.

II. Опрацювання вірша за Олесею Василенко «Я — українка» (с. 53).

1. Самостійне напівголосне читання вірша.

2. Читання вірша вголос кількома ученицями.

— Чим пишаються наші українські дівчата?

— Як ви розумієте вислів: «В душі моїй солодко грає сопілка»?

III. Опрацювання вірша за Ганною Чубач «Прапор нашої країни» (с. 53).

1. Самостійне напівголосне читання вірша.

2. Читання вірша вголос кільком учнями.

— Як треба розуміти, що наш прапор — синьо-жовтий? Що означає (символізують) кольори нашого прапора?

IV. Бесіда про головні державні символи держави України — Державний Гімн «Ще не вмерла України ні слава, ні воля»; Державний Герб тризоб; Державний Прапор, який має синьо-жовтий колір.

1. У процесі бесіди вчитель предметно зупиняється на кожному із символів, демонструючи їх. Повідомляє, що в нашій державі щороку 24 серпня святкують День Незалежності, а напередодні, 23 серпня, — День Прапора. Розказує, як треба поводитися, коли звучить Державний Гімн, коли вносять до залу на урочистих засіданнях Державний Прапор.

2. Колективне читання вголос, разом з учителем, вірша Ганни Чубач «Прапор нашої країни».

V. Підсумок уроку.

Учитель, якщо є можливість, пропонує послухати Державний Гімн України, нагадавши учням про те, як потрібно відповідно ставитися під час його виконання.

Тема: Повторення вивчених букв, закріплення вміння читати з ними слова, речення і тексти.

Мета: Повторити вивчені літери у процесі читання тексту «Київ». Ознайомити учнів та учениць зі столицею іншої держави.

88

Дата _____

ХІД УРОКУ

I. Повідомлення учням теми й мети уроку.

1. Розглядання ілюстрації в підручнику до тексту «Київ» (с. 54).

2. Читання тексту вчителем.

II. Розповідь учителя про красу столиці України.

За можливості вчитель демонструє окремі фото, картини, які засвідчують цю красу.

III. Самостійне напівголосне читання тексту учнями.

IV. Бесіда за змістом прочитаного тексту.

У процесі бесіди учні та учениці відповідають на запитання вчителя шляхом вибіркового читання тексту.

Наприклад:

— На берегах якої річки розташоване місто Київ? (*Воно розкинулося на високих схилах широкого Дніпра — найбільшої річки України*).

— Чим славиться столиця України? (*Київ славиться своїми зеленими парками, величними соборами, квітучими садами*).

— Як кияни ставляться до свого міста? (*Кияни дуже люблять своє місто, яке розбудовується та оновлюється*) тощо.

V. Підсумок уроку.

— Закріпили вивчені букви, зокрема букву *ї*, *й*.

— Прочитали й розглянули ілюстрації, якою красивою є столиця — головне місто нашої держави Україна.

Дата _____

Тема: Буква Щ, щ позначення нею звукосполучення [шч].

Мета: Ознайомити учнів із буквою, яка завжди позначає не один звук, а звукосполучення. Удосконалювати вміння виконувати звуко-буквений аналіз слів. Навчити читати склади та слова з буквою Щ, щ. Виховувати в дітей спостережливість за явищами природи.

ХІД УРОКУ

I. Ознайомлення з буквою Щ, щ («ща»).

1. Спостереження за звуковим значенням букви Щ, щ.

— Нині на уроці, діти, ми ознайомимося з новою буквою, не простою, а чарівною. Ця буква в нашій мові позначає не один звук, а два. Що це за звуки та яка це буква, ви зараз дізнаєтеся. Послухайте та відгадайте загадку. Діти слухають аудіозапис загадки про щуку. Відгадують її.

Звуковий аналіз слова *щука*.

— Вимовте це слово по складах. Які звуки вимовляємо й чуємо в першому складі? ([шчу]).

— Запам'ятайте, що ці два сусідні звуки [шч] в українській мові позначаються однією буквою, яка й називається подібно — «ща».

2. Ознайомлення з буквою Щ, щ.

3. Учитель показує велику й малу букви, учні зіставляють їх за графічною будовою. Після цього роблять зіставлення із двома іншими схожими літерами — Ц і Ш, вказують на їх спільні й відмінні елементи. Учитель показує місце букви Щ, щ у касі розрізної азбуки.

4. Письмо в зошитах із читання по піврядка друкованих літер Щ, щ.

5. Розглядання букви Щ, щ, виготовленої з різних матеріалів, та зображеної художником у «Букварі» (с. 56).

II. Вправи з читання.

1. Читання складів із буквою Щ, поданих на краплинах дощу, які падають із хмари.

2. Добір учнями слів зі злиттями *ща, що, шу* та ін., наприклад: *щастя, краще, що, щоб, ніщо, щука, шитка, ще, щебетати*.

3. Самостійне напівголосне читання слів у стовпчиках за «Букварем» (с. 56), з'ясування й уточнення їх значень.

III. Читання вірша Катерини Перелісної «Дощик» (с. 57).

1. Читання тексту вчителем.

Учитель звертає увагу на інтонацію речення з перелічуванням.

2. Виразне читання вірша кількома учнями, інші слухають і стежать за текстом у підручнику.

IV. Опрацювання вірша за Валентиною Полинкою «Різнокольоровий дощик» (с. 57).

1. Самостійне читання вірша учнями.

— Чи справді крапельки дощу, які впали на предмети різного кольору, є такого самого кольору, чи це тільки так здається.

Звичайно, що це тільки так здається, а насправді вони прозорі, а кольори, зелений, синій, білий та ін. проглядаються крізь прозорі краплинки.

— Чи сподобався вам вірш?

2. Виразне читання вірша вголос кількома учнями. Учитель прагне, аби вони дотримувалися відповідної інтонації (робили коротку паузу) в реченнях на місці тире.

V. Підсумок уроку.

— Вивчили нову букву **Щ, щ** («ща»).

— Чим особлива ця буква?

— Від яких букв абетки (алфавіту) її треба відрізнати за графічною будовою?

— Назвіть кілька слів, у яких треба писати букву «ща».

Тема: Закріплення букви Щ, щ, її звукового значення.

Мета: Закріплювати вміння читати слова з буквою щ; на змісті тексту оповідання Василя Сухомлинського «Яке щастя?» формувати в учнів уявлення про *щастя*; виховувати любов і повагу до найближчих людей у родині, аби вони були щасливими.

91

Дата _____

ХІД УРОКУ

I. Робота з розвитку мовлення, збагачення словникового запасу учнів.

1. Читання слів у колонках зі звукосполученнями *ща, щи, ще*.
2. Робота над значенням слів *широ, щира, щирий; щедро, щедра, щедрий*.
3. Робота у групах. Складання речень з опрацьованими словами в колонках.
4. Промовляння перед класом складених речень. За потреби вчитель пропонує учням поліпшити звучання окремих складених речень.

II. Опрацювання тексту оповідання Василя Сухомлинського «Яке щастя (с. 58).

1. Ознайомлення учнів та учениць зі змістом оповідання — читає вчитель, учні слухають.
  - Цікаво було вам слухати, як маленька дівчинка розуміє, що таке щастя?
  - Тепер прочитайте оповідання самостійно і кожен подумає, як він уявляє собі значення слова *щастя*.
2. Самостійне читання тексту учнями.

III. Міркування учнів про те, як вони розуміють щастя.

Учні, які бажають висловитися на тему «Що таке щастя?», підносять руку і висловлюються.

IV. Підсумок уроку.

На уроці закріплюється звукове значення букви **Щ, щ** у процесі опрацювання оповідання за Тетяною Волгіною «Удома краще» (с. 59).

На початку уроку вчитель може прочитати або надрукувати на дошці й запропонувати учням прочитати самостійно вірш Марії Познанської «Що сказав мені лелека».

Довгу зиму жив лелека
У далекій стороні.
А тепер вернувсь здалека
І таке сказав мені:
«У краю тім — вічне літо
І нема снігів, зими,
Та свою країну, діти,
Найциріше любим ми.

За змістом вірша проводиться коротка бесіда — розповідь про відліт птахів у вирій і повернення їх навесні в рідні краї.

Після ознайомлення з оповіданням «Удома краще» учитель пропонує учням подумати й сказати, чим схожі за своїм змістом дане оповідання і прочитаний вірш про лелеку.

Дата _____

- Тема:** Ознайомлення учнів із новою буквою Ф, ф, якою позначають звук [ф].
- Мета:** Ознайомити дітей із новою буквою Ф, ф та її звуковим значенням. Відпрацювати з учнями артикуляцію звука [ф] та формувати вміння здійснювати звуко-буквений аналіз слів. Вчити учнів будувати міркування, в основі яких лежить загальна назва та її конкретизація частковими предметами, які відповідають на питання *хто?* і *що?*

93

Дата _____

ХІД УРОКУ

I. Підготовка до ознайомлення учнів із новою буквою.

1. Артикуляційно-слухові спостереження.

— Послухайте невеликий вірш і скажіть, який звук найчастіше в ньому повторюється (с. 60).

Вмикається аудіозапис вірша Івана Мاکоти про букву «еф». Якщо є можливість, показуємо малюнки *фонтана, фортеці, факелів, феї* або пояснюємо значення відповідних слів.

2. Спостереження за артикуляційними особливостями звука [ф].

— Подивіться уважно і прислухайтеся, як я вимовляю звук [ф]. (Слід мати на увазі, що під час вимовлення нижня губа притискується до верхніх зубів, цю перешкоду розриває струмінь повітря, утворюючи шум, без будь-якого голосу.

Учні вправляються, учитель перевіряє артикуляцію звука в кожного учня, стежить, щоб вони не вимовляли звукосполучення [хв] замість [ф].

3. Звуковий аналіз слова *фонтан* за малюнком на слух з орієнтацією на звуко-складову схему.

II. Ознайомлення із буквою Ф, ф.

1. Звук [ф] позначається буквою «еф». (Показуємо букву). Велика й мала букви мають однакову графічну будову.

— З яких елементів складається буква «еф»? (Із двох півовалів і прямої палички між ними).

2. Розглядання букви Ф, виготовленої з різних матеріалів, побаченої художником у формі складених ножиць і ключа.

III. Закріплення звукового значення букви Ф, ф.

1. Читання обернених складів із буквами на позначення всіх голосних звуків та прямих складів злиття типу *ПГ* на табличці, «запропонованою» жирафою.

2. Читання стовпчиків слів із буквою Ф (с. 60). Пояснення або уточнення значення окремих слів (*фен, фінал, фініш, фінік, фікус*).

3. Вибіркове читання слів за орієнтиром, поданим учителем:

- слова зі сполученням букв Ф та О;
- слова зі сполученням букв Ф та А тощо.

IV. Виконання вправи з міркування (це хто? це що?).

1. Самостійне або в парах ознайомлення учнів зі змістом вправи.

2. Висловлювання складених міркувань уголос для класу.

V. Опрацювання жартівливого вірша Людмили Кондратенко, поданого на контурі зображення жирафи (с. 61).

Роботу учнів над віршем та ілюстрацією до нього учитель планує і здійснює за власним планом. Наприкінці зазначає, що це найвища на землі тварина; що вона спить стоячи, іноді поклавши голову між гілками.

VI. Підсумок уроку.

— Вивчили нову букву **Ф, ф** («еф»), навчилися читати з нею склади і слова.

Учитель звертає увагу учнів та учениць на те, що цією буквою вони завершили ознайомлення з алфавітом. Пропонує запам'ятати, що в українській абетці (в алфавіті) 33 букви. Із них 10 — на позначення голосних і 23 — на позначення приголосних звуків.

Тема: Закріплення букви Ф, ф («еф»), звука [ф].

Мета: Закріпити звукове значення букви Ф, ф, продовжувати формувати вміння читати, правильно вимовляти слова зі звуком [ф].

94

Дата _____

ХІД УРОКУ

I. Вправи на закріплення звукового значення букви Ф.

1. Артикуляційна зарядка:

а) вимовляння за вчителем складів-злиттів у різному темпі: *фа, фо, фи, фу, фі, фе;*

б) поперемінне вимовляння складів: *хва — фа, хви — фи, хві — фі тощо;*

в) промовляння скоромовки:

Федір світлу фарбу взяв
й нову шафу фарбував.

2. Читання слів, поданих у стовпчиках (с. 62).

До поданих слів учитель добирає різні завдання (фонетико-графічного, лексичного, граматичного змісту для вибіркового читання, наприклад: прочитати слова, які починаються буквою Ф; які закінчуються буквою Ф; слова із двох складів; слова із трьох складів; слова з наголосом на останньому складі; назви кольору; назву взуття і т. ін.) Звертається увага на пом'якшений звук [ф'] перед [і].

II. Читання вірша за Василем Кравчуком про футболістів Федора та Фелікса (с. 62).

1. Самостійне напівголосне читання учнями вірша.

2. Відповідь на запитання за змістом вірша та висловлювання поради хлопчикові Федору.

3. Читання вірша ланцюжком по одній строфі.

III. Опрацювання тексту «Виставка малюнків» (с. 63).

1. Ознайомлення з текстом: один учень читає вголос, а решта стежать за підручником.

2. Розглядання малюнків і зіставлення інформації про них у тексті з підписами під ними.

IV. Підсумок уроку.

Продовжували вивчати букву Ф, ф («еф»), правильно вимовляти звуки [ф] та пом'якшений [ф'] перед буквою І.

Тема: Повторення вивчених букв, закріплення вміння читати з ними слова, речення і тексти.

Мета: Закріпити звукове значення вивчених букв; у процесі опрацювання скоромовок формувати в учнів правильне вимовляння звуків — твердого [ф] й пом'якшеного [ф'].

Звернути увагу учнів на можливість зіставлення (с. 64) вимовляння звука [ф'] і звукосполучення [хв'] у словах *фізкультура* та *хвіст*.

95

Дата _____

Тема: Повторення вивчених букв, закріплення вміння читати з ними слова, речення і тексти.

Мета: Закріплювати вміння у процесі здійснення звуко-буквених зіставлень у словах правильно називати букви й вимовляти звуки, ними позначувані.

96

Дата _____

ХІД УРОКУ

I. Ознайомлення учнів із темою і метою уроку.

Учитель повідомляє тему уроку. Зазначає, що на уроці учні ознайомляться з текстом «Фунікулер у Києві» (с. 65). Із нього діти дізнаються про такий незвичний вид транспорту, який можливий і потрібний не в кожному місті.

II. Читання слів, написаних на дошці друкованими літерами.

шарф	фарба	форма	кефір	шофер
кофта	шафа	фольга	графин	портфель
нафта	алфавіт	фото	фігура	кафе
торф	фартух	фотограф	Софія	Федір

До поданих слів учитель добирає різні завдання (фонетико-графічного, лексичного, граматичного змісту для вибіркового читання, наприклад: прочитати слова, які починаються буквою **ф**; які закінчуються буквою **ф**; слова із двох складів; слова з наголосом на останньому складі; чоловіче ім'я, жіноче ім'я; назви одягу; назву посуду і т. ін.) Звертається увага на звук [ф] перед [і].

III. Підготовка до ознайомлення учнів із текстом «Фунікулер у Києві».

1. Розгляд фотоілюстрацій київського фунікулера.
2. Коротка розповідь учителя про цей вид транспорту з опорою на відомості, подані в тексті.
3. Ознайомлення учнів із текстом.
4. Словникова робота. Учитель пояснює слова *Поділ, Поштова площа, Михайлівська площа, Володимирська гірка*.

IV. Повторне читання тексту ланцюжком по абзацах.

V. Підсумок уроку.

Ознайомилися з незвичайним видом транспорту — фунікулером. За наявності в класі дітей, яким доводилося підніматися з Подолу в Києві на верхню частину місця або спускатися від Михайлівської площі на Поділ фунікулером, слухання розповідей про їхні враження від цієї поїздки.

Тема: Звуки [дз], [дз']. Позначення їх буквосполученням дз.

Мета: Формувати в учнів навичку злитого вимовляння африкат [дз], [дз']; продовжити роботу над умінням співвідносити звуко-буквені структури слова. Виховувати в дітей любов до природи, спостережливість.

ХІД УРОКУ

I. Ознайомлення учнів із темою і метою уроку.

II. Розвиток мовлення. Бесіда за малюнком (с. 67) про «лісового лікаря» — дятла.

Під час бесіди з'ясовуємо, яку користь приносять дятли лісу, чому їх називають лісовими санітарами.

III. Підготовка до ознайомлення з новим звуком.

1. Спостереження за вимовлянням звуків [дз], [дз'].

- Чим користується дятел, «лікуючи» дерева? (*Дзьобом*).
- Який перший звук ми вимовляємо і чуємо у слові *дзьоб*? (*Відповідає учень, який уміє правильно, зливо вимовляти звуки [дз], [дз']*).
- Нині на уроці ми вивчатимемо ці складні звуки — [дз], [дз']. Усім треба навчитися правильно вимовляти їх. Спробуйте слідом за мною поперемінно вимовити ці звуки правильно, зливо.

Проходячи між рядами, учитель пропонує кожному учневі вимовити звуки [дз], [дз'], виявляє тих дітей, у кого вони звучать роздільно, щоб під час виконання наступних артикуляційних вправ тримати цих учнів у полі зору.

2. Повний звуковий аналіз слів *дзоб*, *дзига*. Звертаємо увагу учнів на те, що для умовного позначення звуків [дз], [дз'] уживається один значок — рисочка або дві рисочки.

- Усім вам доводилося чути, як уночі дзижчить комар, що випадково потрапив у кімнату. Послухайте жартівливий вірш про комара:
- Дз-дз-дз! — дзижчить комар —

Це читає він буквар.
За комариком і діти
вимовляють звук цей зливо.

3. Зіставлення звуків [дз], [дз'] із парними глухими звуками [ц], [ц'].

- Нам уже відомо, що в мові є звуки дещо схожі між собою. Наприклад, ми зіставляли звуки [з] і [с], [з'] і [с'], [д] і [т], [ж] і [ш], які вимовляються подібно, а розрізняються тільки за голосністю звучання. Є звуки, які схожі й на [дз], [дз'], тільки вони вимовляються без голосу. Спробуйте вимовити звуки [дз], [дз'], не подаючи голосу. Які це звуки? (*Діти швидко встановлюють, що це звуки [ц], [ц']*).

Учитель пропонує учням, вади вимови яких треба коригувати, вимовляти звуки [дз], [дз'] при такому самому положенні органів мовлення, як під час вимовляння звуків [ц], [ц'].

- Майже всі ви навчилися добре вимовляти звуки [дз], [дз']. А тепер спробуйте встановити, де ми їх чуємо в таких словах: *дзвінок*, *подзвонює*, *дзень*, *гедзь*, *видзьобує*, *дзеленчить*.

Дата _____

IV. Ознайомлення зі способом позначення звуків [дз], [дз'].

— Звуки [дз] і [дз'] складні, бо вони злиті із двох звуків [д] і [з], [д] і [з']. Тому й на письмі позначаються вони не однією, а двома буквами — *д* і *з*. (Показуємо сполучення друкованих букв.) Спробуйте прочитати ці букви разом, зливо, як один звук.

V. Читання складів і слів зі звуками [дз], [дз'].

1. Читання складової таблиці в «Букварі» зі звуком [дз] (с. 66).
2. Колективне створення на дошці складової таблиці зі звуком [дз'].
3. Читання слів, записаних на дошці.
— Послухайте, як я читаю слова зі звуком [дз'], і скажіть, якими буквами в них треба позначити м'якість цього звука: *гедзь, дзюркоце, дзінь-дзінь, дзявкає*. (Буквами *ь, ю, і, я*).
4. Читання слів у стовпчиках у «Букварі».
5. Читання окремими учнями віршів Анатолія Загрудного «Дзвіночки» (с. 66) та Грицька Бойка «Горобець» (с. 67). Відпрацювання правильного вимовляння слів зі звуками [дз], [дз'].

VI. Опрацювання тексту «Лісовий майстер» (с. 67).

1. Читання тексту вчителем.
2. Самостійне напівголосне читання тексту учнями.
3. Розподіл ролей (дятел, сойка, автор) і підготовка до читання тексту в особах.
4. Читання тексту в особах.

VII. Підсумок уроку.

— Вивчили звуки [дз], і [дз'], які позначаються на письмі двома буквами, але вимовляються зливо, як один звук.

Учитель пропонує вдома навчитися читати вірш Анатолія Загрудного «Дзвіночки» швидко, як скоромовку, і показати своє вміння членам родини.

Тема: Звук [дж]. Позначення звука [дж] буквосполученням дж. Робота з дитячою книжкою.

Мета: Забезпечити засвоєння учнями правильної (зливої) вимови звука [дж] під час безпосереднього вимовляння і читання.

98

ХІД УРОКУ

Урок варто будувати за зразком опрацювання звуків [дз], [дз']. Особливу увагу слід приділити артикуляційно-слуховим вправам. Для засвоєння учнями способу позначення на письмі звука [дж] корисним буде слухання і повторення за вчителем такого вірша:

Буква Д і буква Ж
подружились дуже вже.
Завжди поруч, завжди разом —
не розводять своїх рук
й позначають злитий звук — [дж].

Пропоновані в «Букварі» (с. 69) навчальні матеріали — слова, жартівливий вірш для дітей Наталі Забіли «Джміль» та оповідання «Цілющі джерела» — є доброю основою для засвоєння літературної вимови й читання слів зі звуком [дж], буквосполученням дж.

Дата _____

Тема: Закріплення звуків [дз], [дз'], [дж].

Мета: Закріпити правильну, зливу, вимову звуків-африкат. Виховувати в учнів бажання займатися спортом у дитячих спортивних школах. Ознайомити з діяльністю спортивної секції із дзюдо у процесі опрацювання тексту «Дзюдо» (с. 70–71).

99

Дата _____

Тема: Апостроф.

Мета: Ознайомити учнів зі знаком «апостроф», навчити їх читати слова з апострофом, виробити первинні вміння встановлювати звуко-буквений склад у таких словах.

Дата _____

ХІД УРОКУ

I. Артикуляційно-слухові вправи.

1. Спостереження учнів за звуками, які вимовляються в слові *ім'я* (на слух).

Слово ділять на склади, встановлюють, що у другому складі вимовляються звуки [м], [й], [а].

Щоб правильно записати це слово, після букви *М* треба поставити вгорі значок, що схожий на як кому, — апостроф. Якщо після букви стоїть такий значок, то наступна буква *я* читається так, аби добре було чути звуки [йа]. От послухайте вірш про цей знак у нашому українському письмі:

Є у нашім алфавіті
знак Апостроф (') —
дивний знак.
Дуже схожий він на кому,
тільки пишеться в словах.
Тож такі слова, як м'ята,
в'юн, прислів'я, дев'ять, п'ять
без апострофа не зможеш
ти ніколи написати.

2. Виділені у вірші слова перед його читанням учитель вивішує на дошці.

3. У цих складах апостроф показує, що букви *я* позначає два звуки — [йа].

4. Звуко-буквений аналіз слів *м'яч*, *п'ять* з орієнтацією на схеми під малюнками в «Букварі» (с. 72). Знаходження слів *м'яч* і *п'ять* на сторінці «Букваря», читання їх.

5. Читання слів у стовпчиках (с. 72) за зразком, поданим учителем.

III. Опрацювання текстів для закріплення умінь читати слова з апострофом.

Читання тексту Дмитра Чередниченка «П'ятеро» (с. 72).

IV. Робота в парах.

1. Читання вірша Наталі Гуркіної «Маю десять пальців я» (с. 72).

2. Вивчення вірша напам'ять.

3. Змагання у промовлянні вивченого вірша перед класом за зразком, зображеним на малюнку.

VI. Дослідження з порівняння розміру й форми рук.

VII. Опрацювання вірша «Пальчики» (с. 73).

1. Самостійне читання вірша.

2. Робота над виразністю читання.

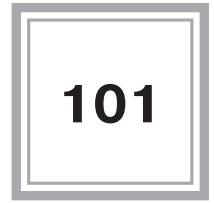
3. Підписування учнями назв пальчиків на обведеній власній руці.

VIII. Підсумок уроку.

- Ознайомилися з апострофом.
- Це особливий знак, який вимагає, щоб після букв «бе», «пе», «ве», «ем», «еф» та «ер» букви *я, ю, є, ї* читалися обов'язково як два звуки — [йа], [йу], [йе], [йі]. Дізналися, які назви мають пальці на руці.

- Тема:** Повторення вивчених букв, закріплення вміння читати з ними слова, речення і тексти.
- Мета:** Закріпити вивчені букви, уміння читати правильно слова з апострофом у процесі опрацювання оповідання «Як ми виграли комп'ютер» (с. 74).

Дата _____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

Тема: Узагальнювальний урок буквеного періоду.

Мета: Узагальнити знання про український алфавіт. Ознайомити учнів із віршем Бориса Заходера «Буква Я» у перекладі Миколи Вашуленка українською мовою. Розпочати підготовку з колективного читання вірша в особах.

103

Дата _____

ХІД УРОКУ

За змістом вірша протягом післябуквеного періоду в позаурочний час підготувати всім класом його інсценізацію і виступити з нею перед батьками на святі «Прощання з Букварем».

ПІСЛЯБУКВЕНИЙ ПЕРІОД

Основне завдання післябуквеного періоду — удосконалювати в першокласників навичку читання; відпрацьовувати темп і виразність читання, які безпосередньо залежать від усвідомленості змісту тексту. Одночасно слід продовжувати вправи на звуковий і звуко-буквений аналіз, розширювати роботу з розвитку усного мовлення.

Уроки читання треба тісно пов'язувати з уроками письма й навпаки. З цією метою на уроках читання вчитель має пропонувати учням на дошці по кілька речень рукописного тексту (відомого й невідомого), а на уроках письма практикувати списування надрукованих слів, словосполучень і речень.

На цьому етапі навчання слід добиватися від усіх учнів переходу від складового читання до читання словами.

Одне із завдань післябуквеного періоду — підготувати учнів та учениць до роботи з підручником «Літературне читання» у 2 класі.

Тема: Читаю і відгадую загадки.

Мета: Вчити дітей виразно читати загадки. На конкретних прикладах поданих загадок у «Букварі» дати учням уявлення про те, що загадка будується на істотних ознаках предмета, який є відгадкою до загадки.

ХІД УРОКУ

Дата _____

I. Ознайомлення учнів зі змістом «Букваря», призначеного для післябуквеного періоду навчання грамоти.

Для цього слід запропонувати учням розкрити зміст підручника й самостійно ознайомитися, що в ньому запропоновано для читання післябуквеного періоду.

— Чи сподобалося вам те, що пропонує «Буквар» для читання в післябуквеному періоді? Що особливо сподобалося?

(Учні висловлюють свої думки щодо тематики текстів післябуквеного періоду навчання грамоти).

II. Опрацювання матеріалу, призначеного для першого уроку на тему «Читаю і відгадую загадки» (с. 80).

1. Робота над загадкою про равлика.

— Отже, нині ми будемо вчитися читати й розгадувати загадки. Як бачите, «Буквар» пропонує три загадки, які склали для дітей українські письменники. Прочитайте самостійно загадку, яку склав поет Петро Ребро. Чи здогадалися, про яку тваринку ця загадка? Яка тваринка носить на собі свою хатку, у яку ховається під час небезпеки і на ніч?

Учні міркують і пригадують, хто на собі носить свою хатку, у який ношує (*равлик*). Розглядають цю тваринку на малюнку.

2. Виразне читання загадки кількома учнями. Учитель домагається, аби питальні речення загадки були прочитані з відповідною інтонацією.

3. Читання загадки Лесі Вознюк про зайчика.

— Чи знаєте, яка тварина, що живе в лісі, узимку змінює свою сіру шубку на білу? Ну звичайно, це заєць.

— А для чого природа влаштувала так, щоб зайчик міг робити це взимку і навесні? (*Розповіді дітей, що вони знають про це з дошкільного віку*).

4. Виразне читання загадки кількома учнями. Робота над дотриманням паузи перед знаком *тире*.

5. Робота над загадкою Марії Пономаренко про білочку. Читання загадки вголос кількома учнями.

III. Ознайомлення учнів із тим, що для відгадування кожної загадки треба орієнтуватися на слова, які допомагають знайти відгадку.

— Які слова в загадці допомогли дізнатися, що це про білочку? (*Червонясту шубку має; великий хвіст*).

Так само учні називають слова, які допомогли їм відгадати інші загадки.

— Отже, що важливо для того, аби відгадати загадку? (*Треба добре знати найголовніші ознаки предмета*).

IV. Робота в парах. Опрацювання жартівливих текстів «У лісовій школі» та «Солодке слово» (с. 81).

— Попрацюйте в парах. Прочитайте текст «У лісовій школі» і поміркуйте над тим, де ж був зайчик, який сказав учительці Сові, що він до школи не прийшов. Хто ж сидів у класі за першою партою в цій лісовій школі?

Після того, як хтось у класі здогадається, що зайчик сховався під партою, бо на першій парті сидів Вовк, проводиться робота над виразним читанням тексту, зокрема читання в особах.

Аналогічно проводиться робота над текстом «Солодке слово», у якому замість слова бджола Ведмедик промовив слово із трьох літер — *мед*.

V. Підсумок уроку.

Вчилися читати й відгадувати загадки.

— Добре. А може, хтось із вас складе свою загадку на кшталт тих, які ви на уроці відгадували?

За потреби вчитель пропонує скласти загадку, наприклад про *дощ*, про *сонце*, про *котика* та ін.

Тема: Читаю і слухаю дитячі пісні.

Мета: Вчити учнів виразно читати, а також наспівувати українські народні пісні для дітей; виховувати любов і гордість за українську народну пісню.

105

Дата _____

ХІД УРОКУ

I. Ознайомлення учнів із темою і метою уроку.

— Нині, діти, наш урок присвячено українській народній пісні для дітей. Український народ славиться своїми піснями. А для дітей він створив прекрасні пісні, найпершими з яких ви слухали ще в колисці, коли були маленькими, — це колискові пісні.

II. Слухання української народної пісні «Ходить сон коло вікон» у виконанні народної артистки України Ніни Матвієнко.

- Чи чули ви цю пісню від рідних?
- Які слова в пісні вам особливо подобаються?

III. Опрацювання текстів українських пісень для дітей — виразне читання і разом з учителем наспівування їх.

1. Робота в парах. Розігрування з учнем по парті розмови із зайчиком за змістом народної пісеньки.

2. Розігрування цієї розмови окремими учнями (за їхнім бажанням) перед класом.

3. Самостійне читання дитячої народної пісні «Два півники» (с. 82).

- Чи подобаються вам ілюстрації до цієї пісеньки?
- Давайте разом зі мною наспіваємо пісню «Два півники».

4. Учитель пропонує учням підготуватися й прочитати заклично, весело народну дитячу пісню «Вийди, вийди, сонечко» (с. 83).

- 5. Колективне читання класом цієї пісні.
- 6. Виконання пісні створеними групами в колі.

IV. Підсумок уроку.

Учитель пропонує вивчити напам'ять пісню, яка найбільше сподобалася, проспівати її вдома з родиною, а потім на наступному уроці у класі.

Тема: Читаю лічилки.

Мета: Вчити дітей виразно читати й промовляти лічилки, знати призначення їх і успішно використовувати в улюблених іграх.

ХІД УРОКУ

I. Бесіда про лічилки, народні й авторські, які пишуть для дітей, і які діти використовують у своїх іграх на природі.

— Темою нашого уроку є дитячі лічилки, із яких завжди розпочинаються ваші дитячі ігри. Вам подобається така тема? Пропоную підняти руку учням, які знають і можуть промовити хоча б одну лічилку.

II. Самостійне ознайомлення учнів із лічилками, запропонованими на сторінках «Букваря» (с. 84).

Для самостійного ознайомлення з текстами лічилок доцільно виділити 30 хвилин.

III. Опрацювання текстів лічилок.

Лічилка «Дули, дмухали вітри»

1. Учитель пропонує переглянути текст лічилки й знайти речення, яке треба прочитати особливо виразно. Учні мають виділити спонукальне окличне речення «Натрусили так багато, поспішаймо їх зібрати!».

2. Читання лічилки вголос учнем, визначеним учителем.

3. Читання лічилки учнем, який обіцяє прочитати її дуже виразно.

Лічилка Лесі Вознюк «Раз — метелик, два — жучок»

1. Учитель звертає увагу учнів на те, що кожен рядок лічилки має знак тире, перед яким треба витримати невеличку паузу, і показує, як це треба зробити.

2. Самостійне читання лічилки учнями.

— У чому особливість цієї лічилки?

— Які тваринки в ній згадуються? (Учні називають цих тваринок).

— А що чи хто згадується у рядочку, який починається на п'ять?

З'ясовується, що це комашка сонечко, яку діти добре знають, а за потреби учитель показує її на малюнку.

3. Читання лічилки вголос учнем, визначеним учителем.

Лічилка Оксани Сенатович

«Місяць жмуриць»

1. Учитель пропонує самостійно прочитати лічилку й сказати, у чому її особливість. Учні мають звернути увагу на те, що в цьому тексті згадуються явища природи — місяць, трава, ріка, ліс.

2. Колективне читання лічилки.

3. Читання лічилки вголос учнем і ученицею.

— Подумайте, хто промовляє цю лічилку в колективній грі. (Той учасник гри, який жмуриється).

Дата _____

**Лічилка Станіслава Шаповалова
«Замовкає в небі грім»**

1. Самостійне читання лічилки учнями.

- Попередні лічилки побудовані на цифрах від одиниці й більше — до 5 або до 10. А як побудовано цю лічилку?
- Для якого моменту гри вона призначена? *(Аби визначити, комій треба буде жмуритися).*

2. Виразне читання лічилки окремими учнями. Визначення класом кращого читача.

- А тепер послухаємо лічилки, якими ви користуєтеся у своїх іграх.

IV. Підсумок уроку.

- Вчилися читати й виразно промовляти лічилки.
- Чому ці дитячі віршики зветься лічилками?
- Хто їх складає?

Тема: Читаю українську народну казку «Рукавичка».

Мета: Дати учням та ученицям уявлення про те, що таке народна казка й то її і для чого складає; вчити виразно читати й, прочитавши, виразно розповідати народну казку, а також розігрувати її перед глядачами й слухачами.

Дата _____

ХІД УРОКУ

I. Ознайомлення учнів із темою і метою уроку.

- Нині в нас урок про українську народну казку. Чи знаєте ви, хто створює народні казки? Чи хтось знає автора народної казки? Ніхто не знає. Народну казку створює сам народ. Створює і розповідає казку своїм дітям. Часто перед сном. А діти виростають і цю саму казку розповідають своїм дітям, а ті також виростають і розказують її своїм дітям.
- Сьогодні я розкажу вам українську народну казку «Рукавичка». Ось послухайте її.

II. Розповідь учителем народної казки «Рукавичка» (с. 86).

- Поміркуйте і скажіть, що в моїй розповіді є таке, щоб назвати її казкою.
- Учні розповідають, що тут тварини між собою розмовляють. А це може бути тільки в казках.

III. Самостійне читання учнями казки.

- Назвіть дійових осіб у цій казці. Скільки їх усього?

IV. Читання казки окремими учнями вголос. Учитель прагне, аби учні відтворювали відповідну інтонацію.

V. Розподіл ролей між учнями й розігрування сценок про те, як у рукавичку потрапили кабан і ведмідь.

VI. Підготовка до розповіді казки учнями.

- Пригадайте, хто першим знайшов загублену дідом рукавичку? А тепер послідовно називайте інших тварин, які просилися в рукавичку. Про що запитувала кожна тварина, коли підходила до рукавички? Промовте це запитання за жабку, промовте це за зайчика, промовте за лисичку. Молодці. А тепер хто з вас розпочне розповідь казки?

VII. Розповідь казки учнями за бажанням по частинах.

VIII. Підсумок уроку.

- Що було цікавим для вас на уроці? Чого ви навчалися?

Тема: Читаю авторську казку Ольги Зубер «Як Заєць сон шукав».

Мета: Вчити учнів читати й аналізувати казки, створені письменниками для дітей. Робити висновки про те, що справді казкове, а що реально можливе в таких казках. Послухати розповіді дітей, чому і за що їм подобається читати казки, створені авторами.

Дата _____

ХІД УРОКУ

I. Ознайомлення учнів із темою уроку.

— Учора ми читали казку, яку створив український народ дуже давно, і її забюбки слухали колись ваші батьки, бабусі й дідусі, прабабусі й прадідусі, бо ця казка цікава, її створили колись наші предки. А сьогодні будемо читати іншу казку, створену письменницею Ольгою Зубер. Це казка про те, як Зайчикові чомусь не спалося і як він шукав по лісу свій сон. Послухайте цю казку.

II. Слухання учнями казки, яку читає вчителька.

- Чи цікава казка, створена для вас письменницею?
- Давайте разом поміркуємо, що в цій розповіді про Зайчика є казковим? *(Те, що Зайчик уміє розмовляти. Що так само уміють розмовляти інші тварини, які живуть у лісі).*
- А з якими тваринами довелося зустрітися і розмовляти Зайчикові про те, що з ним трапилося? *(Відповіді учнів за змістом казки).*
- Хто із тварин підказав Зайчикові думку, що він десь загубив свій сон. І де він спробував його шукати? *(Відповіді дітей).*
- до кого вирішив звернутися Зайчик за порадою, де шукати свій сон? Пригадайте інші казки, у яких Сова виступає мудрою порадицею, учителькою у лісовій школі для звірят. *(Діти пригадують такі казки, зокрема оповідання про урок у лісовій школі).*
- І що ж порадила Зайчикові мудра Сова? Чи й справді вона побачила на краю лісу Зайчиків сон? І поміркуйте, чому вона була впевнена, що на краю лісу Зайчик усе-таки знайде свій сон? *(Бо знала, що Зайчик стомиться, доки добіжить до краю лісу, і захоче спати).*
- А тепер розподілимо ролі й прочитаємо казку в особах.

Призначення для такого читання за автора (доцільно призначити на цю роль двох читців — учня й ученицю), за Зайчика, Їжака та Сову.

III. Читання (слухання) казки в особах.

Учитель змінює роль автора після зустрічі Зайчика із Совою. Стежить за тим, аби читачі казки якомога точніше відтворювали інтонацію речень, зокрема питальних.

- А тепер спробуємо розповісти цю казку своїми словами. Хто готовий це зробити?

IV. Слухання розповіді казки учнями по частинах.

V. Підсумок уроку.

- Що сподобалося вам нині на уроці? Про що розкажете або прочитаєте вдома батькам?

Тема: Читаю вірші про пори року.

Мета: Закріплювати в учнів знання про чотири пори року й про місяці, які належать до кожної з них. Виховувати спостережливість за природними явищами, які характеризують зиму, весну, літо й осінь.

ХІД УРОКУ

I. Ознайомлення учнів із темою і метою уроку.

— Сьогодні, діти, ми з вами краще ознайомимося з усіма 12 місяцями року; закріпимо в пам'яті місяці, які складають зиму, весну, літо й осінь. Попрацюємо над тим, як можна було б назвати ці місяці по-іншому в нашій місцевості. Адже Україна така велика, що кожна пора року в різних її місцях настає не однаково.

II. Послідовне називання окремими учнями місяців року, починаючи з весни, літа, з осені та зими.

1. За завданням учителя учні називають місяці, починаючи з різних пір року.

2. Розглядання зображених образів місяців на ілюстрації.

— За якою ознакою можна пізнати зимові місяці? (*Ці місяці в теплих зимових шапках*).

— Як розпізнаємо на малюнку весняні місяці? (*Кожен весняний місяць тримає в руці весняні квіти — підсніжники, нарциси, конвалії*).

— А як зображено літні місяці? (*Літні місяці хваляться суницею, спілою вишнею і колоссям*).

— А за чим розпізнаємо осінні місяці? (*За гроном спілого винограду, червоною горобиною і опалим листям*).

III. Колективне міркування і пояснення учнів, чому місяці в українській мові мають такі назви.

— Чи можемо в російській мові пояснити назви місяців так, як в українській мові?

Учні, які знають назви російських місяців року, роблять спробу це зробити.

IV. Інформація від кожного учня ланцюжком.

— У якому місяці ти народився (народилася)?

— Яка це пора року?

V. Робота у групах (учні розподіляються на 4 групи за порами року).

1. Кожна група учнів придумує нову назву кожного місяця призначеної пори року й записує її.

2. Озвучення кожною групою дібраних назв своєї пори року.

VI. Читання і запам'ятовування учнями вірша Федора Петрова «Від зими до зими».

Відповіді учнів на запитання вчителя, наприклад:

— Що сказано про вересень? Що робить жовтень? А червень чим зайнятий?

VII. Самостійне читання учнями вірша Катерини Перелісної «У якому місці?». Розповіді учнів про свій улюблений місяць.

Дата _____

VIII. Підсумок уроку.

— Що нового ви дізналися або навчилися сьогодні на уроці? Розкажіть про вдома рідним.

Тема: Читаю про дні тижня.

Мета: Закріпити знання учнями назв усіх днів тижня, їх послідовність; які дні є робочими, а які — вихідними; яку роль відіграють дні тижня у календарі.

ХІД УРОКУ

Дата _____

I. Ознайомлення учнів із темою і метою уроку.

- Нині, діти, ми будемо читати й слухати цікаві тексти про дні тижня. Прочитайте загадку (с. 92) й подумайте, про що вона.

II. Опрацювання вірша Степана Жупанина «Хто молодець?» (ст. 92).

1. Самостійне читання вірша учнями.

- То кого автор наприкінці вірша називає молодцем, як ви думаєте? (*Тих, хто протягом тижня працював*).

2. Розглядання ілюстрації до вірша «Хто молодець?».

- Скільки в тижні так званих чоловічих днів і скільки жіночих?
- Як це відображено на малюнку до вірша?
- Зверніть увагу на одяг кожного дня тижня. Чи має він якусь відмінність? (*У неділі одяг святковий. А буденних днів — звичайний*).

3. Розповіді та відповіді учнів на запитання в підручнику, які стосуються днів тижня.

III. Слухання аудіозапису казки Зірки Мензатюк «Сім днів» (с. 93).

- Чи сподобалася вам ця казка?
- Як обирав батько імена для своїх дочок і синів?
- Чи любив батько своїх сімох дітей? Із чого це видно?
- То як звали цього батька? (*Батька звали Тиждень*).

IV. Розглядання календаря на поточний рік.

- Роздивіться, поміркуйте і скажіть, про що можна дізнатися з календаря.

Учні відповідають на запитання в підручнику, які стосуються календаря.

V. Підсумок уроку.

- Піднесіть руку учні, у кого вдома є настінний календар, яким ви можете користуватися.
- А в кого вдома календаря немає?

Тема: Читаю про кольори у природі.

Мета: Вчити дітей розрізняти кольори у природі; правильно обирати кольорові олівці та фарби для зображення різних природних предметів і явищ.

Дата _____

ХІД УРОКУ

I. Ознайомлення учнів із темою і метою уроку.

— Сьогодні, діти, у нас дуже цікава тема уроку, цікава й потрібна для кожного з вас. Але спочатку послухаємо вірш Аркадія Музичука «Якого кольору промінці» (с. 94).

II. Слухання аудіозапису вірша. Відповіді учнів на запитання вчителя.

— Які квіти впізнавали колір сонячних промінців? Називайте їх так, як ви запам'ятали.

Учні згадують і називають, а вчитель перепитує, який колір назвала ця квітка.

— Який колір промінців побачив *мак*? А який колір побачила *ромашка*? Який колір хотіли бачити *листочки*? А який колір побачила *волошка*? А *кульбабка*?

III. Читання вірша Єлизавети Гуменко «Олівці» (с. 94).

1. Учитель пропонує спочатку прочитати цей вірш самостійно. Водночас звертає увагу на те, що про кожен олівець написано у двох рядках вірша. Тому після цього будете читати цей вірш ланцюжком.

2. Читання вірша ланцюжком — кожен учень читає два рядочки. Отже, перші сім дітей прочитають вірш, а останні два рядочки має прочитати вчитель.

3. Після цього ланцюжком читає інша семірка учнів.

IV. Опрацювання тексту «Розмова кольорів».

Спосіб опрацювання цього тексту обирає учитель, зважаючи на читацькі можливості учнів та учениць свого класу. Головне, аби діти, які читатимуть слова від імені червоного кольору, жовтогарячого, жовтого, зеленого та інших кольорів, відтворювали їх інтонацію. Наприклад, зелений шелестить (промовляє свої слова тихіше); *фіолетовий шепоче, а червоний вигукує*.

Завершує читання тексту (останній абзац) учитель.

V. Відповідь на запитання «Скільки кольорів у веселки?».

VI. Підсумок уроку підбиває учитель.

Тема: Читаю про родёну.

Мета: Виховувати у дітей любов і тепле ставлення до своєї родини — татка й матусі, до братика й сестрички, інших членів родини.

112

Дата _____

ХІД УРОКУ

I. Ознайомлення учнів із темою і метою уроку.

— Нині в нас особлива тема уроку — про нашу родіну, про нашу сім'ю, про тата й маму, про рідних людей. Прочитайте самостійно вірш Лесі Вознюк «Татко і матуся» (с. 96). Зверніть увагу на те, хто з дітей розповідає про свого тата й маму.

II. Самостійне читання вірша учнями.

— Чи зрозуміли ви, хто розповідає про татка? А хто — про матусю?
— Чи допомагає вам відповісти на це запитання ілюстрація до вірша?

III. Вибіркове читання.

— Знайдіть і прочитайте слова дівчинки про маму.
— Тепер прочитайте слова хлопчика про тата.
— А чийми можуть бути слова останніх чотирьох рядочків вірша? (*Ці слова можуть сказати обоє дітей*).
— Пригадаємо текст про кольори у природі. Як ви розумієте слова, що в мами очі волошкові? (*Очі кольору волошки — сині*).

IV. Опрацювання вірша Інни Кульської «Старший брат» (с. 97).

1. Читання вірша в парах по черзі один одному.
2. Виразне читання вірша кількома учнями для всього класу.

V. Опрацювання вірша Олени Полянської «Старша сестричка» (с. 97).

Методика опрацювання може бути такою самою, як і в попередньому вірші.

VI. Розповіді учнів, які мають старшого брата або сестричку.

— А тепер учні, які мають у сім'ї молодшого братика або сестричку, розкажуть про те, якими вони є для них старшим братиком чи сестричкою.

VII. Розповіді учнів про своїх молодших братиків або сестричок, для яких вони є старшими.

VIII. Підсумок уроку.

Тема: Читаю оповідання про дітей.

Мета: Вчити учнів виразно читати текст, наповнений реченнями, різними за метою висловлювання та інтонацією; виховувати в них справжню любов до населеного пункту, у якому вони живуть, робити для цього посильні добрі справи.

Дата _____

ХІД УРОКУ

I. Ознайомлення учнів із темою і метою уроку.

— Сьогодні, діти, ми будемо читати оповідання, яке буде вчити вас того, як треба дбати про наше рідне місто (село), про його вулиці, парки й сквери.

II. Слухання аудіозапису вірша Ніни Вернигори «Мое місто» (с. 98).

— Тепер прослухайте цей вірш ще раз і спробуйте запам'ятати слова, які свідчать про те, що авторка дуже любить своє місто й залюбки про нього розповідає.

III. Учні згадують і розповідають. Потім на запитання вчительки (вчителя) розповідають, що найбільше подобається їм у їхньому рідному населеному пункті.

IV. Ознайомлення учнів з оповіданням «Несправжня вулиця» за Оксаною Кротюк (с. 98).

Учитель, з огляду на можливості класу, обирає спосіб ознайомлення учнів із текстом — перший раз читає його сам або учні самостійно це роблять.

- Чи сподобалося вам це оповідання?
- Чим саме сподобалося?

V. Опрацювання тексту.

Вибіркове читання частин тексту окремими учнями вголос за завданням учителя:

- Прочитати частину тексту, у якій діти вирішили показати свої малюнки дідусеві.
- Прочитати частину тексту, у якій розповідається про те, як діти взяли за малювання.
- Прочитати частину тексту, у якій дідусь сказав, що намальована вулиця не їхня.
- Прочитати кінцівку тексту й зробити загальний висновок.

VI. Підсумок уроку.

Учні та учениці роблять висновок про мету, яку поставила авторка, створюючи це оповідання.

Тема: Читаю про дитячі ігри.

Мета: Продовжити знайомити дітей із правилами поведінки в дитячих колективних іграх, із необхідністю і вмінням попросити вибачення за мимовільно допущену певну дію.

ХІД УРОКУ

I. Ознайомлення учнів із темою і метою уроку.

— Нині на уроці ми ознайомимося із творами українських авторів про дитячі ігри і про поведінку дітей, якої треба дотримуватися в цих іграх. Будемо вчитися виразно читати оповідання і вірш на тему дитячих ігор.

II. Ознайомлення з текстом оповідання Лідії Дяченко «М'ячик-пустунець» (с. 102).

Ознайомлення доцільно провести в процесі емоційного читання оповідання вчителем.

III. Самостійне напівголосне читання тексту учнями й водночас їхня підготовка — на що вказує вчитель — до читання оповідання по частинах уголос.

IV. Читання оповідання кількома окремими учнями вголос за визначеними вчителем абзацами.

- Що можна сказати загалом про поведінку дітей?
- За що вони повинні переписити м'ячика?
- Чи зуміли б і ви так, як ці діти, усвідомити неправильну поведінку й визнати свою провину перед Тарасовим татом?

V. Робота над виразністю читання.

Прочитати в парах напівголосно одне одному частину тексту від речення: «*Аж раптом: "Дзень!" — і в шибці з'явилася дірка*» до «*Діти полегшено зітхнули і подалися у двір*».

VI. Виразне читання зазначеної частини тексту окремими учнями вголос.

Учитель коротко дає словесну оцінку виразності читання. За потреби пропонує повторно прочитати те чи те речення.

VII. Опрацювання вірша Емілії Саталкіної «Лічилочка» (с. 103).

1. Самостійне напівголосне читання вірша учнями.

— Чим подібні між собою оповідання «М'ячик-пустунець» і вірш «Лічилочка»?

2. Робота над виразним, динамічним читанням вірша.

VIII. Підсумок уроку.

- Чи доводилося комусь із вас опинитися в подібних ситуаціях? Розкажіть про те, як ви діяли.
- Чого автори оповідання та вірша прагнули навчити вас своїми творами?

Дата _____

Тема: Читаю про користь спорту.

Мета: Виховувати в учнів потребу та бажання систематично займатися спортом як одним із засобів зміцнення свого здоров'я.

116

Дата _____

ХІД УРОКУ

I. Ознайомлення учнів із темою і метою уроку.

— Сьогодні, діти, у нас прекрасна тема для читання і розмови — про користь спорту.

1. Слухання вірша Грицька Бойка «Гантелі» з аудіозапису (с. 104).

— Як ви думаєте, про що цей вірш?

Ймовірно, учні подумають, що гантелями якийсь хлопчик щодня займався і тому відрізнявся своєю поставою і силою від усіх інших ровесників.

2. Слухання аудіозапису вірша.

— Як бачите, ніхто з вас не вгадав. Вірш виявився не про те, що ви думали, а про те, як гантелі лежали в Тимішка під ліжком і припадали пилом. Чи є серед вас подібні «спортсмени»?

Розповіді учнів про те, якими спортивними заняттями вони зміцнюють своє здоров'я.

II. Виразне читання кількома учнями вірша Тамари Коломієць «Ми зі спортом дружимо».

— Чи знаєте ви всі види спорту, які згадуються в цьому вірші?

III. Опрацювання тексту Оксани Кротюк «Найдужчий» (с. 104).

Самостійне напівголосне читання тексту учнями.

— Чи по-справжньому любив Ростик спорт? Прочитайте про це.

— А як по-справжньому треба любити спорт? Прочитайте.

IV. Підготовка учнів до виразного читання тексту в особах.

V. Розподіл ролей (за автора, за Ростика й дідуся) та виразне читання тексту в особах.

VI. Підсумок уроку.

Розповіді дітей, яким видом спорту вони хотіли б займатися в старшому й дорослому віці.

Тема: Читаю про домашніх тварин.

Мета: Вчити учнів виразно читати діалогічний текст, правильно інтонувати розповідні, питальні й спонукальні речення; виховувати в дітей не тільки бажання мати домашню тваринку, а розуміння потреби щоденно доглядати її, годувати, прибирати за ними.

Дата _____

ХІД УРОКУ

I. Ознайомлення учнів із темою і метою уроку.

— Сьогодні, діти, у нас на уроці дуже важлива для всіх нас тема — про домашніх тварин. Будемо про це читати цікаві тексти, будете і ви розповідати про свої домашніх улюбленців.

II. Ознайомлення з оповіданням за Оксаною Кротюк «Передумала» (с. 107).

З огляду на діалогічну будову тексту, радимо це зробити вчителю самому для того, аби дати учням зразок його читання.

— Як ви думаєте, чому Марта так і не вирішила, яку тварину вона могла б мати в себе вдома? (*Учні висловлюють свої міркування щодо цього*).

III. Робота над виразним читанням тексту.

Напівголосне читання оповідання в парах — підготовка до зразкового читання в особах для всього класу.

IV. Читання оповідання в особах трьома парами учнів.

Кожна пара учнів, які читатимуть текст уголос, висловлюють свою пораду дівчинці, щоб у неї вдома з'явилася тваринка.

V. Опрацювання вірша «Гарно всім».

— За що вам подобається цей вірш?

VI. Підсумок уроку.

— Тваринки, яких ми приручаємо, — це наші менші друзі. І ми за них відповідаємо. Берімо всі це до уваги!

Тема: Читаю про чарівні слова нашої мови.

Мета: У процесі опрацювання тексту та в ході бесід із учнями про використання ними чарівних слів у спілкуванні з рідними та близькими в родині, з ровесниками в навчальній і позанавчальній діяльності.

ХІД УРОКУ

I. Ознайомлення учнів із темою і метою уроку.

— Сьогодні, діти, у нас прекрасна тема уроку — про чарівні слова нашої мови, які ми повинні з вами добре засвоїти й щоденно вживати у спілкуванні з рідними і близькими людьми, зі своїми сусідами, у школі з учителями й іншими працівниками, а також самі між собою, буваючи в магазині, у транспорті, бібліотеці та інших громадських місцях. А розпочнемо урок зі слухання вірша Анатолія Костецького «Буде день веселий», якого він написав для вас.

II. Слухання вірша, якого читає вголос для класу учителька.

— То що треба вранці зробити, аби день був веселий?

III. Самостійне читання учнями вірша. Розповіді учнів і відповіді на запитання.

— Розповіді про те, як діти вітаються ранком із рідними. Які слова кажуть їм, ідучи до школи? Які слова кажуть увечері, коли батьки приходять із роботи? Які чарівні слова промовляють і що ще роблять, коли йдуть увечері до ліжка?

— Якими словами вітаються із друзями й однокласниками у школі, із працівниками школи?

— Які слова промовляють, прийшовши на запрошення в гості?

— Які слова промовляють до іменинника, вручаючи йому (їй) подарунок. І як самі відповідають на привітання та одержавши подарунок?

— Як хвалите один одного за старанність у спільному виконанні певної роботи?

— У який спосіб просите один в одного вибачення за ненароком зроблену якусь неприємну дію?

IV. Підсумок уроку.

— Чи корисним для вас був цей урок? Що нового на уроці ви прочитали, почули одне від одного? Що обов'язково будете використовувати у своєму житті, у поведінці, у спілкуванні з різними людьми?

Наступний урок присвячений опрацюванню теми «Наші перші канікули».

Учні опрацьовують вірш Анатолія Костецького «Канікули» і готуються за планом учителя до свята «Прощання з Букварем».

Дата _____

З М І С Т

Методичні рекомендації до проведення уроків читання	3
---	---

ОРІЄНТОВНІ РОЗРОБКИ УРОКІВ

Добуквений період	5
Буквений період	39
Післябуквений період	213

НАВЧАЛЬНЕ ВИДАННЯ

Серія «Учителю початкових класів»

ВАШУЛЕНКО Микола Самійлович

ВАШУЛЕНКО Оксана Вікторівна

УРОКИ НАВЧАННЯ ГРАМОТИ ЗА БУКВАРЕМ

**МЕТОДИЧНИЙ ПОСІБНИК
ДЛЯ ВЧИТЕЛЯ**

Редактор М. М. Косар

Технічний редактор Л. І. Аленіна

Коректор О. В. Северцева

Комп'ютерна верстка О. І. Мостяєв

ТОВ «ВИДАВНИЧИЙ ДІМ «ОСВІТА»

Свідоцтво «Про внесення суб'єкта видавничої справи до державного реєстру
видавців, виготовлювачів і розповсюджувачів видавничої продукції»

Серія ДК № 6109 від 27.03.2018 р.

Адреса видавництва: 04053, м. Київ, вул. Обсерваторна, 25

www.osvita-dim.com.ua